

PLANINSKI

VESTNIK

6
2017

TEMA MESECA

**Podnebne spremembe
gorskega okolja**

Z NAMI NA POT

**Gore nad Gozdom -
Martuljkom**

SPD
1893
PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE

9 177 035 0 14 3 4 0 0 8

3,90 €

IZ PLANINSKE ZALOŽBE - AKCIJA

Planinska karta Storžič – Košuta 1 : 25 000

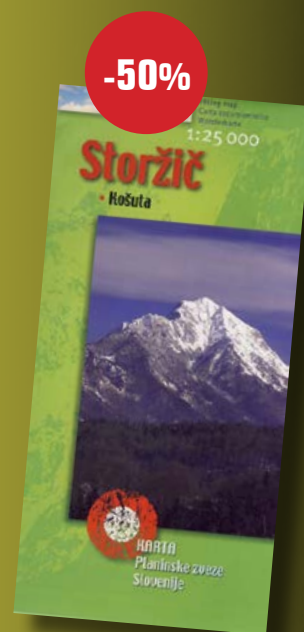
Karta zajema območje med avstrijskima vasema Brodi (Loibtal) in Sele-Fara (Zell-Pfare) na severu, Tolsto Košuto, Spodnjim Jezerskim in Preddvorom na vzhodu, Visokim in Naklom na jugu ter Podnartom, Dobrčo in Ljubeljem na zahodu.

Za središče zemljevida lahko brez slabe vesti določimo Tržič, saj predstavlja stično točko poti, ki vodijo do izhodišč za vzpone na številne vrhove grebena Košute, Storžiča, Dobrče in Kriške gore. Seveda ne smemo pozabiti na številne gorenjske vasi, posejane pod južnimi pobočji grebena med Kriško goro, Tolstim vrhom, Storžičem in Srednjim vrhom. Skoraj iz vsake se na enega izmed omenjenih vije ena od dobro označenih in precej priljubljenih planinskih poti.

Format: 115 x 230 mm

CENA: V času od 15. 6. 2017 do 15. 7. 2017 lahko planinsko karto kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: **4,05 €*** (redna cena: 8,10 €*).

*DDV je obračunan v ceni. Stroške poštnine plača naročnik.

NOVO V PLANINSKI TRGOVINI PZS V JUNIJU

V juniju bosta izšla izbirna planinska vodnika Dolina Soče – Bovško v slovenskem in angleškem jeziku. Z izborom planinskih poti in fotografij, že objavljenih v Planinskem vestniku, smo pripravili zanimiv in dolgo pričakovan vodnik po gorah na drugi strani Vršiča in Predela. Tako boste povabljeni na raznovrstne poti, ki ljubitelje strmin vodijo na Visoki Kanin, Rombon, Čisti vrh, Svinjak, Malo Mojstrovko, Mangart, Jalovec, Bavški Grintavec, Javoršček, Krn, Prisojnik in Triglav.

Z izborom dolinskih izletov in planinskih tur v tem vodniku želimo lepoto Bovške kotline približati tudi vam, spoštovanim obiskovalcem Soške doline in ljubiteljem gora.

Format: 130 mm x 210 mm; 76 strani, integralna šivana vezava

I N F O R M A C I J E · N A K U P · N A R O Č I L A

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Dvorakova ulica 9, Ljubljana, v času uradnih ur
(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico: 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

IZDAJATELJI IN ZALOŽNIK:
Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja petnajstega v mesecu.
Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke,
ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.
117. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije
Uredništvo Planinskega vestnika
Dvorakova ulica 9, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana
T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91
E: pv@pzs.si
www.planinskivestnik.com
www.pvkazalo.si
www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK:

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl,
Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate,
Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Steinbuch

LEKTORIRANJE:

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško,
Sonja Čokl

OBLIKOVANJE:

Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK:

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

NAKLADA: 4600 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte
po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na
elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo.
Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave,
krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročenih
prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in
prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni tudi nujno
mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih
delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje:

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije,
Dvorakova ulica 9, p. p. 214 SI-1001 Ljubljana,
po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali
po telefonu 080 1893 (24 ur na dan).

MODRA ŠTEVILKA

080 18 93

Številka transakcijskega računa PZS je 05100-8010489572,
odprt pri Abanki, d. d., Ljubljana. Naročnina 39 EUR,
63 EUR za tujino, posamezna številka 3,90 EUR. Člani
PZS so upravičeni do 25% popusta na letno naročnino
Planinskega vestnika. Reklamacije upoštevamo dva meseca
po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari
naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra
za prihodnje leto.

Izdajanje revije sofinancira Javna agencija za raziskovalno
dejavnost Republike Slovenije (ARRS), št. pog. 630-
183/2017-1.

Program informiranja o planinski dejavnosti
sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in
Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

FS Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI:

Marija Jeglič v smeri North Six Shooter, Indian Creek, ZDA
Foto: Sara Jelkič

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja
vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti,
ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in
možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno
subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu
lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro.
Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne
moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne
poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpeli kdorkoli
zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

Prvi korak do rešitve problema je zavedanje, da ta obstaja

Nekoč je bilo jasno, kdaj lahko v Ljubljani pričakujemo "pravo" pomlad: po vrnitvi s prvomajske plezarije. Na težko pričakovano uverturo v sezono skalnega plezanja smo se odpravili v pregovorno vremensko muhastem aprilu, ko so brsti še dremali, vrnili pa smo se v pravo eksplozijo majskih barv, ki se je zgodila v tednu med našo odsotnostjo. Običajno je bil to čas, ko smo turne pancerce zamenjali s plezalniki; pred dvajsetimi leti smo tik pred odhodom na jug uživali v spomladanski smuki pod Kriško steno, včasih pa smo sezono podaljšali še v maj, ko je v dolinah že vse buhtelo in dehtelo.

Odkar živim v objemu narave, imam priložnost pozorneje spremljati dogajanje v njej. V zadnjih letih se je pomladi začelo nekam muditi, kar vse pogosteje pomeni pozebo rastlin. Temperaturne spremembe so hitre in velike, zaznaven pa je tudi svojevrsten padavinski režim: vedno več je sušnih obdobj, ki jim sledi obdobje "monsuna". Hude zime, po katerih je nekoč slovela naša planota, so vedno bolj izjema kot pravilo. Pod napisano se podpišejo tudi člani družine, ki so doživeli veliko več gorjanskih pomladi kot jaz, tako da opažanja niso plod moje preveč bujne domišljije ...

Letos bi se lahko v začetku aprila, če bi bila to seveda primerna obutev za visokogorje, na Storžič z juga povzpeli v tevica, mi je dejal kolega, ki se še dobro spominja zimske podobe te gore pred nekaj desetletji, ko je bil Škarjev rob konec februarja prav po himalajsko ovešen z opastmi. Na spletnem portalu Gore-ljudje opazim zapis Anžeta Čokla: "Še predobro se spomnim časov, ko sem smučal, gazil in plezal v snegu nad 2000 metri naših Julijcev vse od začetka decembra do konca marca oziroma sredine aprila ... Zadnjih nekaj sezon je grozljiv pokazatelj, kam se gibamo ..." Odprem aprilsko številko revije *National Geographic* in berem (skrajšan navedek): "Svet se segreva. Lani je povprečna temperatura površja planeta za 0,94 °C preseгла povprečje 20. stoletja. Led se tali. Površina arktičnega ledu se je v slabih štirih desetletjih občutno zmanjšala: septembrsko povprečje je leta 1979 znašalo 7,20 milijona kvadratnih kilometrov, leta 2016 pa le še 4,71. Zaradi skupnega dviga morske gladine za 20 do 23 centimetrov od leta 1900 do danes je vzdolž obal občutno več poplav. Vreme je ekstremno. Kjer dežja že tako ni dovolj, so suše še hušje. Kadar dežuje ali sneži, je verjetneje, da bodo padavine ekstremne. Izjemni vročinski valovi naj bi se zaradi globalnega segrevanja pojavljali več kot desetkrat pogosteje kot nekoč. Vrste so ogrožene. 47 odstotkov od 976 v neki raziskavi preučevanih vrst je izginilo z območij, ki so jih prej poseljevale, in se umaknilo v višje ležeče predele. Ena od šestih vrst bi lahko izumrla po vsem svetu, če bi se podnebje segrelo za več kot 4 °C, kar bi se ob nezmanjšanih izpušnih toplogrednih plinov lahko zgodilo že do leta 2100. Kaj lahko storimo? Po podatkih neke raziskave naj bi z vsako tono CO₂, ki jo spustimo v zrak, stallili 3 m² arktičnega ledu. Pomembni so vsaka na novo zgrajena energetska varčna stavba, vsak požrešen avto, ki se ga znebimo, in vsak hektar ohranjenega gozda. Predvsem pa preskrba z energijo, pri proizvodnji katere se ne sprošča CO₂." Da imajo podnebne spremembe vpliv tudi na naš gorski svet, je očitno – gre za paleta različnih odzivov narave, o katerih bo v tokratni številki *Planinskega vestnika* spregovorilo nekaj strokovnjakov. Svoja opažanja bo strnilo tudi nekaj dolgoletnih rednih obiskovalcev gora in ljudi, ki živijo v tesnejšem stiku z naravo, saj jim ta omogoča preživetje. Premislimo, kolikšen delež prispevam h globalnemu segrevanju matere Zemlje in kako lahko pripomorem k zaustavljanju tega trenda. Naš planet bolj kot velike besede potrebuje velika dejanja, toda vse se začne s prvim, četudi majhnim korakom. Katerega lahko naredimo tudi mi, obiskovalci gora?

Mateja Pate

UVODNIK

1 Prvi korak do rešitve problema je zavedanje, da ta obstaja

Mateja Pate

TEMA MESECA

4 Podnebne spremembe gorskega okolja

Marjan Žiberna

TEMA MESECA

8 Podnebne spremembe in vpliv na gorske gozdove

Tom Levanič

TEMA MESECA

11 Kako se na podnebne spremembe odzivajo živali?

Tina Leskošek

TEMA MESECA

14 Podnebne spremembe v gorah opažajo mnogi

Zdenka Mihelič

KOLUMNA

16 Podnebnje in ledeniki

Viki Grošelj

INTERJUJU

18 Sara Jaklič in Marija Jeglič

Mire Steinbuch

GORSKO REŠEVANJE

23 Devet reševanj v enem dnevu

Iztok Tomazin

MLADI

28 **Poletje, tabor in prva ljubezen**

Špela Recer

Z NAMI NA POT

32 **Gore nad Gozdom – Martuljkom**

Gorazd Gorišek

UZGOJA

45 **Izvedba ture po ferati**

Jože Drab

GORSKO VODNIŠTVO

48 **Prihodnost slovenskega gorskega vodništva**

Marta Krejan Čokl

GORSKO VODNIŠTVO

52 **Slovenski gorski vodniki že 20 let v IFMGA**

Zdenka Mihelič

ALPE ADRIA TRAIL

54 **Od kočice Zacchi do Kranjske Gore**

Irena Mušič Habjan

PORTRET

58 **Manja Rajh**

Vladimir Habjan

PLANINSKE KOČE

61 **Suhokranjci postavili zavetišče**

Valerija Vidmar

PLANINČKOV KOTIČEK

62 **Ulado in lisjak Lisko**

Kristina Menih

HUMORESKA

64 **Kam pa vi greste?**

Dušan Škodič

USI MOJI TRIGLAVI

67 **Zaljubljen v hribih**

Samo Rugelj

SPOMINI

70 **U klasičnem duhu**

Mateja Pate

PLANINSKA ORGANIZACIJA

71 **6. srečanje vodstev PZS in HPS**

Alan Čaplar in Manca Čujež

72 **NOVICE IZ VERTIKALE**

73 **NOVICE IZ TUJINE**

75 **ŠPORTNOPLEZALNE NOVICE**

76 **PISMA BRALCEV**

76 **PLANINSKA ORGANIZACIJA**

79 **U SPOMIN**

**USEBINE USEH
PLANINSKIH VESTNIKOV
OD LETA 1895 DALJE NA
WWW.PUKAZALO.SI.**

Treba je razmišljati dolgoročno

Gregor Vertačnik o podnebnih spremembah gorskega okolja

Gregor Vertačnik, univerzitetni diplomirani meteorolog, je zaposlen na Agenciji Republike Slovenije za okolje (ARSO), in sicer na oddelku za podnebne analize, ki deluje v sklopu Urada za meteorologijo in hidrologijo. Poklicno se največ ukvarja s preverjanjem in izboljševanjem kakovosti vremenskih in podnebnih podatkov ter z analizo izrednih vremenskih dogodkov.

Z vremenom se ukvarja tudi ljubiteljsko; to vključuje predvsem spremljanje vremena in podnebja ter raziskovanje mrazišč. Je član Slovenskega meteorološkega društva in Slovenskega meteorološkega foruma, bralci *Planinskega vestnika* pa ste pred leti lahko že brali njegove prispevke o vremenu in podnebjju, ki jih je pripravljaj skupaj z mag. Miho Pavškom. Gregorja Vertačnika smo spraševali predvsem o spreminjajočem se podnebjju in o vplivih teh sprememb na gorsko okolje. Njegovi odgovori kažejo, da se bo podnebje seveda spreminjalo, da pa je zaradi kompleksnosti in prepletanja različnih dejavnikov nemogoče z gotovostjo napovedati natančen scenarij. Najverjetneje bo prišlo do občutnih sprememb, na katere bi se morali čim bolj pripraviti.

Kako se bodo podnebne spremembe predvidoma odražale v Alpah v naslednjih desetletjih?

Meritve kažejo, da se je ozračje v Alpah v preteklih petdesetih letih ogrelo za okoli 1,5 do 2 stopinji Celzija, pri čemer so najmanjše spremembe izmerjene za jesensko obdobje. Letna količina padavin se je nekoliko povečala v severozahodnem delu Alp, nekoliko pa se je zmanjšala v njihovem jugovzhodnem delu. Zaradi toplejših zim se je zlasti v nižje ležečih predelih povprečna letna količina snega občutno zmanjšala. Te spremembe se bodo v večji meri nadaljevale tudi v naslednjih desetletjih, njihova jakost je odvisna predvsem od nadaljnjih izpustov toplogrednih plinov in odziva celotnega Zemljinega podnebnega sistema

Največji alpski ledeniki, kot sta Mer de Glace v Franciji in Aletsch v Švici (na sliki), bodo to stoletje preživeli, a se bodo precej skrčili.
Foto: Petra Klinar Duhannoy

na spremenjeno sestavo ozračja. Podnebni modeli za 21. stoletje kažejo na dvig povprečne temperature v Alpah za 1–5 stopinj Celzija, kar je odvisno od uporabljenega modela in izbranega scenarija izpustov toplogrednih plinov. Višji predeli Alp se bodo ogrevali nekoliko hitreje od nižje ležečih. O padavinah lahko dokaj zanesljivo povemo le to, da se bo delež snega v padavinah zmanjševal, močni nalivi pa bodo postajali v prihodnosti še močnejši. Zimska količina padavin se bo verjetno nekoliko povečala in z večjim deležem dežja v padavinah bodo zimske poplave pogostejše. Poletna količina padavin se bo verjetno nekoliko zmanjšala in zlasti na južnem robu Alp se utegne pogostost poletne suše precej povečati. O vetrnih neurjih, toči in drugih pojavih na manjših območjih za zdaj nimamo dovolj znanja, da bi lahko predvideli njihove spremembe v naslednjih desetletjih.

Kako bodo omenjene spremembe vplivale na življenje ljudi na tem območju?

Vpliv bo raznovrsten in bolj ali manj občuten v vseh gospodarskih panogah in seveda tudi v vsakdanjem življenju. Zmanjšala se bo poraba energije za ogrevanje, po drugi strani pa se bodo povečale potrebe po njej za poletno hlajenje stavb. Zimski turizem utegne pomanjkanje snega na smučiščih precej prizadeti, a bodo na drugi strani toplejša poletja ugodnejša za obisk jezer in rek. Spremenil se bo rečni režim, kar bo vplivalo na proizvodnjo električne energije in na ekosisteme. Nekateri nevarni lokalni pojavi, recimo zemeljski plazovi, utegnejo biti zaradi odmrzovanja tal in močnejših nalivev mnogo pogostejši kot doslej.

Ali lahko predvidimo, kakšni bodo učinki na rastline in živali, ki zdaj poseljujejo gorski svet? Katere vrste bodo najbolj prizadete?

O učinkih podnebnih sprememb na živi svet je bilo napisanih kar nekaj študij, a jih je zaradi nepopolnega poznavanja vseh sprememb v podnebnju in odziva živali ter rastlin na hitre okoljske spremembe težko oceniti. Poleg podnebnih sprememb utegne imeti znaten učinek na rastlinstvo tudi povečana koncentracija ogljikovega dioksida v ozračju. Ker se bo rastna doba podaljšala, lahko v splošnem pričakujemo povečano produkcijo biomase, marsikje hitrejšo rast dreves. Na drugi strani bo (pre)toplo podnebje nekaterim rastlinskim vrstam, ki uspevajo v visokogorju, močno škodovalo. Rastlinske in živalske vrste se bodo – če spremembe ne bodo prehitre – selile na višje nadmorske višine in proti severu, težave pa bodo nastopile okoli drevesne meje in višje, kjer so tla vse manj primerna za rast. Med razširjenimi drevesnimi vrstami utegne biti najbolj na udaru smreka, ki se bo morala v že zdaj marsikje neustreznih rasti-

razmerah spopadati z vse višjimi temperaturami in verjetno tudi pogostejšimi sušami. Te spremembe pa bodo šle na roko tudi lubadarjem, ki se bodo v takih razmerah čezmerno množili. Tudi izjemna namnožitve smrekovega lubadarja v zadnjih letih v naših Alpah in dinarskem svetu ni zgolj posledica katastrofalnega žledoloma pred tremi leti, temveč deloma toplejših pomladi in poletij kot pred desetletji.

Kaj pa glede gornišstva – bo morda več snežnih plazov, večja nevarnost vročinskih neviht ipd., kar bo treba upoštevati še bolj kot doslej? Kaj novega še lahko pričakujejo obiskovalci gora?

Glede na manjšo količino snega v večjem delu Alp bo snežnih plazov verjetno nekoliko manj. Zaradi ogrevanja lahko pričakujemo nadaljnje odmrzovanje permafrosta v višjih predelih Alp, povečano nevarnost zemeljskih plazov in kamnitih podorov ter večjo krhljivost tal na nekaterih poteh. Kako pomemben je permafrost v Alpah, je pokazalo izjemno vroče poletje 2003, ko se je v švicarskih Alpah zaradi zmečanih tal sprožilo nekaj velikanskih skalnih podorov.

Matevž Lenarčič je letos spomladi večkrat preletel Alpe in okoliško območje, pri čemer je meril črni ogljik oz. saje. Bodo saje, ki so posledica nepopolnega sežiga zlasti dizelskih goriv in snovi, ki vsebujejo ogljik, imele v dokaj poseljeni južni Evropi še posebne vplive na okolje?

Onesnaženje večjega obsega se je v alpskem prostoru začelo z vsakdanjo rabo premoga pred skoraj dvema stoletjema, in že od takrat je usedanje saj na sneg pospeševalo poletno taljenje ledenikov in tako prispevalo k njihovemu krčenju. Problem je ostal do danes, a je v zadnjih dveh, treh desetletjih zaradi opuščanja premoga mnogo manjši, saj promet (dizelski motorji) ne prispeva tako velikih količin črnega ogljika. Seveda je mnogo večji problem zaradi kurjave in prometa

*Merjenje ledenika pod Skuto leta 2008. Na oba naša mala ledenika močno vplivajo podnebne razmere vsakega posameznega leta.
Arhiv Gregorja Vertačnika*

onesnažen zrak za zdravje ljudi, še posebej ponekod v Alpah in v južni Evropi. V globokih alpskih dolinah in kotlinah sta pogosta temperaturni obrat in pomanjkanje vetra, zato je lahko zlasti pozimi kakovost zraka zelo slaba; nazoren primer tega je zadnja zima (npr. v Ljubljanski kotlini). V predelih južne Evrope pomanjkanje padavin in močno sončno obsevanje, še zlasti poleti, prav tako dlje časa vzdržuje zelo slabo kakovost zraka v močno naseljenih predelih.

Alpski ledeniki se talijo tudi zaradi zmanjšane albeda (odbojnosti svetlobe), ki ga povzročata z višinskimi vetrovi iznad Sahare prihajajoči peščeni prah; ta se odlaga nanje. A se zaradi spreminjajočega se podnebja spreminjajo tudi vetrovi, ki morda prinašajo več tega prahu?

Ne najkakovostnejša meteorološka opazovanja po Evropi v zadnjih desetletjih ne kažejo na spreminjanje pogostosti peščenega prahu nad Evropo. Prihodnje podnebne spremembe pa vseeno utegnejo znatno spremeniti višinske vetrove, a je za zdaj težko oceniti, v katero smer bi se lahko nagibal trend. Podnebni modeli za 21. stoletje napovedujejo vse bolj sušne razmere v Sredozemlju, kar bi lahko povečalo prenos peska in prahu s teh območij v Alpe.

Ledeniki na območju Alp naj bi po najbolj pesimističnih ocenah povsem izginili že v drugi polovici tega stoletja. Kakšne posledice bo imelo njihovo izginotje?

Ko je govor o izginotju alpskih ledenikov do konca tega stoletja, so mišljeni manjši in srednje veliki ledeniki. Največji alpski ledeniki, kot sta Mer de Glace v Franciji in Aletsch v Švici, bodo to stoletje skoraj zanesljivo preživeli, a se bodo precej skrčili. Vse manj pomladanskega snega in ledenih površin bo vsaj ponekod močno spremenilo vodni režim, pomladansko-poletni višek bo zgodnejši, ob koncu poletja in

zgodaj jeseni pa utegne vode primanjkovati. Ponekod zaradi taljenja ledenikov pod čelom ledenika že zdaj nastajajo jezera, ki predstavljajo potencialno nevarnost za prebivalstvo pod ledeniki. Ob morebitni hitri izpraznitvi teh jezer bi lahko poplavelo kraje nizvodno.

Kakšna pa je prihodnost Triglavskega ledenika in ledenika pod Skuto? Kako hitro bosta izginila? Meritve občasno pokažejo, da se ne zmanjšujeta ves čas; včasih pride celo do rahlega, vsaj začasnega povečanja površine.

Na oba naša mala ledenika močno vplivajo podnebne razmere vsakega posameznega leta – po s snegom bogatih zimah si nekoliko opomoreta ali vsaj ne nazadujeta, v vse pogostejših toplih poletjih pa se pospešeno talita. Bilanca na nekajletni ravni ostaja negativna, a sta zaradi reliefa (kotanje) ledenika vse manj ranljiva za podnebne spremembe. Težko je napovedati desetletje popolnega izginotja, a zelo verjetno ne bosta vzdržala do druge polovice tega stoletja.

Težave s preprečevanjem globalnega segrevanja so nam dobro znane. Kako pa se lahko na neogibne spremembe pripravimo oz. se jim čim bolj prilagodimo?

Pri podnebnih spremembah je treba razmišljati dolgoročno in pri tem vzeti v zakup negotovost podnebnih projekcij. Nekateri pričakujejo točne napovedi prihodnjega podnebja, ker pa so podnebne spremembe in odziv nanje soodvisni dejavniki, jih je nemogoče medsebojno ločiti. Tako je smotrno, da določen ukrep (npr. izboljšavo energijske učinkovitosti stavb) pretehtamo z vidika mogočega razvoja podnebja (od optimističnega do pesimističnega scenarija) in zagotovimo njegovo ustreznost po vseh podnebnih scenarijih. Pri tem ukrepu pustimo prostor za izboljšave, če se kasneje morda izkaže, da ne gremo čisto po načrtani poti ... ○

*Meritve kažejo, da se je ozračje v Alpah v preteklih petdesetih letih ogrelo za okoli 1,5 do 2 stopinji Celzija. Na sliki: Gregor Vertačnik
Foto: Matej Ogrin*

Tom Levanič

Na hitro se ne bo prav veliko zgodilo

Podnebne spremembe in vpliv na gorske gozdove

Podnebje na Zemlji se stalno spreminja, menjavajo se obdobja toplega in hladnega podnebja, ledene dobe, suha in vroča obdobja, tropsko vroča in vlažna ... Naj samo spomnimo na zadnjo ledeno dobo, ta se je zaključila pred približno 12.000 leti, ko je človeštvo zakorakalo v obdobje, ki ga strokovno imenujemo holocen in v katerem še vedno živimo. Zadnja ledena doba je trajala približno 100.000 let in je spremenila severno Evropo v en sam velik ledenik, velik del centralne Evrope pa v polarno puščavo. Holocen ima v primerjavi z obdobjem pred njim dokaj milo podnebje, in to je verjetno tudi razlog za razcvet civilizacije.

Macesni, ki tvorijo zgornjo gozdno mejo (rjave krošnje), se jasno ločijo od smreke (zelene krošnje), ki se počasi vrašča v sestoj macesna.

Foto: Peter Strgar

O globalnem segrevanju

Na podnebje na Zemlji ljudje donedavna nismo imeli prav nikakršnega vpliva. Z razvojem človeške družbe, še posebej pa s hitrim razmahom industrije, železarstva, premogovništva in prometa v drugi polovici 19. stoletja, so ljudje začeli posegati v naravo, jo spreminjati in oblikovati po svojih potrebah. Naraščajoča poraba fosilnih goriv, sprva premoga, nato pa tudi

nafte, je sicer nevede začela spreminjati tudi sestavo atmosfere in s tem vplivati na podnebje. V vsej svoji zgodovini smo ljudje prvič dobili moč, da vplivamo na podnebje, in to ne na dober način. Z izpusti toplogrednih plinov smo začeli aktivno vplivati na segrevanje Zemlje in se s tem podali na pot težko predvidljivih sprememb, ki znajo katastrofično vplivati na naše bivanje na Zemlji. Zaradi globalnega segrevanja

so ogroženi praktično vsi ekosistemi na Zemlji. V tem prispevku se bomo posvetili predvsem gorskim ekosistemom in posledicam, ki jih zanje prinašajo podnebne spremembe.

Slovenija je gorata in gozdnata dežela; kar 11 odstotkov države predstavlja visokogorski svet (nad 1600 m n. m.), z dobrimi 60 odstotki gozda pa po gozdnatosti spada na 3. mesto v Evropi. Radi se pohvalimo, da imamo tudi dobro ohranjeno rastlinsko in živalsko pestrost. Res je, ni veliko držav v Evropi, kjer bi se lahko pohvalili z dvema zgornjima gozdnima mejama, medvedi, risi in volkovi v naših gozdovih ter z ohranjenimi, skoraj naravnimi gozdovi. Kljub temu to ne pomeni, da so slovenski gozdovi imuni na podnebne spremembe. Sploh ne. V Sloveniji je kar nekaj območij, kjer so gozdovi močno izpostavljeni podnebnim spremembam in kjer se posledice podnebnih sprememb že kažejo. Med najbolj ogrožena območja spadajo nižinski hrastovi gozdovi in gozdovi na zgornji gozdni meji v Alpah in Dinaridih. Omeniti velja tudi, da je slovenski del Alp relativno dobro preskrbljen s padavinami (Komna npr. slabih 3000 mm padavin letno) in da se klimatsko bistveno razlikuje od Centralnih Alp, še posebej pa od nekaterih izjemno suhih dolin v švicarskih Alpah.

Vertikalna razporeditev vegetacije in podnebne spremembe

V slovenskem delu Alp je tipična drevesna vrsta zgornje gozdne meje macesen. To je markantna, svetlo-ljubna drevesna vrsta, ki na zgornji gozdni meji tvori redke sestoje, ki z višjo nadmorsko višino počasi prehajajo v osamelce, rastoče sredi ruševja (slika na strani 8). Macesni na zgornji gozdni meji prevladujejo in na takih rastiščih lahko dosežejo zelo visoko starost. V slovenskih Alpah imamo kar nekaj lokacij na zgornji gozdni meji (npr. Vršič, Dleskovska planota), kjer rastejo 400- in večletni macesni; rekordna ugotovljena starost macesna v Sloveniji je čez 960 let (slika na strani 9). Nekoliko nižje od sestojev macesna rastejo sestoji smreke s primešanimi plemenitimi listavci (npr. gorski javorjem), še nižje pa združbe jelke in bukve.

Razporeditev dreves in rastlinskih združb po višinskih pasovih je posledica različnih ekoloških zahtev drevesnih in drugih vrst, in v naši zgodbi o globalnem segrevanju bo to igralo pomembno vlogo. Vplivov globalnega segrevanja na gozdne ekosisteme je veliko, v našem primeru bo zaradi globalnega segrevanja prišlo do premikanja ekoloških niš in radikalnih sprememb v gozdnih sestojih. Razporeditev vegetacijskih pasov in rastlinskih združb, kot jo poznamo danes, se bo začela spreminjati. V svetle macesnove sestoje bo začela prodirati smreka, kajti klimatske razmere na višjih nadmorskih višinah ji bodo začele ustrezati. Macesni težko konkurirajo smreki v sestoji, zato bo obnova macesnovih sestojev na zgornji meji omejena, pomlajevanje v senci smrek bo zastalo, macesnovi sestoji se bodo začeli umikati v višje lege, dokler se bo to dalo, potem pa bodo začeli izginjati. Ali

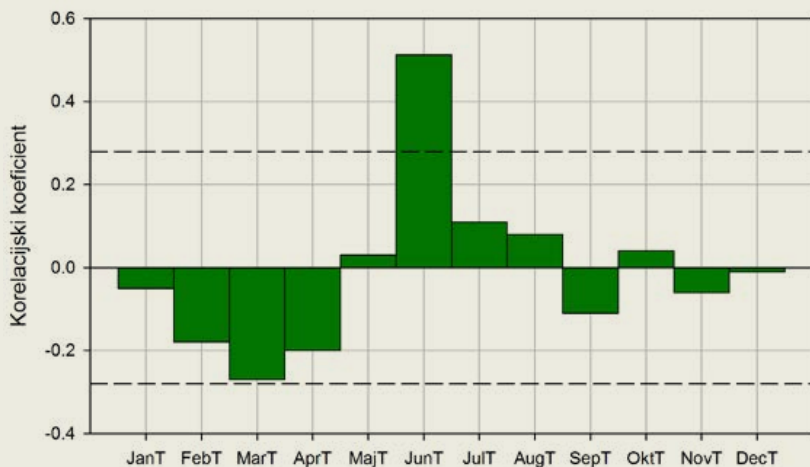

bomo obiskovalci gora sploh opazili te spremembe? Težko, dogajale so bodo počasi, vzporedno z njimi pa bo (in že) potekal tudi proces zaraščanja visokogorskih travnikov, ki sicer nima povezave z globalnim segrevanjem, ampak z opuščanjem rabe tal v gorah. Spremembe lahko opazimo samo z dolgotrajnimi opazovanji vegetacije in drugih parametrov gozdnih ekosistemov na ploskvah t. i. intenzivnega monitoringa, ki jih imamo tudi v Sloveniji.

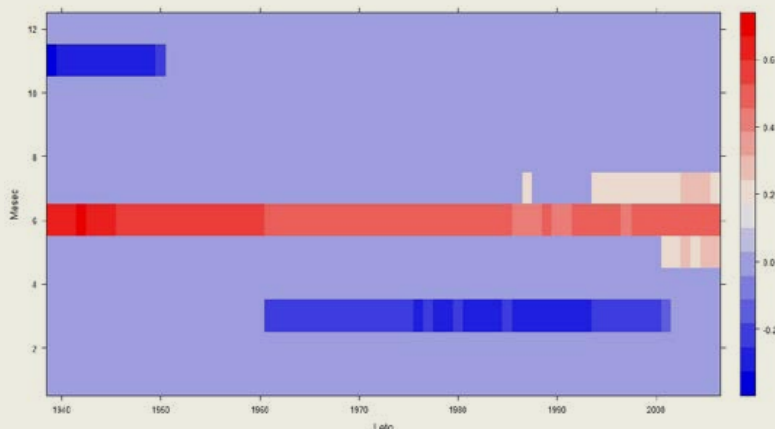
Dolžine rastne dobe in globalno segrevanje

Drugi vidik globalnega segrevanja v visokogorju, ki bo nedvomno imel vpliv na rast dreves, je vezan na zmanjševanje količine padavin, dvigovanje povprečnih letnih in mesečnih temperatur, na podaljševanje rastne dobe in na njen zgodnejši začetek. Te spremembe opazamo tudi ljudje, čeprav jih mogoče ne povezujemo z globalnim segrevanjem. Vidimo, da Triglavski ledenik izgineva, nergamo nad suhimi zimami, ker ne moremo na smučanje, in zanimivo se nam zdi, da lahko že februarja sedimo na soncu v kratkih rokavih in ko se poleti pritožujemo nad že petim vročinskim valom letos. Vse to so različni obrazi enega in istega dogajanja – globalnega segrevanja. Za drevesa na višjih nadmorskih višinah pa suhe zime in nenavadno visoke temperature v mesecih, ko jih ne bi smelo biti, pomenijo težave. Čeprav se na prvi pogled zdi ugodno, da lahko rast traja dlje in da se prej

Na poti od prelaza Vršič proti Slemenu rastejo eni izmed najstarejših macesnov v Sloveniji, starost je 400 in več let. Odlikuje jih počasna rast v ekstremnem okolju.
Foto: Tom Levanič

Nadpovprečno topli juliji ugodno vplivajo na rast macesnov. V letih, ko je junij tople, bo branika širša.

Če je junij dolgoročno ključni mesec za široko braniko pri macesnu, pa se v zadnjih letih kot pomembna pojavljata tudi maj in julij, marec pa popolnoma izgublja negativen pomen – ali so to prvi znailci globalnega segrevanja?

V slovenskem delu Alp je tipična drevesna vrsta zgornje gozdne meje macesen; na sliki: Pri treh macesnih nadkrnico Za Akom.
Foto: Franci Horvat

začne, pa ni čisto tako. (Pre)zgoden začetek rasti, ki ga spodbudijo nadpovprečne temperature v pozno-pomladanskih mesecih, je lahko za drevesa poguben. Zaradi velikih temperaturnih nihanj, od negativnih do pozitivnih temperatur pozno pomladi in zgodaj poleti, lahko pride do pozebe in poškodb odpirajočih se brstov in kambija. Pozni mrzav povzroči poškodbe,

ki zaustavijo tako višinsko kot debelinsko rast, in drevo potrebuje kar nekaj časa, da si opomore. Naše raziskave dolgoročnega vpliva klime na rast macesnov na zgornji gozdni meji so potrdile prej napisano. Dolgoročni odziv debelinskega priraščanja macesna na zgornji gozdni meji je bil do pred nedavnim povezan z junijskimi in julijskimi temperaturami, topleje ko je bilo, širši je bil debelinski prirastek ali branika (zgornji diagram). Podrobna analiza te povezave je pokazala, da je v zadnjih 15 do 20 letih začel pridobivati pomen tudi maj, julij pa je začel izgubljati (spodnji diagram). To pomeni, da je začelo prihajati do premikanja začetka rastne sezone iz junija v maj. S tem pa so se začela povečevati tveganja za pozebo.

Podaljševanje rastne dobe v visokogorju tudi ne prinese kakšnega bistvenega učinka na podaljševanje rasti dreves in na večje prirastke, vsaj pri macesnih ne. Rast je proces, ki ni pogojen samo z okoljem, ampak tudi z genetiko. Naše raziskave dinamike debelinskega priraščanja macesnov na zgornji gozdni meji so pokazale, da drevesa bolj ali manj prenehajo z debelinsko rastjo že v drugi polovici avgusta, in to praktično neodvisno od tega, ali je poletje dolgo in toplo, kar kaže na močno genetsko kontrolo debelinske rasti.

Pričakovani učinki globalnega segrevanja na gorske gozdove

Kakšne bodo pravzaprav posledice globalnega segrevanja na naše visokogorske ekosisteme? Odgovor ni enostaven. Na podlagi raziskav lahko rečemo, da se na hitro ne bo prav veliko zgodilo, naravni sistemi se odzivajo relativno počasi. Vendar se globalne temperature relativno hitro zvišujejo. Zastavi se vprašanje, ali bodo visokogorski ekosistemi imeli čas za prilagoditev ali bodo začeli pospešeno propadati (ponekod v Severni Ameriki se dogaja ravno to). Trenutno v slovenskem visokogorju drevesa še niso potisnjena v razmere, ki za rast niso ugodne, v tem trenutku so celo nekoliko ugodnejše (beri manj ekstremne), kot so bile pred npr. 150 leti, kar dokazuje nekoliko boljša rast dreves na zgornji gozdni meji. Vemo pa, da se bo to obrnilo v nasprotno smer, ko bodo povprečne temperature prešle mejo, ki je za rast dreves na zgornji gozdni meji optimalna; od te točke dalje bo temperatura delovala zaviralno na rast – enako, kot je to že zdaj v sredogorju in nižinskih legah, kjer so padavine tiste, ki regulirajo boljše ali slabšo rast. V tej luči si niti ne upam pomisliti, kaj se bo zgodilo z visokogorskimi gozdovi, če se bo količina padavin drastično zmanjšala ... ○

Prof. dr. Tom Levanič je zaposlen na Gozdarskem inštitutu Slovenije, kjer je vodja oddelka za prirastoslovje in gojenje. Ožje področje raziskav je preučevanje učinkov okoljskih sprememb na rast dreves in sestojev, rekonstrukcija klime s pomočjo drevesnih branik na območju Balkana ter konstrukcija dolgih kronologij širin branik in stabilnih izotopov za različne drevesne vrste.

Gamsi postajajo manjši

Kako se na podnebne spremembe odzivajo živali?

Tina Leskošek

Segrevanje ozračja se dogaja počasi. Vsaj tako se nam zdi. Pa vendar spremembe živega sveta okoli nas opažamo tudi sami, če smo le starejši od nekaj 10 let. In kar se opazno spremeni v času človekovega življenja, je strašansko hitro.

Rastoče temperature spreminjajo čas cvetenja rastlin in zimskega spanja živali, vplivajo na medvrstne interakcije ter na prehranjevalno verigo. Na severni polobli se vrste ptic in metuljev pomikajo vedno bolj proti severu in vedno višje v gore. Vrste, ki že zdaj naseljujejo mrzlo visokogorje, se višje ne morejo umakniti. Za višja območja in tamkajšnje omejene vire bo tekmovalo vedno več vrst. Vrste, prilagojene na mraz, bodo verjetno v tej tekmi potegnile kratko – spremembe so namreč hitre, evolucijski mehanizmi pa počasni. Raziskovalci živega sveta nimajo enostavne naloge. Sprememb v vedenju in velikosti živali ni težko zaznati – težje je ugotoviti vzrok zanje. Ne gre za vse kriviti podnebnih sprememb, včasih je na delu širjenje bolezni, prihod tujerodne vrste, genetski zdr. Redko lahko proučujemo vrsto, na katero ne bi imel vpliva tudi človek. Poglejmo si nekaj prebivalcev naših gora in njihove prilagoditve na klimatske spremembe.

Učč počitka za gamse

Gams spada med ekološko najpomembnejše in lovno najprivlačnejše vrste gorskih kopitarjev v Alpah. Kanadski raziskovalci so proučevali podatke odstreljenih gamsov v italijanskih in švicarskih Alpah. Potrdili so, da masa gamsov v zadnjih desetletjih (raziskava je zajela podatke med letoma 1993 in 2009) upada. Vzrok so pripisali (pre)toplím pomladim in neobičajno vročim ter sušnim poletjem, ki so se v tem obdobju pogosto ponavljala. Pomladanska in poletna paša imata namreč ključen vpliv na telesno maso odraščajočih živali. Visoke temperature so pospešile rast rastlin in skrajšale obdobje njihove razpoložljivosti. Če se je to zgodilo v prvih dveh letih gamsovega življenja, je njegova masa tudi v odraslem obdobju ostala podpovprečna. Ker je slaba telesna kondicija samic pri velikih rastlinojedcih povezana z manjšo maso potomcev, se je tako vpliv revne paše le še okreplil. Zanimivo je, da so raziskovalci iz Italije in Združenega kraljestva v podobni raziskavi prišli do drugačnih zaključkov. Prav tako so analizirali podatke iz Italije in ugotovili, da je upad mase gamsov sicer močno

povezan z višanjem temperature spomladi in poleti, vendar niso zaznali sprememb v vegetaciji. Zato so zaključili, da višje temperature povzročijo spremembe v vedenju gamsov – zaradi vročine se manj časa dnevno pasejo in več počivajo. Tako so energetsko bolj učinkoviti, saj jim je ob višjih temperaturah treba shraniti manj energije za lastno proizvajanje toplote. Manjša količina zaužite hrane pa seveda vodi v manjšo telesno velikost. Tudi sicer se gamsi in kozorogi ob

Gams spada med ekološko najpomembnejše in lovno najprivlačnejše vrste gorskih kopitarjev v Alpah. Foto: Oton Naglost

Upad mase gamsov je močno povezan z višanjem temperature.
Foto: Miha Krofel

vročih delih dneva ali pa ob vročih dneh pasejo manj. Raziskava manjšo maso gamsov povezuje tudi z večanjem števila živali v proučevani populaciji, kar se je zgodilo zaradi strožjega nadzora lova. S tem se je namreč kompeticija znotraj vrste okrepila in količina razpoložljive hrane za posameznika zmanjšala. Prav tako pa raziskovalci potrjujejo vpliv količine hrane v prvih dveh letih življenja na maso odrasle živali. Tudi v Sloveniji so raziskovalci Biotehniške fakultete in Oddelka za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire opazovali vpliv klimatskih in drugih okoljskih dejavnikov na populacijo gamsa v Triglavskem narodnem parku (TNP). V obdobju med letoma 1996 in 2011 sprememb v telesnih masah gamsov, ki so bili odstreljeni v TNP, niso opazili. V primeru napovedanih večjih klimatskih sprememb v prihodnosti pa poleg vpliva na telesno maso pričakujejo tudi vpliv na rabo prostora oz. prostorsko razširjenost gamsa in krčenje vrsti razpoložljivega prostora. Za prisotnost/odsotnost gamsa so se kot pomembni dejavniki pokazali povprečni naklon, prevladujoča ekspozicija, padavine, povprečna temperatura, delež iglavcev in velikost največje gozdne zaplate. Ker so mnogi dejavniki, za katere so analize pokazale, da pomembno vplivajo na razporeditev gamsov v prostoru, odvisni od klime, lahko pričakujemo, da bodo predvidene klimatske spremembe vplivale tudi na ekologijo gamsa v TNP. Pričakuje se dvig gozdne meje in povečanje zaraščenosti visokogorskih travnišč, kar bo verjetno imelo zaradi dolgoročnega poslabšanja prehranskih razmer negativne učinke na gamsa.

Hrošči, prebivalci Triglavskega ledenika

Med hrošči je veliko vrst t. i. specialistov, ki so prilagojene na zelo specifična okolja, kakršno je tudi visokogorje. Njihove prilagoditve so tako dobre in

edinostvene, da lahko preživijo tudi v zelo ostrih podnebni razmerah in z minimalno količino hrane. S spremembami klime se specifične razmere spreminijo, prilagoditve pa jim težko tako hitro sledijo. Kar nekaj vrst živi na čelih talečih se ledenikov, kjer izkoriščajo hranilne snovi, ki jih s seboj prinese ledeniška voda. Skupaj s talečim se ledenikom se morajo vedno višje pomikati tudi živali. To so lahko vrste, ki se sicer pojavljajo v jamah – pogoji so si namreč podobni (nizka temperatura, vlaga, zelo malo hrane).

Taka vrsta je tudi hrošč *Anophthalmus nivalis*. Živi samo na Triglavu, na čelih bornih ostankov Triglavskega ledenika, v nekaj okoliških vrtačah in v 274 m globokem Triglavskem breznu. Ko bo led dokončno izginil, se bo vrsta verjetno za vedno umaknila pod zemljo.

Zaradi zviševanja temperatur bodo hrošči, ki sicer živijo nižje, začeli pritiskati navzgor, saj bodo ugodne temperature in primerna hrana tudi tam. Vrste iz manj zahtevnih okolij niso tako ozko specializirane in imajo zato teoretično več možnosti za preživetje – so torej v prednosti pred prvotnimi prebivalci. Nižinske vrste so včasih tudi večje in lahko staroselce tudi plenijo.

Mobilnost visokogorskih žuželk, tudi hroščev, je omejena, saj imajo tam gori opraviti z vetrovi in nizkimi temperaturami. Večinoma se držijo pri tleh in ne letijo daleč. To je eden od vzrokov, da se v gorah velikokrat pojavi endemizem – določena vrsta živi na majhnem območju, včasih celo samo na enem hribu. *Anophthalmus nivalis* živi le na Triglavu, njegova podvrsta *matajurensis* pa le na Matajurju.

Če te vrste izumrejo lokalno, to pomeni tudi izginotje vrste na sploh.

Za konec

Danes mladi planinci bodo na stara leta brzkone gledali drugačne gore. Kdo ve, če se bodo ljudje takrat sploh še odpravili na turno smuko v naše gore. Se jim bo ljubilo nositi smuči tako visoko? Bodo na turah še naleteli na kozoroge in gamse ali se bodo ti počasi odselili čez mejo v višje gore, kjer bodo še našli dovolj visokogorskih travnikov? Nova generacija mladincev pa se bo iz planinskih učbenikov učila, da lahko od strupenjač v visokogorju srečajo le še modrasa (in ne gada, ki danes kraljuje nad gozdno mejo).

Če bodo seveda učbeniki šli v korak s časom. ●

Viri:

- M. Rughetti, M. Festa-Bianchet. Effects of spring-summer temperature on body mass of chamois. *Journal of Mammalogy*, 2012.
- T. H. E. Mason, M. Apollonio, R. Chirichella, S.G. Willis, P.A. Stephens. Environmental change and long-term body mass declines in an alpine mammal. *Frontiers in Zoology*, 2014.
- M. Krofel, R. Luštrik, M. Stergar, M. Marenče, S. Hrovat, M. Marolt, K. Jerina. Monitoring vpliva klimatskih in drugih okoljskih dejavnikov na populacijo gamsa (*Rupicapra rupicapra*) v Triglavskem narodnem parku, 2013.

Za sodelovanje pri članku se najlepše zahvaljujem Andreju Kapli (Nacionalni inštitut za biologijo).

Gorski opraeševalci – čmrlji

Opraševanje žuželk je ena najpomembnejših ekosistemskih storitev. Od njega je odvisnih približno 80 odstotkov rastlin in ena tretjina človeške prehrane. Najpomembnejše opraeševalke so čebele, vendar pri tem nimamo v mislih samo medonosne (kranjske) čebele, ampak tudi divje, torej čmrlje (v Sloveniji je bilo najdenih 35 vrst) in čebele samotarke (več kot 500 vrst). Poleg čebel opraešujejo še muhe trepetavke, metulji, ose in nekateri hrošči.

Značilni opraeševalci gorskega sveta so čmrlji. Aktivna regulacija telesne temperature, gost "kožušček", čokato telo in dobre letalne sposobnosti jim tudi v mrazu, vetru in dežju omogočajo dejavnost in s tem preživetje v ostrih gorskih razmerah.

Opraeševalci so danes zaradi sprememb v okolju vedno bolj ogroženi. Med pomembnejšimi spremembami so tudi podnebne spremembe. Podnebje je

Podnebne spremembe prizadenejo tudi vrste, ki ne potrebujejo dolgega obdobja hrane, a so vezane na točno določeno vrsto ali rod rastlin. To je značilno zlasti za nekatere čebele samotarke. Če cvetenje rastline in dejavnost čebele zaradi muhastega vremena ni več usklajeno, slednja ostane brez hrane. Če je rastlina vezana samo na enega opraeševalca, ostane neoprašena, kar vodi v njeno izumrtje. Podnebne spremembe tako tudi zaradi porušenih odnosov med rastlinami in opraeševalci vodijo v spremembe združb. V raznoliki pokrajini, ki je značilna tudi za Slovenijo, so spremembe počasnejše, saj pestro okolje daje možnost umika v primernejše okolje, na primer na višje nadmorske višine. Seveda so možnosti omejene in ne omogočajo umikanja v nedogled.

Nekaterim vrstam podnebne spremembe tudi koristijo. Čmrlj *Bombus haematurus*, ki je bil nekdaj omejen

namreč en izmed glavnih dejavnikov, ki vplivajo na razširjenost vrst, zato se vsaka sprememba odrazi tudi na združbah opraeševalcev.

Podnebne spremembe, ki se kažejo v povečanih in pogostejših vremenskih ekstremih, vplivajo na rastline oziroma cvetenje in s tem na prehranske razmere opraeševalcev. Mile zime in zgodnje, sicer cvetoče pomladi, ki jim sledijo dolga sušna poletja z malo cvetja, so za večino opraeševalcev neugodne, saj niso prilagojeni na dolga obdobja pomanjkanja hrane. Včasih pomanjkanje hrane zaradi poznih pozeh nastopi celo že spomladi. Vse to najbolj prizadene vrste, ki za svoj razvoj potrebujejo hrano od pomladi do poznega poletja, kot so čmrlji. K pomanjkanju hrane sicer izdatno prispeva tudi intenzivno kmetijstvo. Travniki so namreč danes obilno gnojeni, zgodaj in pogosto košeni in tako marsikje le še zelene puščave.

le na jugovzhodno Evropo, se danes širi proti zahodu in severu. V Sloveniji je bil prvič opažen pred dobrim desetletjem. A velika večina vrst bo izgubila. Po modelu, ki na podlagi različnih podnebnih scenarijev napoveduje razširjenost čmrljev v Evropi, bi v primeru srednjega scenarija, po katerem bi se do leta 2100 temperatura dvignila za 4,7 stopinje Celzija, spremembe koristile največ petim od 68 vrst, 11 vrst bi razširjenost ohranilo, razširjenost kar 52 vrst pa bi se zmanjšala.

Bo pač opraeševala kranjska čebela, bi lahko rekli. Žal ni tako preprosto. Podnebne spremembe namreč povzročajo preglavice tudi njej in čebelarjem, poleg tega pa čebela vloge divjih opraeševalcev ne more nadomestiti. Za zanesljivo kmetijsko pridelavo in stabilen ekosistem bo tako tudi v prihodnje ključno ohranjati pestre združbe opraeševalcev.

Dr. Danilo Bevk, Nacionalni inštitut za biologijo

Bombus haematurus – ena redkih vrst čmrljev, ki ji podnebne spremembe koristijo.

Foto: Danilo Bevk

Zdenka Mihelič

Zima bela se vrh gore skoraj več ne dela ...

Podnebne spremembe v gorah opažajo mnogi

Strokovnjaki za podnebje že nekaj let napovedujejo, da se bo v naslednjih sto letih temperatura na Zemlji v povprečju dvignila za tri stopinje Celzija. Podnebne spremembe so dejstvo, in ne stvar domišljije. Zagotovo so vidne vsem, ki se že leta podajajo v naravo, gore in ki živijo v sožitju z njimi. O njihovih opažanjih smo povprašali nekaj rednih obiskovalcev gorskega sveta in tistih, ki živijo pod objemom gora. Zanimalo nas je, ali zaznavajo vpliv podnebnih sprememb na gorski svet.

Tone Škarja, starosta slovenskega alpinizma, se takole spominja nekdanjih razmer: "12. maja 1963 smo začeli s smučarskimi tekmami za Štuparjev memorial na Kamniškem sedlu. Vrsto let je bila tekma konec aprila ali maja. Potem jo je bilo treba vse pogosteje premikati v zimo in večkrat tudi odpovedati, saj ni bilo zadostne stare podlage z začetka zime. Po dveh desetletjih je tekmo nadomestil spominski pohod *Za smučko in cepin*." Triglavski ledenik, Zeleni sneg, je bil v njegovi mladosti še lep ledenik. "Pred nekaj leti sem znancu, ki je o njem rad pisal, prerokoval,

da ga bo prej konec kot ledenika pod Skuto. Slednjega pa prej kot ledišča pod Trikotom Dolgega hrbta." Vendar pa dodaja: "V znanosti dostopni zgodovini je bil Veliki Klek že dvakrat brez ledu, dvakrat pa so bile tudi že doline pod njim ledeniki." Spremembe so opazne tudi v Himalaji. "Septembra 1974 sva si z Janezom Dovžanom na odpravi na Kangbačen ogledala pot za naslednji dan, če bodo jaki lahko šli čez rob morene na ledenik, kjer naj bi stala baza približno na istem kraju kot pred devetimi leti (1965). Videla sva, da ne bo nobenih problemov – čisto neverjetno je bilo, da

Ledenik Ramtang pod Kangbačenom leta 2007: ledenik se je močno pogreznil, stene podorov so se ustrmile in povišale ...
Foto: Tone Škarja

Tisti, ki v gorah dejansko živijo, lažje opazijo spremembe: kmetija Bukovnik, 1327 m.

Foto: Franci Horvat

se ledenik v tem času ni skoraj nič spremenil. Pomladanska izvidnica leta 2007 pa je kazala drugačno sliko. Ledenik se je močno pogreznil, stene podorov so se ustirmile in povišale ter se proti koncu doline zlije z granitnimi stenami Mojca in Jaho Peaka." Oktobrska odprava istega leta je zaman iskala uporaben prehod na ledenik. Na koncu so se fantje odločili za druge cilje.

Igor Jenčič, avtor več turnosmučarskih vodnikov, v gorah smuča že štirideset let in je doživel zelo raznolike zime. "Nekoč je bilo precej običajno, da si pozimi lahko s Kanjavca prismočal v Staro Fužino ali da je v juniju sneg segal vse do koč v Tamarju. V zadnjem obdobju je takih zim čedalje manj. V mojem času je bila daleč najboljša zima 2008/09, ki ni tako zelo daleč nazaj. Ker je spomin selektiven in je lahko vtis na podlagi utrinkov iz posameznih sezon zelo varljiv, sem pregledal svoj gorniški dnevnik, koliko turnih smukov sem imel in kako dolgo je posamezna sezona trajala. Ugotovil sem, da je bilo v prvem desetletju osem 'nadpovprečnih' zim, v drugem pet, v tretjem dve in v zadnjih desetih letih štiri take zime. Te številke kažejo, da se zime v gorah krajšajo in da je snega čedalje manj."

Jože Bobovnik, inštruktor planinske vzgoje, prav tako opazuje vpliv podnebnih sprememb na gorski svet. "Čeprav z zapisovanjem ne spremljam posameznih zim, bi kot dolgoletni turni smučar in obiskovalec gora dejal, da so opazne. Vedno redkeje začnemo s turno smuko v decembru, ker v gorah še ni snega. Prav tako so zime, ko je možna smuka na višinah med 500 in 1000 metrov, izredno redke. Na tej višini tudi ob morebitnih padavinah sneg ne ostane prav dolgo, saj padavinam hitro sledi otoplitev. Še opaznejša je sprememba podnebja v spomladanskih mesecih. Zaradi manjše količine snega in zelo visokih temperatur zgodaj spomladi je najboljše obdobje za turno smuko izredno kratko."

Podnebne spremembe v gorah tudi na Jezerskem niso ostale neopažene. Oskrbnica Češke kočice na Spodnjih Ravneh **Karmen Karničar** pravi, da so se v zadnjem desetletju zelo razrasli macesni. "Gozdiček, ki je bil posekan pred sto dvajsetimi leti za gradnjo kočice, spet daje senco v vse bolj vročih poletjih in sega vse više proti Zgornjim Ravnem. Zdaj so večeri, ko sedimo na balkonu v kratkih rokavih, pogostejši. Da ni pravih zim, vemo; z njimi tudi ni več smučanja v poletnih mesecih. In grmenje: po mojem spominu je 'ropotalo' parkrat v poletju, zdaj se mi zdijo nevihte pogostejše. Da ne omenjam 'hladilnika' v Jami: v starih časih smo imeli meso zakopano v sneg praktično celo poletje. Res škoda, da kočica sama ne more govoriti. Bi imela veliko povedati, pa ne samo o vremenu." Za mnenje smo povprašali tudi tiste, ki v gorah dejansko živijo. **Jelka Ošep**, gospodinja s kmetije Bukovnik na 1327 metrih, najvišje ležeče kmetije pri nas, dobro opazuje naravo in njene spremembe, saj se ji morajo kmetje znati dobro prilagoditi, če želijo preživeti. Opaža, da se temperatura v enem dnevu lahko spremeni za osemnajst do dvajset stopinj. "Letni časi so se premaknili za mesec naprej – konec marca so včasih orali za žito, zdaj orjemo sneg še aprila. Megla stoji višje kot nekoč, sonce sije močnejše in na videz potuje nižje, nevihte so pogostejše. Veliki so nalivi vode, ki takoj odteče, zemlja pa se hitreje osuši. Veter je močnejši in piha pogostejše."

Veliko spominov je natresla tudi **Jasna Pečjak**, načelnica Komisije za gorske športe PZS, pa smo jih zaradi prostorske stiske malce oklestili ... Pred šestintridesetimi leti sta se z možem Andrejem preselila iz Ljubljane na Gorenjsko. "Groza, kakšne zime (z redkimi izjemami) so to bile! Ko je pri nas sredi marca redno padal sneg, je bila na Primorskem že zelena trava. Izbira športov je bila jasna: zimske ture in ledno plezanje od začetka decembra do sredine marca, kakšno leto pa

Letošnja ledna sezona je bila glede mraza in zaledenelih slapov veličastna.
Foto: Jasna Pečjak

tudi prej in kasneje." Prvih deset let na Gorenjskem so bile zime dolge, poletja kratka in včasih je bilo kakšen teden "zelo vroče" (do 30 stopinj Celzija). "Poleti sva še avgusta tovorila s seboj dereze, saj so bile grape v severnih stenah zabite s trdim splazenim snegom. Zime so se počasi krajšale in poletja so bila toplejša, pomlad se je začela že aprila, pa se seveda ni nihče obremenjeval, nasprotno, prav veseli smo bili. Pozimi 2004/05 sva uspela plezati od decembra do sredine marca in to je bila po najinih zapiskih zadnja resna zima, ne po ekstremnem mrazu, ampak po dolžini, številu lednih plezalnih dni, številu narejenih slapov in trajanju snežnih dni brez vmesnih odjuga z dežjem."

Letošnja ledna sezona je bila glede mraza in zaledenelih slapov veličastna, pravi načelnica, ki je analizirala zime tudi z vidika tekmovanj v lednem plezanju. Leta 1992, ko je bila Pod Skalco v Bohinju prva tekma pri nas, led ni bil vprašljiv. "Leta 1998 prvič ni bilo ledu, v naslednjih letih je bilo tekmovanje vse težje organizirati, saj temperature niso bile dovolj nizke. Prvi šok smo ledni plezalci doživeli v zimi 1997/98, ko smo se že bolj resno in sistematično pripravljali na tekmovanja, mraza in ledu pa ni bilo nikjer v Alpah." Sledile so tekme po umetnem ledu in trening "suhlega orodjarjenja". "Nenadoma so vse votline in jame postale priljubljena zbirališča 'čudakov' s cepini, cepini in dereze pa so doživljali skokovite spremembe in prilagajanja plezanju po stropih."

Trmasto vztrajanje pri nesprijemanju utripa narave in pritoževanje nad vremenskimi nepravilnostmi ne bo ničesar spremenilo. Nasprotno, le še večji "razdor" bo med nami in naravo. Če se ozremo nazaj, lahko opazimo, da se narava skozi čas spreminja, diha s svojim ritmom, in da lahko zaživimo z njo na najboljši način tako, da jo spoštujemo, varujemo in se ji prilagodimo. ●

Podnebje in ledeniki

Dobrih petinštirideset let že zahajam v svet ledenikov Evrope in drugih celin. Pri tem z zanimanjem zaznavam spremembe, ki so za ta relativno kratek čas v življenju narave naravnost osupljive. Zaradi segrevanja ozračja se ledeniki v Centralnih Alpah in Himalaji, kamor dokaj redno hodim, drastično krčijo. Ali je temu vzrok človek s svojim ravnanjem ali vesoljski cikel, na katerega nimamo bistvenega vpliva, je seveda drugo vprašanje. Dejstvo je, da je ledenikov vse manj in da je njihovo krčenje zaznavno že več kot sto let, torej že od časa, ko človek s svojimi izpusti in neodgovornim ravnanjem na to ni mogel bistveno vplivati. Nam najbližji "zaresen" ledenik, Pasterze (Pastirica) pod Grossglocknerjem, je prvi otipljivi dokaz nižanja in krčenja. Od leta 1960 do 2012 se je znižal za kar 150 višinskih metrov. Še konec sedemdesetih let si z vlakca zobate železnice, ki z razgledne ploščadi vozi na ledenik, praktično stopil nanj. Dobrih dvajset let pozneje se je ledenik že tako znižal, da si moral peš kakih dvajset minut navzdol. To se ti je še posebej otepalo, ko si se utrujen vračal z ledenika na ploščad. Kako je danes tam, ne vem, ker najvišji vrh Avstrije že leta raje obiskujem iz Kalsa na drugi strani gore. Spomnim se svojega prvega obiska Chamonixa poleti leta 1971. Mogočni ledenik Bossons, ki se z Mont Blanca spušča proti mestu, je segal praktično do ceste, ki po dolini vodi v to svetovno metropolo alpinizma. Veliki ledenik Mer de Glace je z Montenversa res bil videti kot "morje ledu". Dve leti pozneje sem na njem med vračanjem z uspešne ture padel v ledeniško razpoko kakih deset metrov globoko, kjer me je po čudežu zaustavil snežni most. Razpoka pod njim je bila še tako globoka, da sij čelne svetilke ni segel do dna. Leta 2004 sem Chamonix obiskal z družino. S ceste bi morali dobro uro peš navzgor, če bi se hoteli dotakniti

ledenika Bossons, Mer de Glace pa je bil, ves znižan in stanjšal, pod nasutinami grušča videti kot morje kamna, in ne ledu. Ledu pod kamenjem sploh ni bilo videti in zdelo se mi je, da na njem v morebitno razpoko sploh ne bi mogel več pasti.

Nagla krčenja ledenikov se v Himalaji še toliko bolj stopnjujejo. Leta 1983 je orjaški ledeni plaz pod Manaslujem usmrtil Nejca Zaplotnika in Anteja Bučana. Sprožil ga je ledenik v južni steni, ki je svoje ledene mase potiskal čez rob nekaj sto metrov visoke navpične skalne stene. Srhljive ledene gmote, ki so visele daleč čez vpadnico stene, so vsake toliko izgubile krhko ravnotežje, zgrmele čeznjo in spremenjene v izjemno hiter ledeni plaz planile daleč navzdol po ravni dolini. Vsak prehod pod tem delom stene je bil prava ruleta, izogniti pa se mu ni bilo mogoče. Na desni so nam pretili na pogled še nevarnejši ledeniki s 4000-metrskete stene 7871 metrov visokega Nadi Chulija ali Peaka 29. Ante je za vselej ostal v svojem ledenem grobu, Nejca pa smo našli. Prenesli smo ga nekaj ur niže, na morenski rob ledenika, in ga tam pokopali. Na fotografijah iz tistega časa je dobro videti, da je bil morenski rob skoraj enako visok kot osrednji del ledenika. Trinajst let pozneje sem z Nejčevo družino obiskal njegov grob. Ob ogledu usodnega ledenika, ki je takrat sprožil plaz in pod seboj pokopal prijatelja, sem presenečen opazil, da se je njegov grozeči rob pomaknil močno nazaj. Na daljavo je bilo težko oceniti, a občutek sem imel, da vsaj za kakih petdeset metrov. Manjši občasni podori so se ustavili, še preden so dosegli rob stene in imeli možnost zgrmeti čeznjo. Če bi bil ledenik že leta 1983 tako umaknjen nazaj, do nesreče sploh ne bi moglo priti ...

Še večje presenečenje me je čakalo leta 2015, ko smo udeleženci jubilejne odprave ob 40-letnici vzpona na

Makalu hoteli obiskati Nejčev grob pod Manaslujem. Osupli smo spoznali, da ga ni več. Ob primerjavah starih fotografij sem lociral pozicijo groba. V dvaintridesetih letih se je manaslujski južni ledenik znižal za kakih trideset do štirideset metrov in na vsaki strani zožil za petdeset do sto metrov. Strma pobočja na obeh straneh doline v ledeniku niso več našla opore in so, morda tudi zaradi potresa spomladi 2015, zdrsnila navzdol. Jasno je bilo videti meje zemeljskih podorov dobrih dvesto metrov nad dolino, ki so s seboj povlekle tudi morenski rob z Nejčevim grobom. Pred dvaintridesetimi leti smo Nejčevo telo iztrgali ledeniku in ga pokopali na njegovem robu, zdaj pa se je spet vrnilo vanj.

Če se je zaradi zmanjševanja ledenikov zmanjšala tudi nevarnost podorov v južni steni Manasluja, pa zaradi taljenja ledu prihaja do drugih nevarnosti. Zemeljski plazovi in padajoče kamenje pomenijo novo, včasih še večjo grožnjo. Še pred recimo tridesetimi leti normalna pristopa na sedemtisočak Pumori ali tisoč metrov nižji Island Peak v območju Everesta izurjenemu alpinistu nista predstavljala resnejših tehničnih težav. Vse bolj kopna smer na Pumori in povsem kopna na Island Peaku pa zaradi krhke kamnine postajata vse bolj zahtevni in predvsem nevarni. Ledeniki in gore nad njimi postajajo vse bolj varljiva prispejoda trdnosti in večnosti. Mnenja o glavnih vzrokih za segrevanje ozračja in posledic, ki jih to prinaša, so tudi med znanstveniki deljena. Vsekakor pa jih je pametno spremljati in se ustrezno pripraviti, ko se odpravljamo v ta veličastni, a tudi spreminjajoči se svet neokrnjene narave. ●

Kolumna izraža stališče avtorja in ne nujno tudi uredništva in Planinske zveze Slovenije.

Od leta 1983, ko smo Nejca Zaplotnika pokopali na morenskem robu Manaslujvega ledenika, se je ta znižal za kakih 40 metrov, na obeh straneh pa zožil za kakih 50 metrov. Strma pobočja nad ledenikom niso imela več opore, zato so z morenskimi robom vred zdrsnila nazaj vanj.

Foto: Viki Grošelj

Mire Steinbuch

Alpinizem je strast

Sara Jaklič in Marija Jeglič

S seboj sta prinesli pozitivno energijo in dobro voljo, Marija pa še vrečko slanih piškotkov, posutih z makovim zrnjem.

Zakaj tekmujeta na tekmah v lednem plezanju in drytoolingu? Morda tudi zato, ker je to koristen trening za vzpone v hribih?

Marija: Gotovo je to en razlog. Pred dvema letoma sem kar resno začela pozimi trenirati *drytooling* na *stenci* pri Janezu Svolfšaku, ki naju je spravil na tekme. Jaz jih sicer ne maram, šla sem, da bi se znebila strahu pred tekmovanji in da mi nihče ne bi očital, zakaj toliko treniram, če ne tekmujem. Ne vem, če bom še tekmovala, nisem pravi človek za to. Rada treniram zaradi samega treninga in ker mi v hribih prav pride.

Sara: Ta trening je dobra priprava na zimsko sezono za kombinirano plezanje, samo tekmovanje pa ima svoje pluse in minuse. Če se odločiš, da boš vso sezono na tekmah, pozimi skoraj ne moreš nikamor drugam, poleg tega so tekme zelo daleč. Na eno od tekem sva šla z Janezom Svolfšakom v Kolorado. Združila sva tri dni tekmovanja s plezanjem v okolici. Ampak nimam večjih tekmovalnih ambicij.

Morda vesta, zaradi katerih vzponov so vaju lani razglasili za najperspektivnejši alpinistki?

(Morali sta se malo pogovoriti.)

Marija: Morda zato, ker sva bili pozimi na odpravi v Kanadi. Pri nas ni veliko punc, ki bi pozimi ledno in kombinirano plezale. Poleti sva plezali pa na Madagaskarju.

Sara: Težko bi rekla, zakaj. Tega nikoli zagotovo ne veš. Verjetno zaradi Kanade in Madagaskarja, kjer je sicer navrtana *plezarija*, vendar je precej resna in moraš plezati malo pod svojim nivojem. Svedrovci so precej narazen.

Sara, če je vaš vzdevek Naveza, kako ste prišli do njega?

Mm ... v bistvu, midve imava ...

Svoje fore?

To zanesljivo. Zmenili sva se pred štirimi leti, ko sva šli prvič na resen plezalni izlet v Ameriko, da si bova za vsako večjo zadevo dali delati majici. Takrat sva si naredili majici The Naweza.¹ Tako se naju je prijel vzdevek Naveza. Ni samo moj, temveč je navezniški, od obeh. Meri Naveza in jaz Naveza. *(smeh)*

Sara (levo) in Marija na vrhu stene Lemur Wall, Tsaranoro
Foto: Sara Jaklič

Marija (1991 v Ljubljani) pleza šest let, prej je dolgo časa plesala. Kmalu po začetku plezanja je spoznala Saro, takoj sta se ujeli in šli v alpinistično šolo. Čeprav zelo rada pleza, zanjo to ni edina stvar na svetu. Končati mora magisterij študija radiološke tehnologije na Zdravstveni fakulteti. S Tjašo Jelovčan sta obe prosto ponovili legendarno Gobo v Ospu, 7c, 140 metrov. Zmagala je v *drytoolingu* na tekmi v Bratislavi, na tekmi SLO-HR pokala v lednem plezanju v Zagrebu in Humarjevem memorialu v Mlačci.

Sara (1993 v Kranju) je končala študij fizioterapije. Lani je zmagala na finalni tekmi SLO-HR pokala v lednem plezanju, skupno je osvojila 2. mesto. Rodila se je v alpinistični družini. Ko so starši plezali v Ospu ali Črnem Kalu, sta z bratom spodaj delala gradove iz peska. V srednji šoli je trenirala športno plezanje. V alpinistično šolo se je vpisala, ker je želela znanje iz športnega plezanja prenesti tudi v visoke stene. Z Marijo sta letos v Kanadi v treh tednih preplezali 14 slapov težavnosti do W16.

¹ Izg. navizava.

Sara, zakaj ste po petih letih treninga športno plezanje zamenjali za alpinizem?

Mislila sem, da se v hribih precej lažje pleza, ker so ocene nižje kot v športnem plezanju, v katerem greš čez svoje meje. Ščasoma spoznaš, da to ne drži ...

Marija: ... in se nivo spet dvigne.

... in sem spet pred novimi izzivi, kakršnih niti v plezališču nisem plezala, zdaj jih pa v gorah.

Tudi psihično je zahtevnejše. Pravzaprav nisem točno vedela, v kaj se spuščam. Seveda pa vse v mejah zdrave pameti.

Sara: Za hribe me je navdušil oče. Pregovoril me je, da sem šla pogledat na *ferajni*, potem me je pa zagrabilo.

teh knjig sem prebrala, zelo so me pritegnile. Ko jih je bral oče, sem si mislila, kako lahko to bereš, brez veze, saj je kar naprej vse enako. Ko sem deset let pozneje na morju prijela v roke tako knjigo, sem jo prebrala v enem dnevu. Zdaj na te stvari gledam malo drugače. Doživiš nekaj svojih zgodb, kot je rekla Marija. Zdi se mi pomembno, da si človek, ki te to zanima, da malo veš, kaj se dogaja po svetu; da slediš ljudem, ki počnejo enako stvar, da veš, kaj kdo dela, v čem je kdo dober; s kom lahko vzpostaviš stik. Želim si, da bi kdaj prebrala kakšno knjigo več, še zdaj.

Kaj imata raje, led ali skalo?

Marija: Težko rečem, oboje ima svoje čare. Zdi se mi dobro, da se veseliš drugega, ko se naješ enega.

Sara v južni steni
Male Cine
Foto: Marija Jeglič

Marija, ste morda v sorodu s Tonetom Jegličem, ki ga France Avčín v svoji knjigi *Kjer tišina šepeta* imenuje Dolgostebelni Jeglič?

To je moj dedek. Tudi mi imamo nekaj alpinizma v družini, dolgostebelni smo pa vsi Jegličiči.

Dobro pišeta o svojih dogodivščinah. Morda radi bereta zgodbe velikih in malo manj velikih alpinistov?

Marija: Ko sem začela plezati, sem rada brala knjige, nato sem spoznala, da so si naše sicer različne zgodbe podobne. Vsem se dogaja, da nas ujame tema ali nevihta, ne veš, kaj bi naredil, treba je bilo splezati nazaj, mislil si, da boš umrl, pa si preživel. Vsak, ki pleza v hribih, bi lahko napisal svojo knjigo. Zato sem nekako nehala brati te knjige, deloma tudi zato, da ne bi dobila vseh idej v knjigah.

Sara: Rada imam gorniško literaturo, tudi na splošno imam rada literaturo in kulturo. To je drugi vidik, ki ni tako povezan z alpinizmom, bi rekla. Kar dosti

S SMAR² smo bili na Škotskem. Pred odhodom me je bilo malce strah, nisem vedela, kaj naj pričakujem, ker se nikoli nisem plezala takih kombiniranih in graničnih zadev. Pravijo, da je Škotska resna stvar. Ko sem začela plezati, sem skoraj dobila metuljčke, tako dobro mi je bilo. Enako je bilo s slapovi, noro dobro. Skala ... počutim se kot mravlja – v smislu, tako majhna, okoli nas pa taka veličastva – in mi imamo privilegij gibati se v krajih, kamor malokdo lahko pride, in imamo svoj mir tam gor. Sledite mi, če morete. Oboje so posebni čari in občutki.

Sara: Če bi me vprašali pred petimi leti, bi odgovorila skala. Zdaj pa se spomnim občutkov, ko sva v Kanadi zares začeli v ledu. Če je dober in splezaš nekaj drugega, je enako kot v skali, ko greš v satelite Mont Blanca. Ne morem se odločiti.

² Slovenska mladinska alpinistična reprezentanca, vodja Marko Prezelj.

Haha, saj tega niti nisem pričakoval. Morda kateri od vaju določen tip ali element plezanja bolj leži kot drugi?

Marija: Mislim, da ja. Jaz imam mogoče za odtenek boljše psiho, raje imam čudne stvari, bi rekla Sara. *Basanje*, kamini, *platke*, kjer na videz ni nič, Sara pa bolj zategne in potegne, če je treba zlesti kakšen balvanski element.

Bolj na moč?

Ja, recimo.

Sara: Spomnim se prigode na Madagaskarju, ko sva z Marijo imeli vsega zadosti in sva se odločili, da bova šli športno plezat. Izbrali sva smer z oceno 6c, v kateri ni bilo nič, samo gladka *plata*, malo vbočena. Marija je bila *tik tak* čez, jaz pa nisem imela šans. Marija je tehnično zelo podklovana. Če je kaj takega, pravim, Meri, a bi šla ti naprej? Ja, ok. Ona gre vedno rada naprej, takoj sva zmenjeni.

Marija: Na *stenci* (umetni steni) se pa skrivam.

Koliko je pri vama talenta in koliko treninga?

Marija: Hm, jaz treniram še kar redno, ampak to ni edina stvar, ki jo počnem, tako da nimam čisto strukturiranega treninga. Treniram trikrat na teden – od dvakrat do petkrat. (*smeh*) Talent? Mislim, da mi je plesanje koristilo pri gibljivosti in občutku za gibanje, moja šibka točka je moč. Ampak za to se da še kaj narediti, čeprav mislim, da je imam za plezanje v hribih dovolj.

Sara: Menim, da je talent dva odstotka, ostalo moraš natrenirati. Zdi se mi, da talent nima take vloge. Če pa navežem na alpinizem, mi je zelo pomagalo, da sem prej športno plezala. Dobila sem občutek, kako se pravilno postaviti, alpinisti bi rekli, da plezaš na izkušnje. Trenutno se ukvarjam tudi z gorskim tekom in atletiko, ki ju moram skombinirati s plezanjem. Tudi jaz nimam skonstruiranega treninga. Plezam, ko mi čas dopušča, oz. skušam vse skupaj uskladiti, kar ni vedno enostavno.

Kaj menita o frazi premagati samo/-ega sebe?

Marija: Meni ta fraza pomeni iti čez neke blokade, npr. ko misliš, da ne moreš, ker si utrujen, ali da nečesa ne zmoreš, in se potrudiš za nekaj, kar je težko. Včasih premagam samo sebe, ko rečem stop in grem nazaj. V hribih se mi zdi to boljši način premagovanja same sebe, kot da bi potisnila predaleč. Lahko da bi šla samo enkrat predaleč. Treba je imeti izostren občutek in malo modrosti, malo pameti, da veš, kdaj iti naprej, kdaj pa ni vredno. Gora počaka. Včasih pa nimaš izbire. Spomnim se, da naju je pralo v Marmoladi, bili sva sredi stene; raje bi bili v kampu, vendar ni bilo druge, morali sva čez steno.

Sara: Zase lahko rečem, da grem čez sebe takrat, ko me je malo strah, pa vidim, da se da, čeprav varovanje ni tako, kot si želim. Vedno ne moreš reči, strah me je, gremo dol. Vidiš, da se dá, le malo se moraš *brcniti v rit*, in potem si toliko bolj vesel, ker ti je uspelo. Vsekakor se pa ne brčneš za vsako ceno. Zdi se mi, da ti ta fraza ne koristi samo v alpinizmu, temveč tudi

v življenju na sploh, ko bi najraje rekel, vsega imam dosti, tega se ne grem več. Ko si v steni, ti nobeno prižezvanje ne pomaga niti za en procent, moraš se skoncentrirati in narediti, kot je prav, kajti vsaka najmanjša napaka te lahko stane življenje. Tudi v življenju je potem lažje za kakšno stvar potrpeti.

Kaj pa o slavnem cilju in poti? (Kdor išče cilj, bo ostal prazen, ko ga bo dosegel, kdor pa najde pot, bo cilj vedno nosil v sebi.)

Marija: S tem se strinjam. V končni fazi ostanejo zgodbe. Moj dedek, Dolgostebelni, ima še danes vedno kaj povedati, česar še nisem slišala. Ko sem bila stara okoli 12 let, sem razmišljala, da želim imeti virtualno knjižnico, in vsaka knjiga bi bila ena moja zgodba. Želela sem si imeti zgodbe, kot jih je imel Tone. Pot so zgodbe. Saj je dosega cilja tudi, ampak pot se nikoli ne konča. Meni se zdi pomembna zgodba o poti do cilja, čeprav morda cilj sploh ni bil dosežen.

Sara: Jaz sem malo drugačna. Moram si postaviti neki cilj, zato da imam motivacijo oz. da vem, kaj hočem doseči. Moram omeniti, da mi je pomembno, da se imam dobro, pomembno mi je, s kom plezam, kar z vsakim ne bi šla. Cilj potrebujem, četudi ga na koncu ne dosežem. Za katerokoli stvar rada vem, kaj bom z njo dosegla, ne samo v alpinizmu. Smisel je v poti, ki ti da zgodbo, a na koncu poti imam rada cilj.

Marija: V življenju za veliko stvari potrebuješ cilj, sicer se nikamor ne premakneš.

Kakšna je po vajinem mnenju slovenska ledna in drytoolarska plezalna scena?

Marija: Z *drytoolingom* se ukvarjajo predvsem fanje, čeprav se zadnje čase najde tudi kakšno navdušeno dekle. Imamo nekaj plezališč, ni pa veliko možnosti, da bi trenirali tako kot na plastiki. Kdor se hoče resno ukvarjati s tem, ima manj možnosti, kot jih imajo v tujini. Južni Korejci npr. imajo velike konstrukcije, več denarja za to ...

Sara: ... in Rusi tudi.

Marija: Mi smo za tekme trenirali na Janezovi³ *stenci*, kjer je gibanje omejeno, večinoma levo – desno. Če bi hoteli res napredovati, nimamo ustreznih možnosti. Ledno plezamo največ v slapovih, ki so odvisni od zime, se naredijo ali pa ne.

Sara: Nimamo trenerja. Zelo nas spodbujajo ...

Kdo?

Jasna Pečjak, ki je na PZS načelnica Komisije za gorske športe. Skupaj z možem Andrejem sta zelo zagnana, svoj čas sta bila uspešna ledna plezalca. Sta srčna človeka in nas zelo spodbujata, ampak samo psihična podpora ni dovolj, potrebuješ nekoga, ki se bo s tabo ukvarjal, trenerja, ki ga nimamo.

Kaj lahko rečeta o odnosu alpinistov do alpinistk oz. do vaju pri nas?

(*Pomenljivo sta se spogledali.*)

Marija: Ne vem, če lahko posplošujem, zase lahko

³ Svöljšak.

rečem, da je v redu. Nikoli nisem dobila občutka, da bi bile alpinistke nekaj manj, slabše ali manj sposobne. Na splošno imajo fantje višji nivo, zmorejo več, ampak med alpinisti se nikoli nisem počutila manjvredno. Do zdaj je bil njihov odnos vedno spoštljiv, prijateljski. Ko greva s Saro sami v hribe, pod steno pristopava v normalnem tempu, po žensko. Ko greva s fanti, se ti zmeraj zaženejo na vso moč, po pol ure *crknejo*, na koncu pridemo istočasno. (*smeh*) Pri plezanju s puncami ni *duvanja*, ni nam težko reči, jaz tega ne morem ali kaj naj pa zdaj. Ne dokazujemo se, tak ego je bolj prisoten pri fantih. To pa ne pomeni, da se s fanti nimamo dobro. Kombiniranje s soplezalci se mi zdi zdravo in se strinjam s Saro, da ni vseeno, s kom plezaš. Predvsem se moraš imeti *fajn*, tudi družba je pomembna, ne samo plezarija.

Sara: Tudi jaz nimam slabih izkušenj s fanti. Se pa zaženejo, to je res. Pa včasih je treba kakšnega ... ah, ne, je že v redu.

Obstaja t. i. premišljeno tveganje, ko že vnaprej veš, koliko si pripravljen tvegati? Do kod seže ta premišljenost pri vaju?

Marija: Jaz vse delam po občutku. Lahko se mi nekaj zdi nevarno in čudno; mislila bom, kaj mi je tega treba, ampak imam dober občutek in bom šla čez. Se mi je pa že zgodilo, da je bila edina misel: pojdi dol.

In takrat sem obrnila. Poslušam sebe in se primerno odzovem.

Sara: Spet se strinjam z Marijo. Včasih ni varovanja, a se dobro počutiš in greš naprej, če se ne, greš pa dol. Včasih je dovolj klinov, toda nisi v redu, nekaj se treseš in greš dol. Midve sva navajeni tudi tega. O tem se sicer ne piše in ne govori, a midve velikokrat obrneva. Treba se je poslušati.

Kadar vama plezarija ne steče, koliko vama pomaga samozaupanje?

Marija: Mislim, da je to odvisno tudi od motivacije, časa, od tega, kje sva – na odpravi ali doma. Zadnji dve sezoni sva celo poletje plezali, proti koncu sva imeli že vsega zadosti, bili sva po petkrat na teden v hribih, motivacija je upadla in že manjši razlog je zadoščal, da sva obrnili. Glej, tam doli sta najina *rukzaka*, noter je štrudelj. *Pejva* dol. Veliko se pogovarjava in druga drugo spodbujava. Kako se počutiš? Če Sara reče v redu, sem tiho in greva naprej, ker se zavedam, da potrebujem samo malo motivacije. Kadar me Sara vpraša, kako se počutim, in se jaz počutim čisto gnilo, ona pa na to pravi *ee*, dol, se strinjam.

Sara: Veliko je odvisno od tega, v kakšnem življenjskem obdobju si. Zaskrbljen, sproščen, na potovanju ... Če greva za dalj časa nekam plezat, hitreje druga drugo *brcneva v rit*, če je treba: tukaj sva zato, da

Marija v Treh Cinah
v smeri Ôtzi trifft Yeti,
VIII+/VII, 300 m
Foto: Sara Jaklič

Marija
v kombinirani
smeri Jedi Master,
M11, WI 5+, 100 m,
dolina Cogne
v Aosti, Italija
Foto: Janez Svoltjšak

plezava. Doma pa včasih ne spiš, si utrujen, nekaj se dogaja – v takih primerih greva samo na izlet.

Pravijo, da bo leta 2022 ledno plezanje na sporedu olimpijskih iger. Se vama pulz poveča, ko pomislita na to?

Marija: Se ne, ampak to je odlično, rada ga bom gledala po TV. (*smeh*) Nisem človek, ki bi užival v tekmovalstvu, skoraj zanesljivo se ne vidim tam. A nikoli ne reci nikoli, tega sem se že naučila.

Sara: Na to gledam zelo kritično. Olimpijske igre se dobro sliši, ampak imajo svoje pluse in minuse. Olimpijski komite postavi zahteve, ki jih mora izpolniti vsak šport, da postane olimpijski. Zdi se mi, da bo postalo bolj igra s časom kot tehnično zahtevno plezanje. Zelo ga promovirajo, vendar dvomim, da bo že leta 2022 na olimpijskih igrah. Tekmovalni šport je za to, da ljudje uživajo. Če je treba, ga prilagodijo, da je zanimiv za publiko.

Šov?

Šov. Veliko je na tem, a jaz nisem privrženec tega. Če bo sprejeto, bo odlično, ampak najbrž ga bom tudi jaz spremljala pred TV-ekranom.

Koliko pazita na prehrano?

Marija: Imam to srečo, da mi čokolada ne gre, sicer pa se skušam izogibati sladkarijam. Pri plezanju se vsaka *kila* pozna.

Sara: Ne bom ravno rekla, da jem ob desetih zvečer, vsekakor pa nisem človek, ki bi zelo pazil, kaj je. Na splošno ne jem kake slabe hrane, trudim se jesti zelenjavo in sadje, prav posebej pa ne pazim na prehrano.

V svoji knjigi *Climbing Free* Lynn Hill piše: "Velik ali majhen, moški ali ženska, skala je objektivni medij in je enako dostopna za vse." To se nanaša na njeno višino, ko je morala izumiti povsem nove kombinacije gibov, da je lahko preplezala določena mesta, ki jih večji ljudje lažje. Vajin komentar?

Marija: Jaz nimam izgovorov, ker nisem tako majhna, da bi lahko rekla, da sem prekratka. Moj edini objektivni izgovor bi bil, da sem prešibka, kar pa ne bi bil izgovor, temveč dejstvo, zaradi katerega moram še delati. Majhni lahko primejo manjše stvari ali poiščejo nove kombinacije. Sara dostikrat v šali pravi, kdor je dober, je dober.

Sara: Dostikrat se obregnem ob svojo majhnost in se izgovarjam, da ne morem, ker sem premajhna. A se hitro spomnim, da je še kdo drug tudi majhen, pa mu uspe. Tako da nimam izgovorov. Ali treniraš ali pa ne, ali si iznajdljiv ali pa nisi. Če se je Lynn Hill znašla, bi se tudi mi lahko.

Kakšne so vajine ambicije? Imata za prihodnost kak hud načrt, ki vama moti spanec?

Marija: Odkar sva članici SMAR, je najina *plezarija* pretežno okupirana s tem, na dober način. V SMAR je odlično, veliko možnosti imaš. Sva si pa rekli, da morava še kdaj sami iti na odpravo, kar je čisto nekaj drugega, kot če greš s skupino. Še ne veva, kam ampak šli bova.

Sara: Nečesa še nisem doživela, pa bi kot alpinistka res rada – izkušnjo odprave. Šla bi v visoke gore, spala v šotoru, v mrazu, 40 dni ... Ne veva še, kdaj, to bova sproti videli. Vsake toliko me popade in rečem: Meri, odprava!

Svoje izlete sami financirata?

Marija: Ja.

Sara: Do zdaj sva si vse sami plačali. Nobena ni dovolj aktivna, da bi komu težila. Ne marava biti dolžni oz. se počutiti, da morava nujno nekaj preplezati. Midve greva zato, da se imava *fajn*, in si stroške sami pokrijeva, dokler jih pač lahko. Nočem dodatnega pritiska, nočem same sebe promovirati. Nobena od naju ni taka. Morda sva tudi zaradi tega zares prijateljici.

Marija: Dodala bi samo to, da midve gledava na alpinizem kot na strast, in še to, da midve hočeva, ne pa morava. In tako naj ostane. Če bi nekoč začela živeti na račun plezanja, bi vsa ta strast postala obveza, mogoče bi plezanje postalo nevarnejše in ne bi več uživala. Poanta je, da se imaš *fajn* in urejene zadeve doma, v zasebnem življenju.

Sara: Midve nisva samo alpinistični prijateljici, greva tudi v gledališče ali na koncert. ○

Devet reševanj v enem dnevu

"Maraton" dežurne ekipe helikopterskega gorskega reševanja

Čudoviti, jasni in topli dnevi zadnjega avgustovskega konca tedna leta 2016 so v gore privabili množico ljudi. V helikopterski ekipi GRZS na Brniku sem bil dežurni zdravnik v soboto in nedeljo. To je pomenilo nič gora po lastni izbiri. Seveda bi bil raje na "drugi strani", a za prostovoljno delo v gorski reševalni službi imam mnogo utemeljenih razlogov, vsaj toliko kot za posvečanje alpinizmu. Poenostavljeno povedano je gorsko reševanje predvsem gorništvu za druge, alpinizem pa je predvsem gorništvu zase. Sožitje obeh pa omogoča še bolj celostno doživljanje gora in sebe ter drugih v kontekstu "nekoristnega", a tako nepopisno lepega sveta. Zato me je vedno čudilo, ne pa tudi presenečalo, kako malo dobrih in predvsem vrhunskih slovenskih alpinistov je med aktivnimi gorskimi reševalci. A to je druga zgodba.

V soboto smo s helikopterjem v gorah reševali trikrat, kar je bilo nekako pričakovano. Nič zelo resnega ne po medicinski ne po reševalno-tehnični plati. Naslednji dan, v nedeljo, 28. avgusta, smo pričakovali nekaj podobnega. Pa smo se zelo zmotili.

Slab začetek dneva

Ob prihodu v helikoptersko bazo ni bilo časa niti za prijazen jutranji pozdrav in seznanitev z ekipo. Prvi klic na pomoč nam je gorenjski Center za obveščanje (ReCO) posredoval že pred uradnim začetkom dežurstva. Na Staničevi koči pod Triglavom si je planinka poškodovala nogo. Med hitenjem proti

helikopterju sprejmemo nov poziv, tokrat iz ReCO Celje: v Turskem žlebu so opazili negibnega človeka, ki leži z glavo navzdol kakih 150 m nad vznožjem. Seveda tej intervenciji damo prednost. Čez Kokrsko in Kamniško sedlo poletimo nad Okrešelj in se spustimo proti Turskemu žlebu. Hitro opazimo ponesrečenca v najožjem delu žleba. Direktni dostop z vitlanjem smo ocenili kot prenevarnega zaradi zelo ozkega žleba, nad katerim se prevešajo krušljive stene. Z reševalcem letalcem zato skočiva iz lebdečega helikopterja na balvan v vznožju Turskega žleba. Tretji član dežurne ekipe – policist letalec ostane v helikopterju, če bo treba prinesiti dodatno opremo. Z

*Čez Kokrsko in Kamniško sedlo poletimo nad Okrešelj in se spustimo proti Turskemu žlebu.
Foto: Franci Horvat*

*Helikopter izkrcava reševalce v vznožju Turskega žleba.
Foto: Iztok Tomazin*

največjo hitrostjo, na meji zmogljivosti teles, se poženeva v strmino, otovorjena z osnovno medicinsko in reševalno opremo. Na nobeni tekmi ne bi tako hitel, saj ne gre za rezultat ali zmago, pač pa za nujo čim prej priti do ponesrečenca, z upanjem, da mu bova še lahko pomagala. 150 višinskih metrov naju dodobra zadiba. Po krusljivi prečnici še vedno hlastajoč za zrakom prilezeva do ponesrečenca. Takoj je jasno, da je mrtev. Poškodbe so nezdružljive z življenjem, kot suhoparno rečemo v medicini.

Soočanja

Je eno od mnogih trupel, ki sem jih srečal v desetletjih svojega gorništvu. Gorski reševalci, predvsem najaktivnejši, jih srečamo mnogo. Tisti, ki smo tudi poklicno aktivni v medicini, seveda še mnogo več. Začetnike taka srečanja zelo pretresejo, nato se nekako "navadijo", kar običajno pomeni, da znajo občutke nekoliko bolje skriti pred drugimi in jih potlačiti v globine, kjer pa zaživijo neko svoje, večini nedoumljivo življenje, ki včasih pljuska tudi na površje, lahko v zelo čudnih ali neprijetnih oblikah, v zelo nepriemernih okoliščinah. Pogosto v družinah. Ne glede na to, da se večina dela junake, "moške" v skladu s primitivnimi predstavami o neobčutljivosti, nezlomljivosti, trdnosti. Temu pravimo tudi sindrom Johna Wayna. Ne glede na izkušnost in mehanizme potlačevanja ima vsaka smrtna nesreča svoj vpliv in se vtke v temni mozaik spominov vsakega gorskega reševalca. Med samo akcijo moraš odmisлити vsa moteča dejstva, saj je treba delovati v okolju, ki ne odpušča napak. A dejstva so, da je bilo vsako truplo še nedavno človek, ki

je dihal, govoril, se gibal, bil v odnosih z mnogimi ljudmi. Ljubil, morda sovražil, hrepenel, užival, morda stokal pod bremenom življenja. In še marsikaj iz neskončnega mozaika bivanja. Nekdo, ki je mnogo pomenil nekaterim ali mnogim, nekdo, za katerim bo ostala praznina, ki je naključni zunanji opazovalci ne moremo poznati, še manj dojeti. Ko rešujemo smrtno ponesrečene v gorah, smo le uvodni pogrebci, katerih naloga je pokojnika spoštljivo prenesti in prepeļjati v dolino. Morda smo ga celo poznali, in takrat je še posebej težko. Šele ko ga prepustimo drugim, si, čeprav ni več živ po običajnih merilih, začenja utirati pot v svet spominov, čustev in marsičesa drugega. Kot vedno se sprašujem, le kaj je nesrečnika posprenilo na zadnjo pot v prepad Turskega žleba. Zakaj je omahnil nekje visoko v skalovju, ki se preveša nad nas, zakaj se ni uspel ustaviti ...? Morda je opit od lepote včerajšnjega gorskega večera z željo po čim boljši fotografiji storil usodno napako ...? A za vprašanja in razmišljanja ni časa. Truplo leži na strmem, zelo nestabilnem in krusljivem terenu. Po radijski zvezi se s celjskimi reševalci in pilotoma dogovorim za optimalno nadaljevanje intervencije. Z reševalcem nesrečnika hitro zavarujemo z vrvjo in napraviva začetni del sidrišča, nato ob spremljavi padajočega kamena stečeva po krusljivem Turskem žlebu v vznožje. Medtem helikopter v vznožje žleba pripelje celjske reševalce z opremo. Midva se takoj vkrcava in poletimo v Julijce, proti Staničevi. Ko bomo reševali tam, naj bi celjski reševalci in policist spustili truplo v vznožje Turskega žleba, kjer ga bomo po vrnitvi lahko pobrali in odpeljali v dolino.

Hitenje za življenje

Čez Kamniške Alpe in visoko nad gorenjsko ravnino, nad poključskimi gozdovi, čez Krmo in mimo Rjavine poletimo do Staničeve. Čudoviti razgledi so obremenjeni z nesrečnikom iz Turskega žleba, ki ga kolegi medtem spuščajo v dolino, obremenjeni so tudi z novo reševalno intervencijo in s pričakovanjem, kaj bo še sledilo. Dan se je komaj dobro začel ... Na Staničevi poberemo srbsko planinko s poškodovanim kolenom. Ko letimo nad Vrati proti Mojstrani, dobimo klic, da je na Rombonu prišlo do srčnega zastoja. Takoj obrnemo in skozi Lujnjo poletimo proti Rombonu. Tam nekaj napetih minut iščemo lokacijo nesreče. Napetih predvsem zame, ki najbolje vem, kaj pomeni vsaka minuta zamude pri srčnem zastoju. Ko končno odkrijemo bolnika in oba sopotnika, naju z reševalcem in opremo iz lebdečega helikopterja spustijo v zoparno strmo, s travo poraščeno skalovje v bližino bolnika. Tu pride prav posebna tehnika plezanja, ko šopi trave služijo namesto manjkajočih oprimkov. Seveda je pod prsti treba dobro čutiti, kdaj se začnejo bilke pod obremenitvijo trgati in je skrajni čas, da si najdeš drug prijem. V trenutku mi je jasno, da je bolnik zelo prizadet in ogrožen, na srečo pa še ni v srčnem zastoju. Po hitrem zdravniškem pregledu in kratkem pogovoru postavim diagnozo srčnega infarkta. Helikopter medtem pristane v Bovcu, poškodovanko iz Staničeve prevzamejo člani GRS Bovec, njihov letalec pa se vkrca, da nama bo pomagal na Rombonu. Kljub hitri infuziji, zdravilom in kisiku je stanje bolnika kritično, vsak trenutek lahko

pride do usodnih zapletov. Napetost narašča, dodatno tudi zato, ker helikopterju že zmanjkuje goriva. Brez predaha je to že naša tretja zaporedna intervencija. Zelo hitimo. Z bolnikom v reševalni vreči me povtlajo v helikopter, takoj zatem še reševalca s preostalo opremo, bovški reševalec pa bo peš sestopil v dolino z ženo in sinom bolnika. Nimamo dovolj goriva za let v Klinični center v Ljubljani, zato pristanemo v najbližji – jeseniški bolnišnici, kjer nas že čaka ekipa z internistom in anesteziologinjo. Na urgentnem oddelku nadaljujemo z njegovo oskrbo, medtem gre helikopter natočit gorivo v Lesce. Ker je bolnik v slabem, nestabilnem stanju in ker nas na Okrešlju že čakajo, kličem ekipo helikopterske NMP, da bi ga oni prepeljali v Ljubljano. Izvem, da so žal trenutno brez helikopterja. Slovenija je edina država v Evropski uniji, ki nima niti enega namenskega medicinskega helikopterja, le večnamenske policijske in vojaške! In še teh premalo za vse potrebe. Ko bolnika za silo stabiliziramo in ko se vojaški helikopter vrne iz Lesce, ga v Klinični center peljemo mi. Zame je to seveda dodatna obremenitev, saj med prevozom nimam medicinske asistencije. Po predaji bolnika v Klinični center takoj poletimo na Okrešelj. V vznožju Turskega žleba poberemo reševalce in truplo, jih prepeljemo v dolino in se vrnemo v bazo na Brniku.

Četrta, peta, šesta, sedma ...

V bazi smo vsega pet minut, komaj dovolj za najnujnejša opravila, ko nas že kličejo na Vodnikov dom, kjer vkrcao planinko s poškodovanim kolenom

*V Loški steni se je zgodila nesreča, verjetno zlom noge.
Foto: Franci Horvat*

Ker nam spet zelo primanjkuje goriva, jo oddamo reševalcem v Kamniški Bistrici in takoj nadaljujemo proti Brniku, kjer v bazi napojimo žejni turbini našega helikopterja. Za napojitev in nahranitev članov dežurne ekipe pa je žal premalo časa, saj zelo kmalu dobimo nov klic ...

Proti soncu in čudovitim goram ...

... v Loški steni se je zgodila nesreča, verjetno zlom noge. Začetne informacije o gorskih nesrečah so pogosto pomanjkljive ali celo netočne; včasih se izkaže, da ni tako hudo, kot je bilo sporočeno, včasih pa je žal obratno. Zato smo previdni, računamo z najslabšimi scenariji in smo veseli, če do njih ne pride. Pozno popoldne je in kaže, da nas poleg zahtevnega dela čaka tudi časovni pritisk zaradi bližajoče se noči. Stečemo v helikopter in znova poletimo, tokrat proti soncu, ki se spušča nad Julijce. Kmalu izvemo, da se je nesreča zgodila na grebenu, in ne v steni. Zaradi velike nadmorske višine, na kateri je moč helikopterskih turbin manjša, blizu Mangartske planine izkrcamo policista z odvečno opremo, v helikopterju pa poleg posadke ostaneva sama z reševalcem. Kar dolgo traja, da se iz doline dvignemo do vrha Oltarja in da pilot najde primeren položaj za izkrcanje. Medtem uživam v čudovitih prizorih zgodnjega večera. Ožarjene gore nad Logom pod Mangartom, mogočni zid Loške stene, ob katerem se vzpenjamo ... S pridobivanjem višine pa se v vidnem polju razprostira vse razsežnejša plejada ostalih Julijcev. Hkrati sem že zbran, pripravljen na akcijo. Ko je treba iz helikopterja, ne obstaja ničesar več razen ponesrečencev, tere na, kjer se bomo gibali, in vsega, kar bo neposredno povezano z akcijo. Višina in močan veter sta izziv za pilota, za naju z reševalcem pa se začne, ko na izpostavljenem grebenu Oltarja z nahrbtniki na ramenih skočiva iz lebdečega helikopterja v bližini mesta nesreče. Tik pod nama se na eni strani grezi tisočmetrski prepad Loške stene, na drugi pa strmo skalovje, ki pada v Bavšico. Vsekakor ni za vrtoglave ali mehke noge. Ko se helikopter umakne, po grebenu stečeva do gorskega vodnika in njegovih dveh gostov. Na hitro jih pregledam in izprašam. Vodnik je nepoškodovan, eden od gostov ima zlomljeno nogo, drugi pa številne odrgnine in obtolčenine po padcu zaradi izpuljenega klina med spuščanjem po vrvi. Pravzaprav so imeli srečo, lahko bi se končalo mnogo huje. Sledi imobilizacija, pregled njihove opreme in priprava za dvig v helikopter. Prva dva na jeklenici spremlja reševalec, tretjega jaz. Ko sva že blizu lebdečega helikopterja, se strga jermen na njegovem nahrbtniku in poleti v globino, na srečo proti Bavšici. Ko je ponesrečenec na varnem v kabini, me še enkrat spustijo v strmino. Po skalovju stečem navzdol do nahrbtnika, kar je odlična vaja za ravnotežje in koordinacijo. Ko si ga pripnem, pokličem helikopter, ki kroži v bližini, nato se spet pripnem v kljuko jeklenice z upanjem, da danes zadnjič. Spustimo se še do Mangartske planine, poberemo policista z opremo in sledi

*Reševalec letalec ureja vse potrebno za dvig enega od poškodovancev v helikopter.
Foto: Iztok Tomazin*

in jo prepeljemo na Jesenice. Še preden zapustimo bolnišnico, prejmemo nov poziv za reševanje v bohinjskih gorah. V Koči pri Sedmerih jezerih najprej oskrbimo in nato odpeljemo planinca s poškodbo kolcolca, seveda spet na Jesenice. Smo še v zraku, ko nas že kličejo na Sleme nad Tamarjem za pomoč onemogli, nenadno zboleli planinki. Ob množici radovednežev, ki uživajo na idiličnem kraju v čudovitem dnevu, jo vkrcamo in najprej pristanemo v Kranjski Gori, kjer smo zaradi manjše obremenitve helikopterja pustili del opreme. Zelo se razveselimo, ko nam gorska reševalca brata Robič prineseta vodo v plastenkah, saj doslej nismo imeli časa za pitje, smo pa že krepko izsušeni. O hrani seveda ne utegnemo niti razmišljati. Spet vzletimo in pristanemo na strehi jeseniške bolnišnice, predamo pacientko in kmalu po vzletu proti Brniku že dobimo klic za novo intervencijo. Tokrat nas kličejo kamniški gorski reševalci, ker si je hrvaška planinka zlomila nogo pod vrhom Ojstrice. Takoj se usmerimo tja, poletimo ob grebenih Karavank in čez Jezersko prihrumimo v Kamniške. Če bi bili spočiti in neobremenjeni z intenzivnostjo nenehnega reševanja, bi neznansko uživali ob čudovitih prizorih, ki drsijo pod nami. Tako pa jih z mislijo na novo intervencijo le shranjujemo v spominih. Ponesrečenko hitro imobiliziram, zdravil ne potrebuje, zato jo z vitlom dvignemo v lebdeči helikopter.

nekaj minut čudovitega poleta čez ožarjene Julijce do Jesenic.

Ko se vrnemo na Brnik, se zdi, da je končno čas za oddih in kak grížljaj. Večeri se, bliža se konec dežurstva. Pred odhodom domov si zaslužimo slabo uro časa za pregled in urejanje opreme, pisanje poročil.

U Steni

Iluzija o zasluženi urici miru traja dvajset minut. Potem nas kličejo mojstranski gorski reševalci. Dve plezalki sta obtičali v severni steni Triglava, ker ne najdeta Zimmer-Jahnovega izstopa. Zelo bodo veseli, če ju bomo iz stene rešili mi, saj bi se klasično reševanje zavleklo daleč v noč. V desetih minutah od klica poletimo, sonce je že izginilo za Julijci, noč se bliža. Ker dobro poznam Steno, ju hitro odkrijem in nato se še hitreje dogovorimo, saj pilota takoj sprejmeta predlog poteka reševanja. Ves dan odlično komuniciramo, hitro in učinkovito rešujemo dileme, upoštevamo tako medicinske kot letalske vidike in delujemo optimalno. Brez tega danes ne bi zmogli opraviti vseh intervencij. Užitek je delati s tako posadko helikopterja. Z vitlom me spustijo v steno do plezalk. Ko ju na hitro pregledam in pripravim za dvig, se do nas spusti reševalec in se takoj dvigne z eno od njiju, v naslednjem ciklusu dvignejo še mene z drugo. Ko bingljava in se vrtiva na jeklenici pod helikopterjem, je že tako

temno, da je Stena pod nama le še brezoblična grozeča gmota. V mraku ju na travniku v Mojstrani predamo reševalcem in se v trdi temi vrnemo na Brnik.

Zaključek

Zadnja nedelja v avgustu leta 2016 je bila za dežurno ekipo helikopterskega gorskega reševanja zelo naporena in zahtevna, vendar tudi izpolnjujoča. Opravili smo devet reševanj v gorah in en helikopterski prevoz namesto HNMP, kar je v zgodovini helikopterskega reševanja pri nas doslej največ v enem dnevu. Delali smo od jutra do poznega večera, vmes smo enkrat imeli pet minut "prostega" časa, enkrat pa približno dvajset minut. Z izjemo smrtnih nesreče v Turškem žlebu smo pomagali vsem, ki so potrebovali helikoptersko reševanje. Poleg prijetnih občutkov ob dobro opravljenem delu ostajajo tudi lepi spomini na odlično sodelovanje vseh članov dežurne ekipe tako pri praktičnem reševalnem medicinskem delu kot pri sprejemanju zahtevnih odločitev. K temu je odločilno prispevalo medsebojno spoštovanje in seveda bogate izkušnje, strokovnost in poznavanje gorskega terena. Člani dežurne ekipe so bili: kapitan vojaškega helikopterja Damjan Bevk, kopilot Simon Jaksetič, tehnik letalec Matevž Čerenak, reševalec letalec Peter Poljanec, policist letalec Robert Ternik in zdravnik letalec Iztok Tomazin. ○

*Na Staničevi koči pod Triglavom si je planinka poškodovala nogo.
Foto: Peter Strgar*

Poletje, tabor in prva ljubezen

Zgodba s planinskega tabora

"Fiiiiijju!" je predirljiv pisk piščalke zarezal v mrzel jutranji zrak nad planinskim taborom na Jezerskem. "Fiiiiijju!" V šotorih, ki so se gnetli na jasi okoli osrednjega prostora z drogom za zastavo kot piščeta okoli kure, je zašumelo kot v mravljišču.

Lenča je le s težavo odprla oči in se izvila iz udobne toplote spalne vreče. Vzdrgetala je v jutranjem hladu, takoj zatem pa postala del klobčiča štirih deklet, ki so se prerivala v utesnjemem prostoru šotora in besno iskala oblačila.

"Aleks, daj nogo dol z moje jope!"

"Jebenti, če pa ne dosežem toaletne torbice!"

"Kaj ti pa bo? Uredi se po zajtrku."

"Simona, vsaj glavnik mi posodi, prosiiiiim!!!"

Končno se je klopčič razmotal in dekleta so sedela vsaka s svojim kupčkom oblačil. Lenča si je čez glavo navlekla toplo trenerko, noge potisnila v kratke hlače, stopala v stare, zdrapane teniske in odgrnila šotorsko platno. Zamežikala je proti vrhovom, ki so se izvijali iz jutranje meglice in se bočili proti jasnemu nebu. Vsako leto je z veseljem pričakovala planinski tabor. Ne zaradi hoje v hribe. Uf, kako naporno je bilo gristi kolena v breg, da ti je zmanjkovalo sape sredi najbolj zanimivega pogovora. In kako na živce ji je šlo, ko ji je pot zmočil majico in pokvaril pričesko ... Ne, tabor je bil zakon samo zaradi družine, ki se je tod zbrala in uživala brezskrben teden brez šole in staršev. In vsako leto je bil na taboru tudi Maks. Bil je daleč najbolj simpatičen fant, kar jih je kdaj videla. Odrezav, nabrit, z gnezdom rjavih, kuštravih las, s temnimi, iskrenimi očmi. Kadar je le mogla, ga je skrivoma opazovala. A zares približati se mu ni upala.

Medtem ko je korakala proti zbornemu mestu, je begala z očmi od obraza do obraza. Pozdravljala je tiste, ki jih je prepoznala od prej, in se vzpodbudno nasmihala novincem.

Vsi udeleženci tabora so se zbrali okrog droga za zastavo, ki so jo dvignili ob petju planinske himne.

"Ojstrica, ti moje kraljestvo ..." je precej neubrano zadonelo iz skoraj stotih grl. "Kako zljajana melodija," je pomislila Lenča. Če si jo prisiljen peti dvakrat na dan ob najbolj nemogočih urah dneva, se ti že ne more prikupiti. Odsotno je odpirala usta in razmišljala o veliko bolj pomembnih rečeh. Bo Maks opazil, kako se je potegnila in shujšala v enem letu? Bo opazil njeno novo, super moderno frizuro?

"Hej, Lenča," je zašepetala Metka in pomignila z glavo v stran. Lenča je pogledala v smer, ki jo je nakazovalo Metkino miganje. In tam je stal, z rokami v žepih, ves povaljan in zaspan, kot da ga noč še ni čisto izpustila iz krempljev. Ko se je pričela jutranja telovadba, se je gibal očitno počasi. "Z narejeno lenobnostjo, kot da se ga ne tiče nič, kar se godi okoli njega," je pomislila Lenča. Videla je, kako se pogledi upirajo vanj, kako izvablja smeh na usta. Prav zaradi tega ji je bil všeč. Zmeraj je malo provociral. Izstopal je s svojim predrznim vedenjem, bil je zafrkant, poskrbel je za dobro voljo.

Po jutranji telovadbi so se jim predstavili vodniki. Večino jih je Lenča poznala že od prej. Vodja tabora je bil spet Vid. Vse punce so bile malo zagledane vanj. Bil je okreten in gibčen, sproščeno je vzpostavil stik z udeleženci tabora, ne glede na njihovo starost in značaj. Hkrati pa je bil presenetljivo odločen, kadar je šlo zares.

Vodnik skupine, v katero so bila razvrščena dekleta iz Lenčinega šotora, je bil Stanko. Visok fant, svetlih, kodrastih las. Lenča si ga je kritično ogledovala. Vzravnano je stal ob Vidu, z rokami, prekrizanimi na prsih, se ji je zdel silno zadovoljen sam s seboj.

"Kaj misliš?" jo je pod rebra sunila Simona.

"Malo važen se mi zdi."

"Mmhmm, tudi meni."

Zajtrku in umivanju je sledilo urejanje okolice šotorov. Izkopati je bilo treba jarke in vsak šotor je moral dobiti ime, ki je povedalo nekaj o njegovih prebivalcih. Simona, Metka, Aleksandra in Lenča so sedele pred šotorom, se nastavljale sončnim žarkom in si razbijale glavo z imenom, a ideje se nikakor niso zdele dovolj originalne, dovolj duhovite, dovolj briljantne.

"Štiri planike?"

"Neee, brez veze ... in v pesmi so tri, ne štiri."

"Štiriperesna deteljica?"

"Ne vem ... ne, ni mi všeč. Ni planinsko."

"Divje koze?"

"Se hecaš? Koza pa že ne bom."

Tako so bile zatopljene v razmišljanje, da prislekovi niti opazile niso.

"Kako gre, punce?"

Šele takrat so dvignile glave. Bila sta Vid in Janko, ki sta postopala med šotori in nadzirala, kako napreduje delo.

"Še nič nimate? Večina je imena že napisala na kamne."

"Že mogoče, samo kakšna? Veseli gojzarji je verjetno največ, kar zmorejo," je zagodrnjala Lenča in izpod čela pogledala vodjo tabora.

"Čuj ti ..." se je zarežal Vid. "Najprej se česa spomnite, potem pa se zmrdujte nad ostalimi."

Gledale so za njima, ko sta odšla proti naslednjemu šotoru.

"Ni napačen ..." je komentirala Metka.

"Kdo? A Vid? Naravnost božanski je ..." je bilo Simo-
nino mnenje.

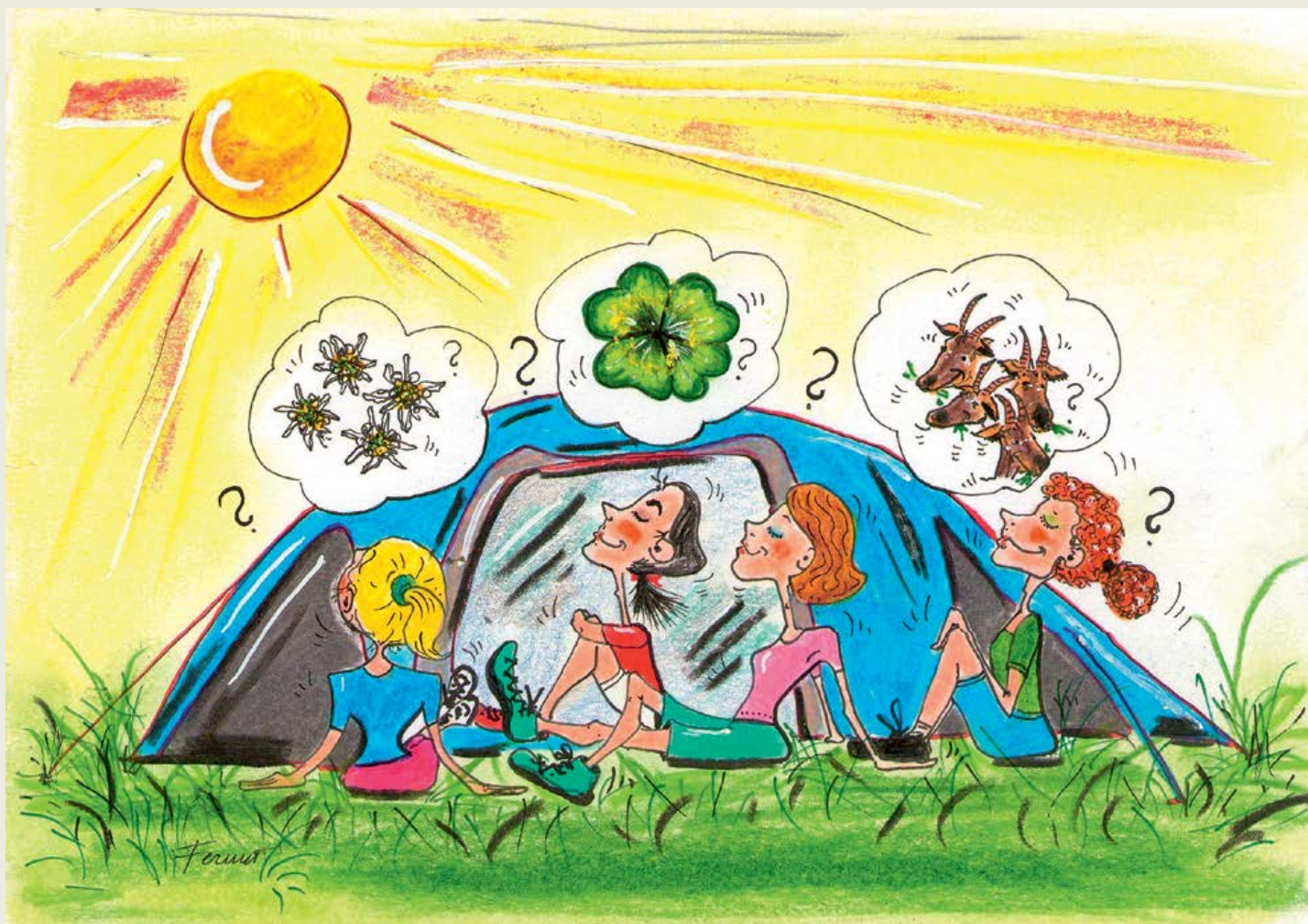
"Hej, Aleks, super ideja!!!" je zakicala Lenča. Aleks jo je debelo pogledala.

"Stankov harem! Ime ... za šotor ... Stankov harem bomo!!!"

Simona, Metka in Aleks so tehtale idejo. Jankov harem? Dobro bo.

Glas o nenavadnem imenu se je kot virus razširil po taboru. Stankov harem? Kakšno ime je pa to? Mnenja so bila sicer deljena, nekaterim se je zdelo zabavno, drugi so se zmrdovali, češ, koze samovšečne, kakšno butasto ime so si nadele. Vsekakor pa so punce z imenom vzbudile nemalo pozornosti.

Naslednjega dne je bila v planu tura k slapu Čedca. Ne tura, bolj sprehod, so obljubljali vodniki. Pa ni bilo čisto tako. Zašli so s poti in hodili več, kot so name-
ravali. S seboj so imeli premalo tekočine, sonce pa je

"Neee, Stanko. S temi kodrčki je kot angelček." Metka je narejeno zavijala z očmi proti nebu in dekleta zo-
prasnili v razposajen smeh.

"Kdo razen nas je še v njegovi skupini?" je zanimalo Aleks.

Metka je malo pomislila: "Mojca in Janja, če se ne mo-
tim."

"Daj nehaj, same punce? Frajer, cel harem ima," je za-
tegnila Aleks.

divje pripekalo. Ko so končno prišli do cilja, se je izka-
zalo, da je Čedca sicer res najvišji slovenski slap, nika-
kor pa ne tako mogočen in deroč, kot si je marsikdo
predstavljal. V poletni vročini je voda kot tanek sre-
brn curek padala čez skalo.

"Kot bi kdo lulal z vrha," je zaničljivo pripomnil Maks.
Fantje in dekleta, utrujeni zleknjeni po skalah, so se
glasno zasmeli. Lenča, ki je na videz slučajno sedla
v njegovo bližino, je pritegnila smehu. Že ni več čutila

...a ideje se nikakor niso
zdele dovolj originalne,
dovolj duhovite, dovolj
brijantne.

Risba: Lorella Fermo

utrujenosti, v njegovi prisotnosti je ta kar izpuhtela. In razen tega res ni želela, da bi jo Maks imel za pomehkuženo.

"Ti si pa iz Stankovega harema?" se je obrnil k njej. Lenča je zadelo naravnost v srce, zagomazelo ji je v želodcu, čutila je, kako ji kri udarja v lica, noge so se ji zašibile, misli so ji panično podivjale ... Nemogoče, da jo je končno opazil. Ne le opazil, ogovoril jo je! "Sem," je komaj iztisnila iz sebe in negotovo prikimala. Opazoval jo je s tistimi svojimi temnimi očmi, z navihanim nasmehom na obrazu, ki ga je približal tako blizu njenemu, da je lahko videla čisto drobne pegice pod očmi.

"Lenča, kajne?"

"Mhmh," je izdabila.

"Faca si!"

Faca si? Še noben fant ji ni rekel česa takega! *Faca*? Je to dobro? Se samo zafrkava? Pojma ni imela, kaj naj si misli.

Zvečer istega dne, ko so se punce basale v spalne vreče in je nad tabor legla utrjena tišina, je pogovor tiho zaupala Metki.

"Uuuu, všeč si mu," je zacvilila Metka.

"Všeč? *Faca*? Rečeš to puncu, ki ti je všeč?" je dvomila Lenča.

"Definitivno si mu všeč," je poznavalsko potrdila Metka. Pogovor v šotoru je počasi zamrl. Lenči so se oči že zapirale, misli so se ji potapljale v sanje, ko so jih vrgli pokonci tihi koraki pred šotorom.

"Presneto, kaj je to?" je zaspano zamomljala Simona.

"Ššššt ... fantje so ... popustiti nam hočejo strike," je besno siknila Aleks. "Da bi se šotor zložil na nas!"

"Ej, ni šans! Daj mi čutaro," je siknila Lenča in že je odvezovala vrvice, ki so držale skupaj šotorska krila.

Skočila je iz šotora in pljusnila vodo v temo, ko jo je nekdo zgrabil za roko.

"Hej!" je zavpila.

"Huh, skoraj si me zmočila, zdaj me boš pa s svojim kričanjem še izdala," je zaslišala iz teme. Spoznala je glas ... Bil je Maks! Srce ji je podivjalo in skoraj bi se onesvestila, ko ji je šepnil:

"Pojdi z menoj! Greva gledat zvezde."

Sledila mu je stran od šotorov, v samoto noči. In le zvezde so bile priče njuni mladi ljubezni.

Od takrat sta bila nerazdružljiva. Kar naprej sta tičala skupaj. Negotovost med njima je izpuhtela, kot bi se poznala od nekdaj. Vsi v taboru so vedeli, da sta par. Lenča je čutila skrivne poglede, ko sta tičala skupaj, vedela je, da se šepetaje pogovarjajo o njiju. A ni je motilo. Celu všeč ji je bila nenadna pozornost.

Veliko sta si imela povedati. Včasih so bili njuni pogovori silno resni. Povedal ji je o očetu, ki ju je z mamo zapustil, pa kako težko se prebijata iz dneva v dan. Lenča mu je zaupala o svojih težavah. O prepirih doma, o družbi, v katero se je zapletla, o pet let mlajši sestri, ki ji kravčlja živce ... Včasih pa sta se samo razposajeno hihitala in uživala v zavedanju, da sta se našla, da sta si všeč.

Ko sta se nekega dne po turi zleknila v travo, si sezula gojzarje, s prsti na nogah grebla po zemlji in si tako hladila razbolele podplate, je k njima prisedel Stanko. Nista se zmenila zanj, dokler ni spregovoril: "Zakaj jo zafrkavaš?" Besede so bile namenjene Maksu.

Lenča je odrevenela. Kaj govori ta zoprnež? Neprijetna tišina se je valjala med njimi.

"Kaj jo?" je s počenim glasom vprašal Maks.

"Zafrkavaš jo," je rekel Stanko. "Saj je jasno, zate je vse skupaj le igra. Ko bo poletje mimo, jo boš pustil."

"Mogoče bo pa ona mene," je rekel Maks in mrko zrl predse.

Stanko je vstal, skomignil z rameni in odšel. A za njim je ostalo zlovesče razpoloženje. Tistega dne ga nič več ni moglo popraviti.

A drugega dne je vzpon na Virnikov Grintavec razkadil njuno slabo voljo. Ko so sestopali s Češke kočv v dolino, je pazljivost v skupini nekoliko popustila. Lenča in Maks sta hodila med zadnjimi ter razposajeno klepetala. Maks je neprevidno sprožil kamen s poti, da je z glasnim ropotom odletel v dolino.

"Daj, pazi, kako hodiš!" je povzdignil glas France, starejši med spremljevalci na taboru. Otroci ga niso marali, imel je sloves starega godrnjavsa.

"Ja, ok," je nezbrano odgovoril Maks in pomežiknil Lenči.

Lenča se mu je brezskrbno smejala. Zanj je oponašal vodnike, njihove značilne geste, fraze. Zabaval jo je s svojim *afnanjem* in pritegoval njenemu smehu. Nekoliko sta zaostala, pa se potem pognala po bližnjici, da je kamenje kar frčalo izpod njunih nog. Pristala sta tik ob Francetu.

"Sem ti rekel, da se umiri!" je ta zavpil na Maksa in ga trdo prijel za ramo.

"Pa daj, spokaj! Pusti naju že enkrat pri miru!" mu je v nenadni jezi predrzno zabrusil Maks. Lenči je zaprlo sapo. Videla je senco, ki je spreletela Francetov obraz.

"Kaj si mi rekel? Naj *spizdim*?"

"Ne, nisem rekel, da *spizdi*," je ugovarjal Maks.

"Res ni rekel tega," ga je poskusila izvleči Lenča.

"Seveda si to rekel, saj sem te slišal. Pazi se! Če bo po moje, letiš že jutri iz tabora!"

Maks in Lenča sta poklapano utihnili. Maks je mrko gledal predse, med očmi se mu je zarisala globoka guba.

"*Posral* sem ga," je zarmral. "Ampak nisem mu rekel, naj *spizdi*."

V taboru so ju obstopili prijatelji, ki so že slišali za prepir.

"Kaj ste pa imeli?" jih je zanimalo. Maksu se ni ljubilo razlagati, zato je prepir povzela Lenča.

"Maks je šel čez rob," so se strinjali, "ampak ta France je pa tudi histeričen."

"Pa še laže!"

"Ne vem, če laže, malo gluha pa je zagotovo ..."

"Vseeno, to ni stvar, zaradi katere letiš iz tabora."

"Maks si preveč upa, letel bo."

"Stari je takoj tekel k Vidu," so komentirali ... in se počasi razšli po šotorih.

Zvečer so na prostoru ob zastavi posedli v krogu. Lenča je z očmi lovila Maksov pogled, a on je le resno boljščal predse. Vid je stopil na sredo kroga.

"Problem imamo," je pričel. Na kratko je opisal dogodek.

"Maksa vsi dobro poznamo, na tabore hodi že več let. Prijeten fant je. A ne glede na to, katera zgodba drži, njegova ali Francetova, je Maks danes ravnal predrzno. Prepričan pa sem, da to sedaj že obžaluje. Maks, je tako?"

Maks je komaj vidno prikimal, njegove oči so bile še zmeraj uprte v tla. Lenčo je stisnilo pri srcu.

"Govoril sem s Francetom, njegovo mnenje je drugačno od mojega. Za Maksa zahteva najstrožjo kazen in sicer, da se ga pošlje domov še pred zaključkom tabora. Zato predlagam, da glasujemo. Koliko vas je za to, da mora Maks jutri zjutraj domov?"

Lenča je zadržala dih, stisnila pesti in čakala ... Nobe na roka se ni dvignila. Nad taborom je vladala popolna tišina. Lenča se je tiho oddahnila. Maks bo ostal.

"Predlagam, da se Maks Francetu opraviči za neprimerno vedenje," je zaključil Vid.

Lenča je poškilila proti Francetu. Stal je ob strani in

mrko motril Maksa. Maks je stopil predenj in se mu tiho opravičil. Čeprav sta stala drug ob drugem, se je Lenči zdelo, da sta vsak na svojem bregu reke. Maks je ponudil roko v spravo in za hip je pomislila, da se bosta roki povezali v most, ki bo izbrisal zamero. A France je le zamahnil, se zasukal na peti in odkorakal proč.

"Ni mu dovolj," je pomislila Lenča. "Ne sprejme frdamanega opravičila! Tip je res občutljiv." Bila je jezna. Glodalo jo je, če so stvari morda ostale nerazčiščene. V naslednjih dneh se je Lenči zdelo, da se je vse spremenilo. Saj ne, da bi dogodek pokvaril vzdušje na taboru. To ne. Ampak prekleto koristil mu pa tudi ni. Kako znajo odrasli vse zakomplicirati!

Tisto poletje na Jezerskem je bilo začetek in konec nečesa lepega. Naslednje leto se Maks ni več prikazal na taboru. Lenča je v množici znanih in neznanih obrazov zaman iskala njegovega.

Njuni zgodbi sta se po taboru na Jezerskem ločili. Odtlej sta ubirala vsak svoje poti, včasih gladke, včasih krušljive. Včasih strme, včasih položne. Na različne načine sta iskala prehode med ovirami, spoznavala različne sopotnike, osvajala različne vrhove.

Šele mnogo let kasneje, v mestni gneči, daleč od hribov, je neki drug obraz v Lenči spet prebudil spomin na dogodke tistega poletja. ●

*In le zvezde so bile
priče njuni mladi
ljubezni.*

Risba: Lorella Fermo

Gorniški zaklad

Gore nad Gozdom – Martuljkom

Visoki Rokav: "Na vrhu sva bila seveda sama. Časa ni bilo ravno na pretek, a ravno dovolj, da nama je uspelo v miru in brez hitenja preživeti tiho urico na najvišjem slovenskem brezpotnem vrhu in si ogledati še smer zimskega vzpona nad ozebnikom. Po grebenu se je bilo vendarle treba vrniti na Oltar, od koder sva pozimi sestopila na Grlo, tokrat pa v Veliko Dnino, do Bivaka I. Orlovsko gnezdo je, vsled tega, da je bil za nama že dolg poletni dan, ki nama je za zajtrk ponudil sosednjo Veliko Ponco, postalo najino zavetje še za eno noč ..."

Uvodne besede so bile namenjene ne tako davnemu spominu na enega številnih dni, preživetih v gorah nad Martuljkom, ki so pri številnih gornikih zapisane čisto pri vrhu njihovih želja in hotenj. Morda se jim lahko v domačih gorah, malo trdo rečeno, po robu postavijo le brezpotne gore nad Trento, ki pa so vendarle drugačne. Ostre, krušljive stene in grebene martuljskih velikanov nadomeščajo strme, spolzke trave, ki jih prekinjajo skalni pragovi. Kaj je v tem tako navdušujočega, boste nemara vprašali. Težko razložljivo in opisljivo, a gorniške duše nezadržno vabi v take konce.

Pregled območja

Martuljske gore obvladujejo svet med dolinami Vrata, Velike Pišnice s Krnico in Zgornejavske doline od

Mojstrane do Kranjske Gore. V tem skalnatem kraljestvu kipi proti nebu več kot polovica od desetih najvišjih vrhov v Sloveniji. Ni slabo, kajne? Še sploh, če pomislimo, da je onstran Vrat v mnogo obsežnejši Triglavski skupini med prvo deseterico, resda na vrhu, samo očak.

Glavna hrbtenica skupine v polkrogu obkroža krnici Pod Srcem in Za Akom. Skrajna severozahodna dvatisočaka sta zelo težko dostopni Rigljica, 2074 m, in Rušica, 2096 m, ki ju podpirata sredogorska Kurji, 1762 m, in Črni vrh, 1476 m. Greben se čez Vrh nad Rudo, 2108 m, in dvoglavih Frdamanih polic, 2284 m, povzpne na osrednji, zaradi oblike iz doline najbolj občudovan, a ne najvišji vrh v skupini, Špik, 2472 m, ki ga že sosednja Mala Ponca, 2502 m, gleda zviška. Še bližje nebu se dvigujeta Velika Ponca, 2602 m, in

*Pogled na Martuljske
gore iz Gozda - Martuljka
Foto: Gorazd Gorišek*

Oltar, 2621 m, s sto metrov nižjim soimenjakom na severu (Mali Oltar, 2521 m). Glavni greben se čez sedlo Grlo, 2390 m, nadaljuje proti vzhodu na Dovški križ, 2542 m, Škrnatarico, 2448 m, in Kukovo špico, 2427 m. Zadnji dvatisočak na vzhodu je Sleme, 2076 m, nato pa se greben na drugi strani Vrtaškega vrha, 1898 m, hitro niža in z Gračiščem, 844 m, doseže Mojstrano.

Proti Triglavski Bistrici v Vratih se z glavnega martuljškega grebena spuščajo stranske veje, ki so ločene z visokogorskimi planotami, strmimi dolinami in grapami. Pod Grlom je Šplevta, 2272 m, ki s svojo spodnjo sosedo razdvaja planoti Na Jezerih z Bivakom II in Na Brinju. Dalje proti vzhodu se z Dovškega križa spušča greben Kopic (Gornja Kopica, 2202 m), onkraj katerega leži travnata dolina Med plazmi. Sleđnjo Peščenk, ki se zgoraj naslanja na Škrnatarico, loči od sedla Čez Gulce pod Kukovo špico. Z nje se na sever spušča divji Vanežev rob. Umiri se šele na sredogorskem (Rutarskem) Vršču, 1696 m.

Dovški križ tudi na severovzhod pošilja pomemben greben – Široko peč, 2497 m. Skupaj z glavnim martuljškim grebenom tvori eno najbolj odmaknjenih krnic v naših gorah, krnico Za Široko pečjo, ki jo zaradi oblike imenujemo tudi Amfiteater. Z Oltarja se proti jugozahodu odcepi greben proti Škrlatici, 2740 m, ki ni več "pravi" Martuljek. Divja podoba Rokavov (Visoki, 2646 m, Srednji, 2589 m, in Spodnji Rokav, 2500 m) redkim obiskovalcem ponuja vse tisto, kar lahko doživimo v gorah nad Martuljkom. Greben se dokončno zaključi onstran Škrlatice in Dolkove špiče, 2591 m, kjer se na Bovških vratcih, 2375 m, pridruži skupini Razorja in Prisojnika in s tem glavnemu grebenu Julijcev.

Obnovljeni Bivak II na Jezerih Foto: Anže Čokl

Bivaki

V visokogorju Martuljkove skupine ni oskrbovanih planinskih koč, zato pa nam zavetje ponujajo štirje bivaki: Bivak I v Veliki Dnini, 2180 m, Bivak II Na Jezerih, 2118 m, ki je bil pred kratkim zamenjan z novim, prejšnjega pa lahko obiščemo pred Slovenskim planinskim muzejem v Mojstrani, Bivak III Za Akom, 1340 m, in Bivak pod Špikom, 1424 m, v krnici Pod Srcem. Vsi bivaki, z izjemo zadnjega, ki ima dostopno le podstrešje, v katerem lahko prenočimo, so odklenjeni. Vse obiskovalce prosimo, da skrbijo za red in čistočo.

Bivak I je pripet v steno Velike Martuljške Ponče. Foto: Gorazd Gorišek

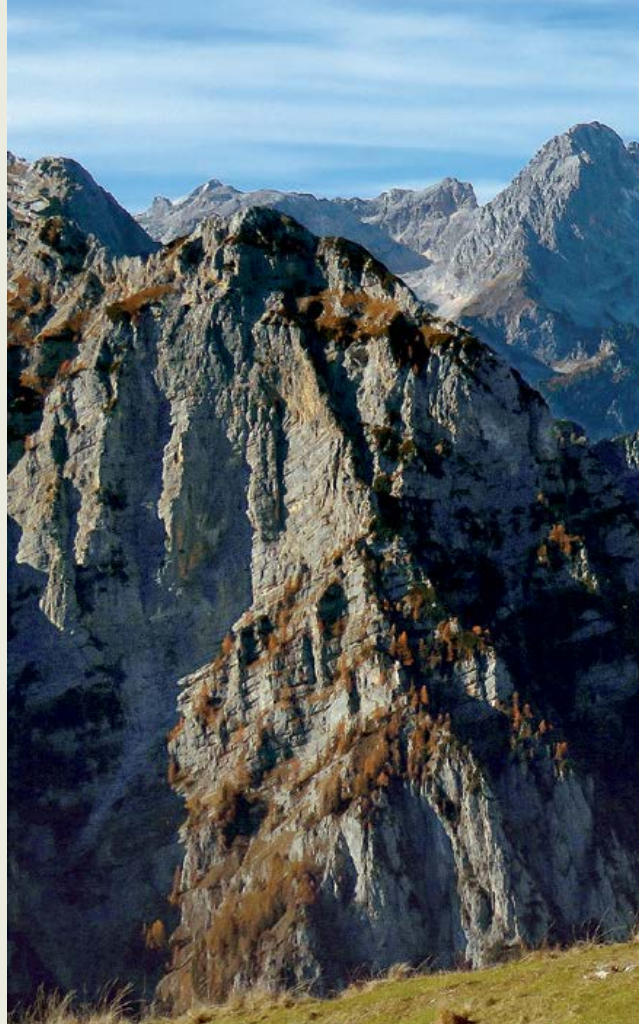
Spodnji in Zgornji Martuljkov slap

Na severni strani skupine je obiska vredna soteska potoka Martuljek, skozi katero vodi turistična pot. V sotesko pridemo z velikega parkirišča takoj za mostom čez Savo Dolinko (iz Mojstrane). Do spodnjega, devetindvajset metrov visokega slapa, ki ga najlepše vidimo z mostu turistične poti, je od ceste pol ure hoje. Če želimo obiskati še zgornji slap, ki v štirih stopnjah pada več kot sto metrov globoko, bomo hodili še nadaljnjo uro proti krnici Za Akom, pred njo pa nas bo kažipot usmeril levo k slapu. Zadnji del poti je izpostavljen (varovala) in zlasti v mokrem zahteva zvrhano mero previdnosti.

Poti in "poti"

Na kratko bi lahko napisal, da je poti bolj malo, "poti" pa precej več. Markacije nas vodijo samo na Špik (zahtevno) in Sleme (nezahtevno), na Škrlatico (zelo zahtevno), ki je sicer ne štejemo k Martuljku. Poleg trojice vrhov sta po označenih poteh dostopni tudi krnici Pod Srcem (nezahtevno) z Bivakom pod Špikom in Za Akom (zahtevno), kjer je Bivak III. Vse ostalo je svet brez markacij, vsaj uradnih. Ker se je obisk v zadnjih letih tudi na tem območju precej povečal, se je na nekatere lažje dostopne, še pred desetletji brezpotne vrhove, mogoče povzpeti po kar dobro uhojenih stezah. To še posebej velja za Kukovo špico (zahtevna neoznačena pot), ki nekako odpira vrata pravega Martuljka, in Dovški križ (zelo zahtevna neoznačena pot), ki je zaradi prečenja škrbine pod vrhom stopnjo zahtevnejši od Kukove špice. Opozoriti je treba, da je kljub poti nujno treba dobro poznati teren in obvladati

Zavesa čudovito divjih gora nad Gozdom - Martuljkom (z leve): Kukova špica (pod njo Rutarski Vršič), Škrnatarica, Dovški križ je skrit za Široko pečjo, Mali in Veliki Oltar, Velika in Mala Martuljška Ponca, Špik, Frdamane police, Rušica, Rigljica in Kurji vrh.
Foto: Oton Naglost

gibanje v visokogorskem svetu brez markacij. Če zgrešimo pravo pot, smo lahko hitro v velikih težavah, še posebej ob zmanjšani vidljivosti (megla). Vsi ostali glavni vrhovi Martuljkove skupine so še težje dostopni. Če želimo na Malo Martuljško

Ponca s severne strani, se moramo povzpeti čez kar zapleten svet Kotlov (Spodnji, Srednji in Zgornji Kotel) do škrbine med obema Poncama in od tam splezati po izpostavljenem grebenu na vrh Male Ponce (I). Z juga se na vrh odpravimo iz Krnice čez

zahteven prehod do Velike Dnine in po krušljivi grapi med Poncama na škrbino in naprej do vrha. Velika Ponca je najlažje dostopna iz zatrepa Velike Dnine. Do prostornega vrha moramo preplezati dva kamina (II). Na Oltar se večina povzpne iz Vrat

Pogled na Martuljške gore z Debele peči. Levo Dolkova špica in Škratica. Foto: Gorazd Gorišek

Informacije

Dostopi: Do izhodišč za ture v gore Martuljkove skupine se iz osrednje Slovenije pripeljemo po gorenjski avtocesti, ki jo zapustimo na izvozu Hrušica in zavijemo levo v Zgornjesavsko dolino. Izhodišča so v Mojstrani, kjer zavijemo levo v dolino Vrata (ture v sredici 1, 3, 4, 6 in 7), Gozdu - Martuljku (Martuljkova slapova, krnici Za Akom in Pod Srcem) ter Kranjski Gori oz. bližnji dolini Velike Pišnice (ture v sredici 2, 5 in 8).

Literatura: Tine Mihelič: *Julijske Alpe*. PZS, 2009.

Vladimir Habjan: *Brezpotja – najlepše neoznačene poti slovenskih gora*. Sidarta, 2009.

Vladimir Habjan: *Manj znane poti slovenskih gora*. Sidarta, 2004.

Tine Mihelič: *Julijske Alpe. Severni pristopi*. Sidarta, 2004.

Andrej Stritar: *III izletov po slovenskih gorah*. Sidarta, 2013.

Rok Kušlan: *Slapovi*. Sidarta, 2008.

Stanko Klinar: *Sto slovenskih vrhov*. Prešernova družba, 1991.

Zemljevidi: *Triglav*, PZS, 1: 25.000; *Triglav*, Sidarta, 1: 25.000; *Kranjska Gora*, LTO Kranjska Gora, 1: 30.000; *Julijske Alpe, vzhodni del*, PZS, 1: 50.000; *Triglavski narodni park*, PZS, 1: 50.000; *Julijske Alpe*, Sidarta, 1: 50.000.

mimo Bivaka II in naprej čez Grlo na vrh (II), približno enako zahteven, manj krušljiv, a tudi manj obiskan pa je severozahodni greben (II).

Še zahtevnejši so pristopi na Visoki Rokav, Široko peč in dvojček Rigljica/Rušica. Na prvega se

običajno odpravimo iz Vrat do Bivaka II in naprej skozi Rokavski ozebnik (cepin, dereze) na škrbino med Srednjim in Visokim Rokavom. Do vrha slednjega nas čaka kar zahtevno plezanje (III), medtem ko je vzpon s škrbine na Srednji Rokav za spoznanje lažji (II). Spodnji Rokav dosežemo iz krnice V kotlu onstran Rokavske škrbine, ki jo najlažje dosežemo z označene poti na Škrlatico po gredini, ki nas pripelje vanjo. Od tod do vrha plezamo težave II. stopnje. Na Rigljico/Rušico se povzpnejo čez Kurji vrh po/ob severozahodnem grebenu (III), na Široko peč pa po grebenu z Dovškega križa (III) ali skozi Amfiteater, kar je nemara manj izpostavljeno, a nič lažje.

Povzpnejo se lahko še na nekaj manj pomembnih vrhov. Običajno jih obiščemo spotoma, saj dvomim, da bo kdo hodil tako visoko samo zaradi njih, ali pa nam služijo kot rezervni cilji, če so razmere v višjih "nadstropjih" neprimerne. Med turo na Dovški križ ali Oltar iz Vrat nas vabi bližnja Šplevta, med sestopom s Špika skozi Kačji graben so na desni zelo blizu Frdamane police, če pa se bomo na Škrnataričo odpravili s Poldovega rovta v Vratih, lahko vmes stopimo še na Tičarico, 2072 m. Opis slednje ture je v knjigi *Brezpotja* Vladimira Habjana.

Nadaljevanje uvodnega odstavka bi bilo na večer pri Bivaku I lahko takšno: "Na zahodu je sonce že jemalo slovo. V najinem načrtu je bil tudi sestop v Krnico, kar bi bilo s svetilko na glavi izvedljivo, a naju je prijazno orlovsko gnezdo povabilo v goste še za eno noč. Ogenj na nebu je počasi ugašal. Nad veličastnim zatrepom Velike Dnine sva v somraku opazila Oltarjevo podobo. Pogled v desno je odkril še ostale velikane: Rokav, Škrlatico, Razor, Prisojnik, Jalovec. Manjkal je le Triglav, skrit nekje za kraljico slovenskih gor. V Mangartovi podobi je večerno nebo dokončno ugasnilo. Zlezla sva v spalni vreči in skozi okence opazovala še zadnje luči na vršiških okljukih. Lahen vetrič je z ostrih grebenov prinesel najlepše sanje ..."

Dovolj patetike. Srečno na martuljskih grebenih! ●

Spodnji Martuljkov slap
Foto: Gorazd Gorišek

Urtaško Sleme, 2076 m

Julijske Alpe

S Slemenom, ki mu zaradi morebitne zamisljivosti z bolj slavnim soimenjakom nad Tamarjem, običajno dodamo pridevnik Vrtaško, se na vzhodu začneja (ali končuje) visokogorski svet Martuljkove skupine. Čeprav vrh preseže za slovenske gore magičnih dva tisoč metrov, s svojo blago podobo ni prav nič podoben svojim sosedom na zahodu. A to velja le za nje-

govo vzhodno pobočje, kjer na goro pripelje označena pot. Z vrha, ki je odlično razgledišče, bomo lahko od blizu občudovali "pravi" Martuljek s Kukovo špico v ospredju, na drugi strani Vrat pa nam bo kimalo v pozdrav Triglavsko kraljestvo.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot
Oprema: Običajna oprema za visokogorje

Višinska razlika: 1400 m

Izhodišče: Manjše parkirišče na koncu vasi Mojstrana pri tabli, ki označuje konec naselja, 680 m. Iz osrednje Slovenije se do izhodišča pripeljemo po gorenjski avtocesti, ki jo zapustimo na izvozu Hrušica, zavijemo levo do Mojstrane in do izhodišča.

WGS84: N 46,456393°, E 13,933462°

Kukova špica in Vrtaško Sleme v ospredju Foto: Oton Naglost

Špik, 2472 m

Julijske Alpe

Čeprav ne spada med najvišje vrhove Julijcev in v svoji skupini ni med najvišjimi, je nesporni prvak Martuljških gorá, saj višinski primanjkljaj nadomesti s svojo podobo. Elegančna, skorajda pravilna piramida, ki se postavi na ogled nad Rutami, privablja poglede številnih popotnikov, vozečih se skozi dolino. Špik, znan po dveh zahtevnih plezalnih smereh, ki sta ju "ustvarili" dve veliki dami slovenskega alpinizma (Mira Marko Debelak in Pavla Jesih), je edini pomembnejši vrh skupine, ki so ga zavzele tudi markacije. Na voljo imamo kar dve poti in s tem možnost za izvedbo krožne ture.

Zahtevnost: Zahtevna označena pot. Tura je dolga in naporna. Potrebna je dobra fizična pripravljenost.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, v zgornjem delu priporočamo čelado.

Višinska razlika: 1620 m

Izhodišče: Manjše parkirišče ob vršiški cesti pred mostom čez Veliko Pišnico, 850 m. Večje parkirišče je 200 metrov

Špik in Lipnica Foto: Gorazd Gorišek

niže pri tabli, ki označuje Triglavski narodni park. Iz osrednje Slovenije se do izhodišča pripeljemo po gorenjski avtocesti, ki jo zapustimo na izvozu Hrušica, se zapeljemo do Kranjske Gore in levo do izhodišča. Iz Kranjske Gore 3 kilometre.

WGS84: N 46,467341°, E 13,782954°

Koča: Koča v Krnici, 1113 m, mobilni telefon 031 301 773, stalno odprta.

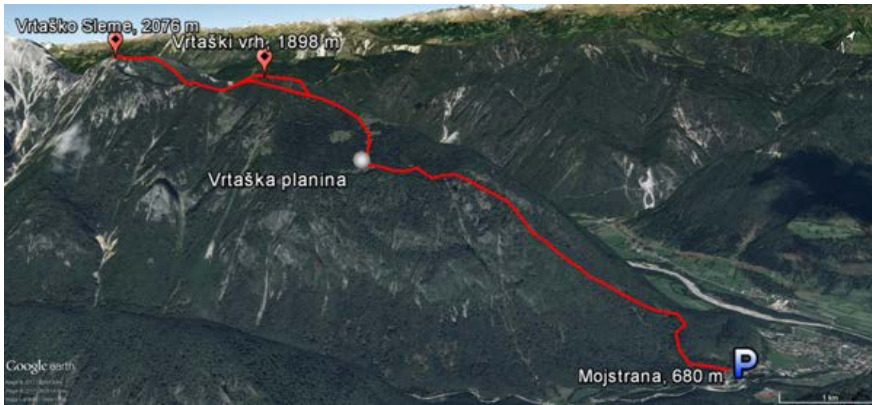
Časi: Izhodišče–Koča v Krnici 1 h
Koča v Krnici–Špik 4 h
Sestop 3 h
Skupaj 8–9 h

Urtaško Sleme, 2076 m

Julijske Alpe

PLANINSKI VESTNIK | junij 2017

Časi: Izhodišče–Vrtaška planina 2.30 h
Vrtaška planina–Sleme 2 h
Sestop 3 h
Skupaj 7–8 h

Sezona: Kopni letni časi, običajno od maja do oktobra. V ugodnih snežnih razmerah se lahko na vrh povzpemo tudi pozimi (zahtevno).

Vodniki: Tine Mihelič: *Julijske Alpe*. PZS, 2009; Tine Mihelič: *Julijske Alpe. Severni pristopi*. Sidarta, 2004; Andrej Stritar: *111 izletov po slovenskih gorah*. Sidarta, 2013.

Zemljevidi: *Triglav*, PZS, 1: 25.000; *Triglav, Sidarta*, 1: 25.000; *Triglavski narodni park*, PZS, 1: 50.000.

Vzpon: S parkirišča se v gozd požene stezica, ki se malo višje priključi markirani poti z desne (njen začetek je malo nižje ob cesti). Skozi gozd se vzpenjamo do razpotja (desno lahka pot na Gračišče, 844 m, razglednik nad Mojstrano, s pred časom odprto zelo zahtevno zavarovano plezalno potjo). Naša pot na Sleme se postopoma obrača v levo in se vedno strmeje

vzpenja skozi gozd. Že visoko zgoraj se začnejo s skalnih pomolov odpirati vedno lepši razgledi na vrhove nad dolino Vrta. Prečimo strma, deloma izpostavljena pobočja, a pot je dovolj široka. Sčasoma se strmina unese, prestopimo pašno ograjo in dosežemo Vrtaško planino.

Nad njo se povzpemo v redke gozd in prečimo v levo pod Vrtaškim vrhom na travnato poljano Njivice (desno Vrtaški vrh, 1898 m, 15 minut). Nadaljujemo proti zahodu med rušjem, kasneje pa čez travnato pobočje dosežemo sedlo med Votlim oz. Drobečim Slemenom, 2049 m, na desni (vrh, ozaljšan z zvončkom, dostopen po lahki neoznačeni stezici v nekaj minutah) in glavnim vrhom na levi, na katerega se povzpemo po razglednem grebenu.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona. Turo lahko obogatimo s prečenjem Vrtaškega vrha. Odcep nanj je na Njivicah, z njega pa lahko sestopimo v vzhodni smeri in se poti vzpona priključimo tik nad Vrtaško planino.

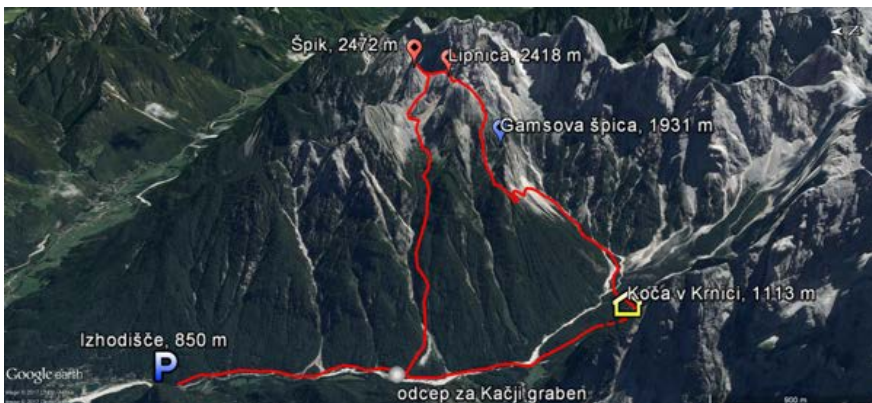
Gorazd Gorišek

Špik, 2472 m

Julijske Alpe

PLANINSKI VESTNIK | junij 2017

Sezona: Kopni letni časi, običajno od junija do oktobra. V zimskih razmerah je vzpon na Špik zelo zahtevna snežna tura.

Vodnika: Tine Mihelič: *Julijske Alpe*. PZS, 2009; Tine Mihelič: *Julijske Alpe. Severni pristopi*. Sidarta, 2004.

Zemljevidi: *Triglav*, PZS, 1: 25.000; *Triglav, Sidarta*, 1: 25.000; *Triglavski narodni park*, PZS, 1: 50.000.

Vzpon: Do Koče v Krnici hodimo po gozdni cesti. Na Lipni trati se nam z

desne priključi pot od ruskega križa ob vršiški cesti in bližnjega spomenika ponesrečenim v gorah. Višje je cesta strmejša, lahko pa krenemo tudi desno v gozd in se do kočice povzpemo po prijetni stezi. Pri njej nas kažipot usmeri levo. Skozi gozd pridemo do običajno suhe struge Gruntovnice. Nekaj časa hodimo po njenem južnem robu, nato zavijemo vanjo, višje pa izstopimo iz nje na drugi strani. Grapa zavije proti Veliki Dnini, nas pa napis

na skali usmeri levo. Prečimo z rušjem porasla pobočja pod Gamsovo špico, 1931 m, in se čez melišča povzpemo do z macesni poraščenega roba. Steza višje zavija proti desni in nas okoli Gamsove špice pripelje v lažji svet pod Lipnico. Povzpemo se do razglednega pomola in čez skrotje dosežemo greben proti Lipnici, 2418 m, ki je na začetku zahtevnejši (varovala), višje pa strmina popusti. Z Lipnice je pot spet zahtevnejša in opremljena z jeklenicami, do vrha pa se vzpenjamo čez lažje prehodno pečevje.

Sestop: Do razpotja pod vršno glavo Špika se vrnemo po isti poti, tu pa zavijemo desno dol po gruščnati dolini. Nižje obvozimo skalno ostrogo in se napotimo levo čez obsežna melišča. Nato se spuščamo čez običajno drsne kamnite žlebove in skalne pragove, kjer občasno pomagajo varovala. Strmina ne popušča skoraj do dna Kačjega grabna. Ko dosežemo cesto, gremo desno po njej do izhodišča.

Gorazd Gorišek

Kukova špica, 2427 m

Julijske Alpe

S Kukovo špico, ki jo zaradi podobnosti z oddaljenih vzhodnih razgledišč marsikdo zamenja s slavnim sosedom Špikom, se na vzhodu začneja resen visokogorski svet Martuljkove skupine. Gora na vse strani pošilja strme stene in izpostavljene grebene. Še najlažji in tudi najkrajši je jugozahodni greben, do bližnjega sedla Čez Gulce, 2257 m, po/ob katerem vodi najlažja "pot" na vrh. Da je gora na moč razgledna, verjetno ni treba posebej poudarjati, še posebej zanimiv pa je pogled v divji Amfiteater, ki ga obroblija Škrnatarica, Dovški križ in Široka peč.

Zahtevnost: Zahtevna neoznačena pot.

Tura je dolga. Potrebna je dobra fizična pripravljenost. Neizkušenim priporočamo spremstvo gorskega vodnika.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, v zgornjem delu priporočamo čelado.

Višinska razlika: 1500 m

Izhodišče: Dolina Vrata, kjer cesta prečka hudournik Črlovec, 920 m. Iz

Kukova špica Foto: Oton Naglost

Dovški križ, 2542 m

Julijske Alpe

Dovški križ z grebeni, ki se stikajo na njem, zelo dobro upravičuje svoje ime. Z glavne "prometnice", ki vodi z vzhoda proti zahodu (Kukova špica–Špik), se prav na njem proti severu odcepi greben ostrih stolpov zelo težko dostopne Široke peči, na južni strani pa greben Kopic, ki se mu na zahodni strani kmalu pridruži še hrbet Šplevte, ki je s Kopicami pomagal ustvariti planoto Na Brinju, čez katero vodi eden od pristopov na vrh. Dovški križ je na glasu kot lažje dostopen vrh Martuljkove skupine, vendar je s Poldovega rovta v Vratih do vrha več kot kilometer in pol višinskih metrov brez (uradnih) markacij.

Zahtevnost: Zelo zahtevna neoznačena pot. Tura je zelo dolga. Potrebna je dobra fizična pripravljenost. Neizkušenim priporočamo spremstvo gorskega vodnika.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, v zgornjem delu priporočamo čelado.

Višinska razlika: 1600 m

Izhodišče: Poldov rovt v Vratih, 940 m.

Na Srednjem Rokavu. Zadaž Široka peč (levo) in Dovški križ (desno). Foto: Biserka Gorišek

Iz osrednje Slovenije se do izhodišča pripeljemo po gorenjski avtocesti, ki jo zapustimo na izvozu Hrušica, zavijemo levo do Mojstrane in po cesti v Vrata do izhodišča. Iz Mojstrane dobrih 9 kilometrov.

WGS84: N 46,418503°, E 13,857845°

Bivak: Bivak II na Jezerih, 2118 m, stalno odprt

Časi: Izhodišče–sedlo pod Šplevto 3 h
Sedlo pod Šplevto–Dovški križ 1.30 h
Sestop 3–4 h

Skupaj 8–9 h

Sezona: Kopni letni časi, običajno od junija do oktobra.

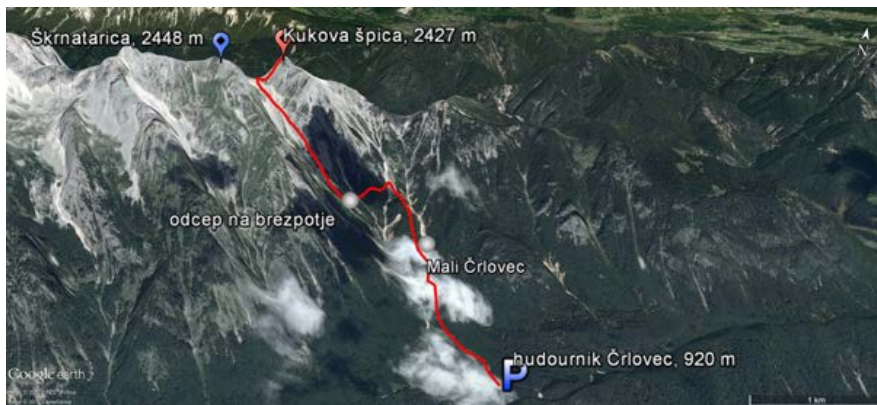
Vodnika: Tine Mihelič: *Julijske Alpe*. PZS, 2009; Tine Mihelič: *Julijske Alpe. Severni pristopi*. Sidarta, 2004.

Zemljevidi: *Triglav*, PZS, 1: 25.000; *Triglav*, Sidarta, 1: 25.000; *Triglavski narodni park*, PZS, 1: 50.000.

Vzpon: Z izhodišča se ob robu Poldovega rovta vzpenjamo proti severozahodu proti grapi Rdečega potoka.

Kukova špica, 2427 m

Julijske Alpe

Velikega in Malega Črlovca. Uro in pol nad izhodiščem dosežemo prečno pot, ki vodi iz Vrat (s Poldovega rovta) na Sleme. Krenemo levo po njej, celo rahlo navzdol, prekoračimo grapo Velikega Črlovca in še nekaj stranskih grap/plazov, nato pa oprezamo za odcepom poti (običajno možic), ki se požene desno navzgor po široki dolini med Škrnatarico na levi in Kukovo špico. Večinoma se vzpenjamo čez trave, vmes pa prekoračimo nekaj skalnih pragov. Višje trave zamenja vse bolj prevladujoči grušč, ki nas pripelje v manjšo krnico. Proti levi se odcepi grapa proti Škrnatarici. Naša "pot" vodi proti desni in sedlo Čez Gulce doseže po melišču, po lahko prehodnem pečevju in travah. Na sedlu se razgrne še severno obzorje. Obrnemo se desno in po sledih predhodnikov ob grebenu čez strmo skrotasto pobočje, ki ga zaljša nekaj strmih zelenic, dosežemo vrh Kukove špice.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Gorazd Gorišek

osrednje Slovenije se do izhodišča pri-
peljemo po gorenjski avtocesti, ki jo
zapustimo na izvozu Hrušica, zavijemo
levo do Mojstrane in po cesti v Vra-
ta do izhodišča. Iz Mojstrane dobrih 7
kilometrov.

WGS84: N 46,432222°, E 13,882847°

Časi: Izhodišče–Kukova špica 4–5 h

Sestop 3–4 h

Skupaj 7–9 h

Sezona: Kopni letni časi, običajno od
junija do oktobra.

Vodniki: Tine Mihelič: *Julijske Alpe*.

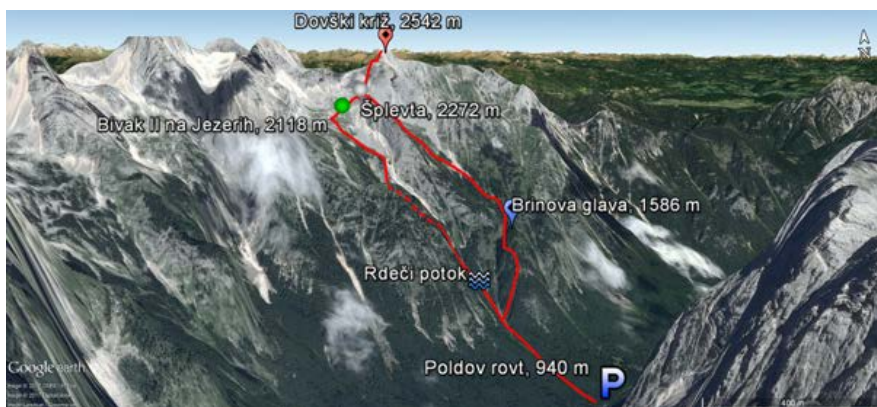
PZS, 2009; Tine Mihelič: *Julijske Alpe*.
Severni pristopi. Sidarta, 2004; Andrej
Stritar: *III izletov po slovenskih gorah*.
Sidarta, 2013.

Zemljevidi: *Triglav*, PZS, 1: 25.000; *Tri-
glav*, Sidarta, 1: 25.000; *Triglavski na-
rodni park*, PZS, 1: 50.000.

Vzpon: S ceste začnemo po grapi, od
koder je lep pogled na naš cilj, nato
pa oprezamo za odcepom neozna-
čene poti na desno. Po udobni lovski
poti se v številnih zavojih vzpenja-
mo po gozdnem hrbtu med grapama

Dovški križ, 2542 m

Julijske Alpe

katero se povzpne do grebena. Ob
njem prečimo v desno do najtežjega
mesta, prehoda škrbine pred glavnim
vrhom. Do slednjega je le še nekaj mi-
nut po strmem skalnatem svetu.

Sestop: Do sedla pod Šplevto sestopi-
mo po poti vzpona. Obrnemo se desno
navzdol proti Bivaku II. Hodimo čez
planoto Na Jezerih. Pod bivakom ve-
dno strmeje sestopamo čez strme tra-
ve in skalne pragove. Ko obidemo vrh
Skala (na zemljevidih Mali Matterhorn,
1962 m), nas pod njegovo steno prese-
neti prostorna votlina. V nadaljevanju
lahko izkoristimo "prevoz" po melišču
(Pozor! Nad pragom je treba pravo-
časno zavretili) ali pa sestopamo med
macesni in nižje prekoračimo grušč.
Nato prečimo v levo nad izpostavlje-
nim pragom, čez katerega občasno
pada slap. Nižje se večinoma držimo
struge Rdečega potoka, ki nas pripelje
do znanega razpotja nad Poldovim
rovtom, kjer zaključimo krožno turo.
Do izhodišča ni več daleč.

Gorazd Gorišek

Že pred njo dosežemo razpotje. Leva
pot vodi čez Rdeči potok proti Bivaku
II Na Jezerih (po njej se bomo vrnili),
desno bi prišli na Vrtaško Sleme, naša
pot pa se požene naravnost navzgor.
Po gozdnatem hrbtu hitro pridobiva-
mo višino. Ko se strmina za hip unese,
stopimo na sedlo pod Brinovo glavo,
do katere je le nekaj minut proti desni.
Kratka stranpot je zelo priporočljiva,
saj je vrh prvovrstno razgledišče.
Nad Brinovo glavo se gozd vse bolj
umika travam. Tudi steza je slabše

sledljiva, a večjih težav izkušeni gorniki
ob dobri vidljivosti ne bi smeli ime-
ti. Višje premeljemo krajše melišče in
z vzponom nadaljujemo po travnati
planoti Na Brinju. Ko dosežemo sedlo
med Šplevto (še eno odlično, nekaj
minut oddaljeno razgledišče), se nam z
leve pridruži pot od Bivaka II, po kateri
bomo sestopili.

S sedla gremo desno čez melišče in
prečimo strmo skalnato pobočje na
zelenice, na koncu katerih proti levi
navzgor dosežemo strmo grapo, skozi

Velika Martuljška Ponca, 2602 m, in Mala Martuljška Ponca, 2502 m

Julijske Alpe

Gori, ki jima po domače in krajše rečemo kar Rutarski Ponci, sta bili v ne tako davni preteklosti nekaj metrov nižji. Z osamosvojitvijo Slovenije sta tolikanj zrasli, da je velika sestra zdaj v družbi skrajno redkih vrhov, ki so pri nas višji od 2600 m, mala pa v ne prav dosti večji, ki združuje tiste nad dvema kilometroma in pol. A obe "Poldanci" tudi pred povišico nista bili ravno poceni. Za njuni roki se je bilo treba (in se je še) dobro potruditi. V eno turo ju je težko povezati, saj je greben med njima zelo zahteven. Treba je k vsaki posebej, res pa je, da vmesni sestop ni dolg, pomaga pa nam tudi Bivak I, ki nam lahko ponudi zavetje, saj je tura v enem dnevu varno izvedljiva le v dolgem poletnem dnevu brez nevarnosti neviht.

Zahtevnost: Zelo zahtevno brezpotje.

V zgornjem delu plezamo do II. težavnostne stopnje.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada, plezalni pas, vrv in nekaj tehnične opreme. V grapi med Poncama lahko leži sneg dolgo v poletje (dereze, cepin). Za manj izkušene je

Mala in Velika Martuljška Ponca z značilnim stolpom Foto: Gorazd Gorišek

obvezno spremstvo gorskega vodnika in varovanje.

Višinska razlika: 2150 m

Izhodišče: Manjše parkirišče ob vršiški cesti pred mostom čez Veliko Pišnico, 850 m. Večje parkirišče je 200 metrov nižje pri tabli, ki označuje Triglavski narodni park. Iz osrednje Slovenije se do izhodišča pripeljemo po gorenjski avtocesti, ki jo zapustimo na izvozu Hrušica, se zapeljemo do Kranjske Gore in levo do izhodišča. Iz Kranjske Gore 3 kilometre.

WGS84: N 46,467341°, E 13,782954°

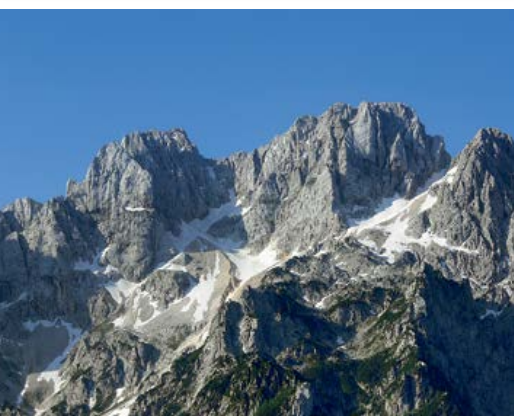
Koča in bivak: Koča v Krnici, 1113 m, mobilni telefon 031 301 773, stalno odprta; Bivak I v Veliki Dnini, 2180 m, stalno odprt.

Časi: Izhodišče–Koča v Krnici 1 h
Koča v Krnici–Bivak I 3 h
Bivak I–Velika Martuljška Ponca 2 h
Velika Martuljška Ponca–Bivak I 1.30 h
Bivak I–Mala Martuljška Ponca 1.30 h
Sestop 5 h
Skupaj 13–14 h

Sezona: Kopni letni časi, običajno od julija do oktobra.

Oltar, 2621 m

Julijske Alpe

Oltar, Velika in Mala Martuljška Ponca s severa Foto: Lado Brišar

Oltar je, če Škrlatico in najvišjega od Rokavov pospravimo v svojo skupino, višinski prvak Martuljških gorá in tudi gora, kjer se glavni greben, ki se vleče od Kukove špice in Dovškega križa, obrne iz jugozahodne v severozahodno smer, proti Poncama in Špiku. S tem je tudi najjužnejši veljak nad Martuljkom, a od tam skorajda prezrt, saj vse poglede nase zvrabi bližnji Špik, kar spusti iz rok, pa pobereta Ponci, ki sta tudi bližji od Oltarja.

Za nameček mu je pred nosom zrasel še sto metrov nižji Mali Oltar, 2521 m, ki pa tudi ni, gledan iz doline, deležen kakšnega posebnega občudovanja. Z "nesrečnika" se v jugozahodni smeri odcepi močan greben proti Rokavom in Škrlatici, ki ima vse martuljške odlike. Poskusite. Vsaj do Visokega Rokava bo šlo izurjenim gornikom kar dobro od rok. Na Oltar se običajno odpravimo iz Vrat mimo Bivaka II, na vrh pa lahko splezamo tudi iz Velike Dnine po zahtevnem, a presenetljivo trdnem severozahodnem grebenu.

Zahtevnost: Zelo zahtevno brezpotje.

V zgornjem delu plezamo do II. stopnje.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada, plezalni pas, vrv in nekaj tehnične opreme. Za manj izkušene je obvezno spremstvo gorskega vodnika in varovanje.

Višinska razlika: 1700 m

Izhodišče: Poldov rovt v Vratih, 940 m. Iz osrednje Slovenije se do izhodišča pripeljemo po gorenjski avtocesti, ki jo zapustimo na izvozu Hrušica, zavijemo

levo do Mojstrane in po cesti v Vrata do izhodišča. Iz Mojstrane dobrih 9 kilometrov.

WGS84: N 46,418503°, E 13,857845°

Bivak: Bivak II na Jezerih, 2118 m, stalno odprt.

Časi: Izhodišče–sedlo pod Šplevto 3 h
Sedlo pod Šplevto–Oltar 2 h
Sestop 4 h
Skupaj 9–10 h

Sezona: Kopni letni časi, običajno od junija do oktobra.

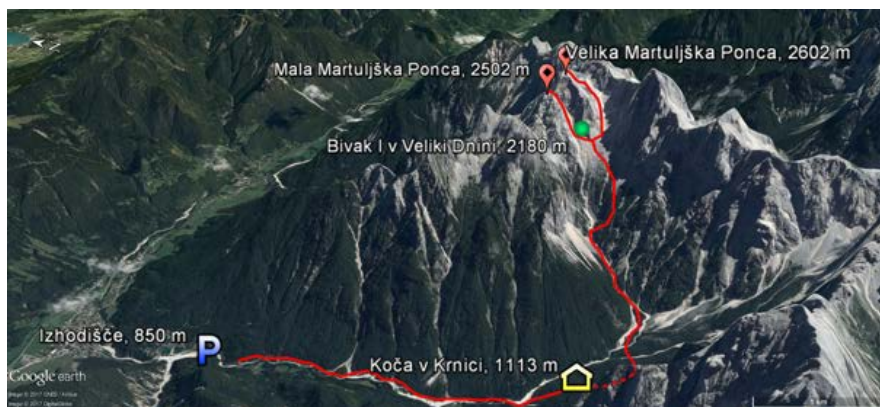
Vodniki: Tine Mihelič: *Julijske Alpe*. PZS, 2009; Tine Mihelič: *Julijske Alpe. Severni pristopi*. Sidarta, 2004; Vladimir Habbjan: *Brezpotja - najlepše neoznačene poti slovenskih gora*. Sidarta, 2009.

Zemljevidi: *Triglav*, PZS, 1: 25.000; *Triglav*, Sidarta, 1: 25.000; *Triglavski narodni park*, PZS, 1: 50.000.

Vzpon: Z izhodišča se ob robu Poldovegorova vzpenjamo proti severozahodu proti grapi Rdečega potoka. Že pred njo dosežemo razpotje. Leva pot vodi čez Rdeči potok proti Bivaku II Na Jezerih (po njej se bomo vrnil), desno bi prišli na

Velika Martuljška Ponca, 2602 m, in Mala Martuljška Ponca, 2502 m

Julijske Alpe

Vodniki: Tine Mihelič: *Julijske Alpe*. PZS, 2009; Tine Mihelič: *Julijske Alpe. Severni pristopi*. Sidarta, 2004; Vladimir Habjan: *Manj znane poti slovenskih gora*. Sidarta, 2004; Andrej Stritar: *111 izletov po slovenskih gorah*. Sidarta, 2013.

Zemljevidi: Triglav, PZS, 1: 25.000; Triglav, Sidarta, 1: 25.000; Triglavski narodni park, PZS, 1: 50.000.

Vzpon: Do Koče v Krnici hodimo po gozdni cesti. Pri njej nas kažipot usmeri levo na označeno pot proti Špiku, ki ji

sledimo slabo uro po in ob strugi Gruntovnice vse do mesta, kjer odločno zavije levo (1400 m). Mi nadaljujemo v isti smeri (severovzhod) in po neoznačeni poti prečimo melišča nad grapo, kasneje stopimo vanjo in se skoznje povzpemo do prehoda, ki nas popelje desno iz grape na travnato pobočje. Stezica nas pripelje v skalnat žleb, ki nam med rušjem omogoča prehod na melišča pod severno steno Škrlatice. Čez grušč se vzpenjamo proti Veliki Dnini. Vanjo vstopimo pod Bivakom I, ki je pripet v steno

Velike Ponce tik nad našo "potjo". Skozi krnico se povzpemo skoraj do njenega zatrepa, vse dokler na levi ne opazimo značilne rdeče (in krušljive) grape, ki omogoča najlažji, a nikakor ne lahek prehod pod vršno pregrado naše gore. Od tod se na vrh lahko povzpemo po enem izmed številnih žlebov, ki prerežejo steno. Načeloma velja, da so levi težji (III), a je skala trdnejša, desni pa tehnično lažji (II), a bolj krušljivi. Ko preplezamo kamin, nas do prostornega vrha loči še nekaj minut vzpenjanja po lažjem svetu.

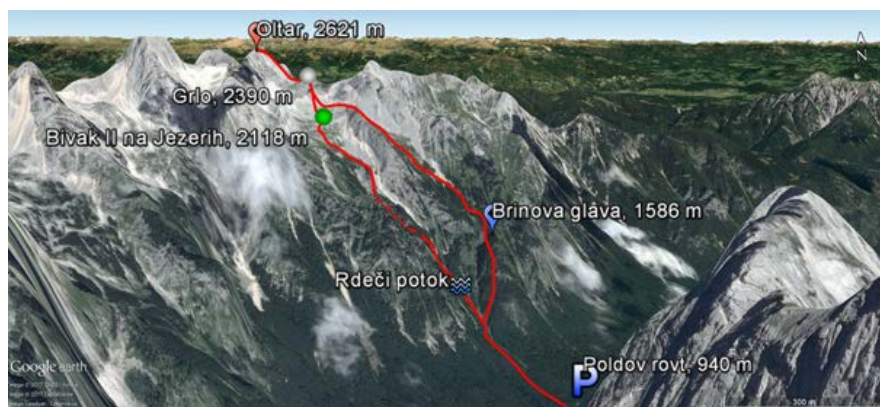
Do Bivaka I se vrnemo po isti smeri (v kaminu priporočamo kakšen spust po vrvi). Ko imamo še voljo in nam čas in moči to dopuščajo, se povzpemo še na Malo Ponco. Usmerimo se v grapo med Poncama, v kateri plezamo čez gladke pragove do zatrepa z zahtevnejšim pragom (II, 15 m). Na škrbini se obrnemo levo in splezamo na vrh po izpostavljenem grebenu (I). Na vrhu je tako malo prostora, da imamo komaj kam sestiti.

Sestop: V dolino se vrnemo mimo Bivaka I po poti vzpona.

Gorazd Gorišek

Oltar, 2621 m

Julijske Alpe

Vrtaško Sleme, naša pot pa se požerne naravnost navzgor. Po gozdnatem hrbtu hitro pridobivamo višino. Ko se strmina za hip unese, stopimo na sedlo pod Brinovo glavo, do katere je le nekaj minut proti desni. Kratka stranpot je zelo priporočljiva, saj je vrh prvovrstno razgledišče.

Nad Brinovo glavo se gozd vse bolj umika travam. Tudi steza je slabše sledljiva, a večjih težav izkušeni gorniki ob dobri vidljivosti ne bi smeli imeti. Višje premeľjemo krajše melišče in z vzponom

nadaljujemo po travnati planoti Na Brinju. Ko dosežemo sedlo med Šplevto (še eno odlično, nekaj minut oddaljeno razgledišče), se nam z leve pridruži pot od Bivaka II. Naravnost se nadaljuje pot proti Dovškemu križu, mi pa prečimo v levo pod skalno zaporo pod Grlom. Vzpon čeznje začnemo levo od strme grape. Možici nas vodijo čez skalne pragove proti levi navzgor. Ko je strmina za nami, celo rahlo sestopimo na obsežno sedlo Grlo, 2390 m, kjer se nam odpre tudi severno obzorje. Nad Grlom se

usmerimo v strm gruščnat žleb, ki drži vse do glavnega grebena. Lahko se vzpenjamo po njem in nato po grebenu levo na vrh, priporočljivo pa je, da na sredini žlebu krenemo levo in po trdnejši skali (II) splezamo na vrh. Vzpon nam popestri naravno okno, ki ga zagledamo v bližini.

Sestop: Pod Grlo sestopimo po smeri vzpona. Obrnemo se desno navzdol proti Bivaku II. Hodimo čez planoto Na Jezerih. Pod bivakom vedno strmeje sestopamo čez strme trave in skalne pragove. Ko obidem vrh Skala (na zemljevidih Mali Matterhorn, 1962 m), nas pod njegovo steno preseneti prostorna votlina. V nadaljevanju lahko izkoristimo "prevoz" po melišču (Pozor! Nad pragom je treba pravočasno zavreti!) ali pa sestopamo med macesni in nižje prekoračimo grušč. Nato prečimo v levo nad izpostavljenim pragom, čez katerega občasno pada slap. Nižje se večinoma držimo struge Rdečega potoka, ki nas pripelje do znanega razpotja nad Poldovim rovtom, kjer zaključimo krožno turo. Do izhodišča ni več daleč.

Gorazd Gorišek

Visoki Rokav, 2646 m, in Srednji Rokav, 2589 m

Julijske Alpe

Najvišja slovenska brezpotna gora s svojima nižjima soimenjakoma uradno ne sodi k Martuljkovi skupini, a ima(jo) vse njegove odlike, zato menim, da ne bo prav velikega negotovanja, če Rokave pritaknemo v tokratno sredico. Če poskusim še malo obrazložiti to odločitev, bi dejal, da najlažja smer (ali vsaj nič težja od običajne) na Visoki Rokav pravzaprav vodi čez Oltar, ki je osrednja gora Martuljka. Tjakaj nas ponese visoka grebenska pesem, ki ji zagotovo velja nameniti pozornost. Če najdemo najlažje prehode, več kot (slabe) III. težavnostne stopnje ne bomo potipali. Vem, hudič je v podrobnostih, a načeloma velja, da se do škrbine držimo vzhodne strani grebena, naprej proti Rokavu pa zahodne. V tem primeru je tura resnično "martuljska", a tudi klasična smer, ki jo opisujemo, ima v sebi dosti njenih značilnosti. Divjina, da malo takih!

Zahtevnost: Zelo zahtevno brezpotje.

V zgornjem delu plezamo do III. težavnostne stopnje.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada, plezalni pas, vrv,

Srednji Rokav, vmes Rokavska škrbina in Visoki Rokav (desno) s Šplevte
Foto: Vladimir Habjan

tehnična oprema, v Rokavskem ozebniku dereze in cepin. Za manj izkušene je obvezno spremstvo gorskega vodnika in varovanje.

Višinska razlika: 1800 m

Izhodišče: Poldov rovt v Vratih, 940 m.

Iz osrednje Slovenije se do izhodišča pripeljemo po gorenjski avtocesti, ki jo zapustimo na izvozu Hrušica, zavijemo levo do Mojstrane in po cesti v Vrata

do izhodišča. Iz Mojstrane dobrih 9 kilometrov.

WGS84: N 46,418503°, E 13,857845°

Bivak: Bivak II na Jezerih, 2118 m, stalno odprt.

Časi: Izhodišče–Bivak II na Jezerih 3 h
Bivak II na Jezerih–Visoki Rokav 2–3 h
Visoki Rokav–Rokavska škrbina 1 h
Rokavska škrbina–Srednji Rokav 0.30 h
Srednji Rokav–Bivak II 1.30 h

Rigljica, 2074 m, in Rušica, 2096 m

Julijske Alpe

Z Rigljico in Rušico, za kateri se še nis(m)o popolnoma zmenili, kje je katera in koliko je visoka, se na severozahodu končuje visokogorski svet Martuljskih gor. Čeprav komaj presežeta višino dva tisoč metrov, sta zelo težko dostopni. Med alpinisti je precej obiska deležna južna stena Rušice, saj je kmalu na pomlad suha in "godna" za plezanje. Severna stena Rigljice še čaka svoj čas, medtem ko je običajni pristop vse prej kot preprosta mešanica neoznačenih stezic, (resda obžaganega) ruševja, izpostavljenih prečnic in plezanja do tretje težavnostne stopnje. Vabljeni. Seveda pod budnim nadzorom gorskega vodnika.

Zahtevnost: Zelo zahtevno brezpotje.

V zgornjem delu plezamo do III. težavnostne stopnje.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada, plezalni pas, vrv, nekaj tehnične opreme. Za manj izkušene je obvezno spremstvo gorskega vodnika in varovanje.

Višinska razlika: 1400 m

Izhodišče: Parkirišče pri jezeru Jasna,

Rušica in Rigljica, na desni poraščeni Kurji vrh Foto: Gorazd Gorišek

dober kilometer nad Kranjsko Goro ob cesti na Vršič.

WGS84: N 46,475882°, E 13,782049°

Časi: Izhodišče–Kurji vrh 3 h

Kurji vrh–Rigljica 3 h

Rigljica–Rušica 0.30 h

Sestop 5 h

Skupaj 11–12 h

Sezona: Kopni letni časi, običajno od junija do oktobra.

Vodnika: Vladimir Habjan: *Brezpotja – najlepše neoznačene poti slovenskih gor*. Sidarta, 2009; Tine Mihelič: *Julijske Alpe. Severni pristopi*. Sidarta, 2004.

Visoki Rokav, 2646 m, in Srednji Rokav, 2589 m

Julijske Alpe

pod steno Skale (Malega Matterhorna, 1962 m). Nad njo se vzpenjamo čez trave in skalne pragove do roba planote Na Jezerih, kjer stoji Bivak II. Od njega se usmerimo proti zahodu v iztek Rokavskega ozebnika. Težavnost vzpona skozenj je odvisna od snežnih razmer. Če snega ni (več), je treba preplezati nekaj zagozdenih balvanov in se vzpenjati po grušču do Rokavske škrbine. Tik pod njo prečimo v desno na polico, ki nas pripelje do ključnega mesta ture, strmega kamina (III, 20 m). Nad njim prečimo v desno, kjer nas levo od gladke pečina čaka drugo zelo zahtevno mesto (III), nato pa do vrha (glede na dosedanje) ni več posebnih težav.

Do Rokavske škrbine sestopimo po isti smeri. Sidrišča za spust po vrvi so urejena. Od tod se lahko povzpnejo še na bližnji Srednji Rokav. Plezanje skozi grape in kamine je lažje kot na višjega sosedu, a še zmeraj ne lahko (II). Prostor na vrhu je skrajno skopo odmerjen.

Sestop: Na Rokavsko škrbino in naprej v dolino sestopimo po poti vzpona.

Gorazd Gorišek

Bivak II – izhodišče 1.30 h
Skupaj 10–12 h

Sezona: Kopni letni časi, običajno od junija do oktobra. Skozi ozebnik je najugodnejše v zgodnjem poletju, ko je v njem še sneg, kasneje je vzpenjanje skozenj običajno zahtevnejše.

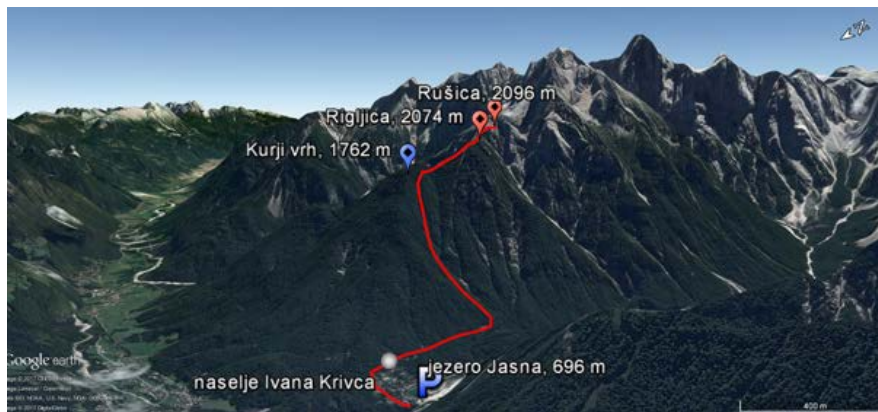
Vodniki: Tine Mihelič: *Julijske Alpe*. PZS, 2009; Tine Mihelič: *Julijske Alpe. Severni pristopi*. Sidarta, 2004; Vladimir Habjan: *Brezpotja – najlepše neoznačene poti slovenskih gora*. Sidarta, 2009.

Zemljevidi: *Triglav*, PZS, 1: 25.000; *Triglav*, Sidarta, 1: 25.000; *Triglavski narodni park*, PZS, 1: 50.000.

Vzpon: Z izhodišča se ob robu Poldovega rovta vzpenjamo proti severozahodu do grape Rdečega potoka. Pred njo se v desno odcepita poti čez Brinovo glavo in proti Slemenu. Ob strugi se vzpenjamo vse do skalne zapore, ki jo obidemo po desni, nato pa nad pragom prečimo v levo (izpostavljeno) nad slap. Višje stopimo med macesne, prečimo grušč in se povzpnejo do velike votline

Rigljica, 2074 m, in Rušica, 2096 m

Julijske Alpe

po ozki stezici, kjer je vsak nadaljnji korak zahtevnejši in bolj izpostavljen. Po desni strani grebena, čez katerega z vmesnih škrbin že splava pogled v krnico Pod Srcem, dosežemo steno Rigljice. Zdaj gre (še bolj) zares. Steno z leve proti desni prereže dobro vidna razčlemba, ki jo preplezamo. Nad njo prečimo desno okoli trebušaste stene in navzgor do grape, vrh katere nam korenina ruševja omogoča primerno varovanje. Višje dosežemo izpostavljen greben, po katerem plezamo levo in se spustimo po vrvi (klin) v grapo. Pred nami je strma poklina (III), ki jo lahko obvozimo po desni strani (lažje, a bolj izpostavljeno II–III). Višje krene smer desno čez plošče, za konec pa nas do vrha Rigljice čaka še plezanje po krušljivem svetu.

Na Rušico se z Rigljice povzpnejo po izpostavljenem severovzhodnem grebenu, ki je v okviru težav, ki smo jih srečali med plezanjem na Rigljico.

Sestop: Sestopimo po smeri vzpona.

Gorazd Gorišek

Zemljevidi: *Triglav*, PZS, 1: 25.000; *Triglav*, Sidarta, 1: 25.000; *Triglavski narodni park*, PZS, 1: 50.000.

Vzpon: S parkirišča ob jezeru začnemo hojo po stranski asfaltni cesti skozi počitniško naselje Ivana Krivca. Asfaltna podlaga kmalu zmanjka. Na križišču gozdnih cest gremo po desni, ki nas vodi proti vzpetini Žaga, 956 m. Še pred njo dosežemo Rogarjev graben. Do tu se lahko sicer pripeljemo, a je tako blizu, da je vozilo vsekakor bolje pustiti pri jezeru. Na levem (orografsko

desnem) bregu Rogarjevega grabna se začne prijetna stezica (običajno možic), ki ji sledimo navzgor mimo klopi. Pod Kurjim vrhom, 1762 m, prečimo pot Planica–Pokljuka. Čisto na vrh ni treba (seveda ni prepovedano, je pa tudi čisto spodoben nadomestni cilj, če je v višjem nadstropju kaj narobe), saj nas pot pod njim pripelje na škrbino, na katero bi se lahko povzpeli tudi z druge strani skozi Martuljkovo sotesko. Obrnemo se desno in skozi gozd ter poseko med ruševjem nadaljujemo

Izkušnje igrajo največjo vlogo

Izvedba ture po ferati – 2. del

Preden se odpravimo na feratarsko turo, se moramo nanjo dobro pripraviti. Le dobra priprava nam omogoča, da bomo lahko zastavljeni turi kos in na njej tudi uživali.

Odhod na turo

Na dan ture moramo biti spočiti in dobro razpoloženi. Zgodnje vstajanje in odhod na turo sta zelo pomembna, saj nam lahko kar nekaj dejavnikov čas izvedbe podaljša do neželenega časa (noč, nevihta ...). Če se moramo do izhodišča pripeljati z avtom, spremljajmo prometne informacije o zastojih in zaprtih cestah. Prav tako spremljajmo vremenska poročila, če je vreme enako napovedanemu.

Pred vstopom v ferato

Feratarski del običajno ni takoj na začetku poti. Do vstopa v ferato gremo umirjeno, da ne iztrošimo moči, ki jih bomo tam potrebovali. Pred vstopom naredimo postanek. Če smo ob vznožju stene, si takoj nadenemo čelado zaradi možnega padajočega

kamenja. Spočijemo se, se okrepčamo in opravimo potrebo, saj kasneje morda za to ne bo možnosti. Nato si namestimo plezalni pas in samovarovalni komplet, po potrebi tudi "popkovino". Za pas lahko obesimo še rezervne vponke in vrvice, če jih bomo potrebovali. Fotoaparata je smiselno s tanjšo vrvico pritrditi na plezalni pas ali na nahrbtnik. Če je ferata izjemno zahtevna, lahko tu obujemo plezalnike, čevlje pa spravimo v nahrbtnik in jih bomo obuli spet za sestop, saj ta verjetno ne bo potekal po isti poti. Če nas je v skupini več, je dobro, da določimo vrstni red. Poleg manj izkušenih gornikov naj bodo bolj izkušeni, ki jim bodo lahko po potrebi pomagali.

Manj izkušene lahko tudi dodatno zavarujemo z vrvjo, če smo seveda večji tega opravila. Neusposobljene osebe naj tega ne bi počele.

*Zavarovana plezalna pot Königsjodler na Hochkönig (Avstrija)
Foto: Andreja Tomšič*

Gibanje po ferati

Za napredovanje uporabljamo tako naravne danoosti (oprimki in stopi v konfiguraciji terena) kakor tudi varovala (jeklenice, klini, skobe, verige ...). Plezamo tako, da upoštevamo pravilo treh opornih točk: na tleh imamo obe nogi in roko, z drugo roko iščemo oprimke, nato pa z obema rokama držimo oprimke in z eno nogo iščemo nov stop. To ponavljamo, vse dokler je pot zelo zahtevna.

Kjer so varovala, se moramo samovarovati. V jeklenice vpenjamo vponke samovarovalnega kompleta. Praviloma vpnemo eno vponko od spodaj, drugo pa od zgoraj na jeklenico. S tem preprečimo sicer zelo majhno možnost odpiranja obeh vponk ob pritisku ob skale. Ko pridemo do vmesnega pritrtilnega klina, prenesemo najprej eno, nato drugo vponko na jeklenico nad klinom. Skrbeti moramo, da smo vseskozi vpeti v jeklenico z vsaj eno vponko. Nikoli ne smemo vpenjati ali izpenjati obeh vponk istočasno.

Paziti moramo na pravočasno prepenjanje vponk na jeklenici pri vmesnih klinih. Prepenjali naj bi ju, ko smo z glavo približno v višini vmesnega klina. Pogosto se zgodi, da smo tako zaposleni s plezanjem, da na to pozabimo in nas šele sunek nazaj spomni, da nismo prepeli vponk višje. Sledi odvečno in včasih naporno plezanje nazaj dol.

Na jeklenici je med dvema pritrtilnima klinoma lahko hkrati le ena oseba. Ta varnostni ukrep je nujen, ker bi ob zdrsu prvega lahko spodnesel tudi drugega oz. vse ostale do spodnjega pritrtilnega klina. Tudi sicer je med gorniki zaželeno varnostna razdalja, da si ne hodimo po prstih ali ne dihamo za ovrtnik in s tem preganjamo gornika pred nami. Če imamo na voljo kline ali skobe, se jih trdno oprijemamo in/ali nanje stopamo.

Pri zahtevnejših feratah, kjer ni skob ali klinov in veliko visimo na rokah, je dobrodošlo dodatno varovanje – tako imenovana "popkovina", ki jo sestavlja krajša vrvica in vponka. Z njo se lahko vpnemo na jeklenico nad klinom, se usedemo v plezalni pas in počivamo, odresemo roke, da razbremenimo mišice, in malo lažje zadihamo. Prav nam pride tudi pri fotografiranju. Oba kraka samovarovalnega kompleta sta z vponkama vpeta nad popkovino.

Nekatere zahtevnejše ferate imajo dve ločeni jeklenici: ena je nosilna, za katero se vlečemo in je dobro napeta, druga je tanjša, ohlapnejša in z lovilnim žepom ter je namenjena zgolj varovanju – vanjo vpnemo vponki.

Če je stopov izredno malo ali na jeklenici ni dovolj vmesnih klinov, si lahko pomagamo s pomožno vrvico ali trakom, ki sta povezana v neskončno zanko. Na jeklenico jo pritrđimo s pomočjo prusikovega, manchardovega ali francoskega vozla. Te ga lahko poljubno premikamo po jeklenici navzgor ali navzdol. V take zanke se lahko vpnemo, jih primemo ali vanje stopimo.

Posebna zgodba so žični mostovi in brvi ter jeklenice za spust. Pri žičnih mostovih hodimo vodoravno po lesenih ali žičnih pragovih, pri brvi pa le po eni pohodni jeklenici. Za eno ali dve varovalni jeklenici, ki sta speljani v višini glave ali malo nad njo, pa smo vpeti in se ju držimo z rokama. V varovalno jeklenico je dobro vpeti tudi kratko popkovino, ki prepreči, da bi ob morebitnem padcu obviseli prenizko in bi bilo treba za vrnitev na pohodno jeklenico preveč energije.

Pri jeklenici za spust nimamo pohodne jeklenice. Na enem koncu je jeklenica vpeta nekoliko nižje in tako omogoča drsenje v to smer. Na varovalno jeklenico se

Zavarovana plezalna pot Nos (Il Naso) v Glinščici (Italija)
Foto: Jože Drab

vpnemo z vponkami samovarovalnega kompleta. Na nosilno vrv pritrdimo škripec (včasih je ta že pritrjen na jeklenico) in ga povežemo s krajšo popkovino na plezalni pas. Potem se odrinemo in se odpeljemo po jeklenici na drugi konec. Pri tem ne držimo jeklenic, ampak le za popkovino. Pazimo, da se na koncu ne zaletimo v steno – če se le da, nadzorujemo smer vožnje tako, da se ne vrtimo in da pridemo do konca obrnjeni z obrazom proti steni. Z nogama amortiziramo pristanek ob steno. Vožnjo in hitrost lahko reguliramo tudi z vrvjo. Včasih je vrv že tam, če je ni, moramo imeti svojo.

Zdrs

V primeru zdrs je pomembno, da hitro reagiramo in preprečimo morebitne poškodbe zaradi trkov ob skale. Zelo so nevarne poškodbe gležnjev in kolen (če trdo pristanemo na polici) ali glave (če nas čelada ni dobro zaščitila). Če nam po zdrs ni hudega, lahko nadaljujemo turo. Če se je ob zdrs in padcu samovarovalni komplet raztrgal (kar je sicer redko) in je neuporaben, bi ga morali zamenjati. Ker pa nihče ne nosi s seboj rezervnega, si moramo pomagati s popkovino in pomožnimi vrvicami in vponkami. Če teh nimamo ali smo poškodovani, moramo poklicati na pomoč. Dobro je, da imamo takrat še koga ob sebi. Klic na pomoč je na številki 112 in velja v vseh državah EU.

Sestop

Večinoma se po feratah vzpenjamo, po lažjih poteh pa sestopimo do izhodišča. Če se odločimo vseeno sestopiti po ferati, moramo poznati in upoštevati nekaj opozoril in navodil.

Sestopanje po ferati je manj utrujajoče, a zato nič manj nevarno. Če smo se tudi vzpeli po njej, smo lahko že utrujeni in koncentracija popusti, zato moramo biti zbrani do konca. Tehnika spuščanja je nekoliko drugačna: z rokama držimo jeklenico, z nogama pa iščemo stope. Manj obremenjujoče je, če imamo roke iztegnjene. Paziti moramo na pravočasno prepenjanje med vmesnimi klini. Če jeklenice ni in so na poti le klini, moramo biti zelo previdni, saj je tam možnost zdrs večja.

Pri srečevanju z vzpenjajočimi upoštevajmo, da imajo oni prednost, ker se šele vpenjajo in so tudi bolj utrujeni. Prav tako imajo prednost slabotnejši in otroci. Seveda je prednost tudi stvar dogovora, saj je ta odvisna od tega, kdo se ima kam umakniti. Pri srečevanju je dobro, da smo vseskozi zavarovani. Upoštevati moramo tudi, da če je na poti jeklenica za spust, v nasprotni smeri ferata ni izvedljiva, če nima zavarovalnega obvoza!

Zaključek

Čeprav smo se na feratarsko turo lahko dobro pripravili, se moramo zavedati, da vse le ni odvisno od nas. Mnogo je dejavnikov, ki lahko vplivajo na potek naše ture: padajoče kamenje (drugi gorniki, gamsi oz. kozorogi, potres), gneča in morebitni obnemogli na ferati, mokra ali pomrzljena stena, potrgana varovala, varovala pod snegom, nenadno poslabšanje vremena, mišični krči ... A tudi te nevarnosti lahko z znanjem in izkušnjami zmanjšamo na minimum. Prav izkušnje igrajo na feratarskih turah največjo vlogo. Zato lahko rečemo: hodite po feratah čim več. Več ko boste hodili, bolj boste uživali!

*Zavarovana plezalna pot Falken na goro Falkert v skupini Nockberge (Avstrija)
Foto: Andreja Tomšič*

Prihodnost slovenskega gorskega vodništva

Mitja Šorn, predsednik ZGUS¹

Iščete poceni zobozdravstvene storitve in na spletu najdete nekoga, ki kupuje rabljene avtomobile, kot postransko dejavnost pa opravlja še zobozdravstvene storitve po zelo ugodni ceni. Bi mu prodali avto? Kaj pa zaupali vstavljanje zobnega vsadka? Radi hodite v hribe in s planinskimi vodniki ste se povzpeli že na vse slovenske dvatisočake, za vami je tudi vzpon na Grossglockner in nekaj drugih privlačnih tujih hribov. Izpolnjene želje so dale prostor novim in mika vas vzpon na Triglav po Slovenski smeri. Za to pa je treba znati nekaj več, biti alpinist ali zaupati vodstvo nekemu, ki je usposobljen za take vzpone. Kot mora biti usposobljen tisti, ki mu zaupamo vrtnanje po svojih zobeh ...

Ledeni mož –
Mitja Šorn

Foto: Tadej Zorman

In za vodenje v gore, sploh kjer je za to potrebna uporaba vrvi, so (tudi formalno) usposobljeni gorski vodniki, člani Združenja gorskih vodnikov Slovenije, ustanovljenega leta 1993 in leta 1997 vključenega v Mednarodno zvezo gorskih vodnikov (IFMGA – International Federation of Mountain Guides Associations). Januarja letos so imeli na združenju volilni občni zbor in novi predsednik je postal Mitja Šorn. Pomlajeno vodstvo navadno prinese

želene spremembe in ZGVS jih zagotovo nujno potrebuje, zato so pričakovanja najbrž kar precejšnja.

Mitja, kaj je bil glavni razlog, da ste se odločili kandidirati za predsednika ZGVS?

Že pretekla štiri leta sem sodeloval v upravnem odboru. Mislim, da bi v tem obdobju lahko na vseh področjih, ki se tičejo gorskega vodništva, naredili precej več, zato sem se po prepričevanju nekaterih članov združenja odločil za kandidaturo.

V katero smer želite s sodelavci popeljati ZGVS? Izzivov, kot se zdi, ne manjka.

Dela nam res ne bo zmanjkalo. Zdi se mi, da smo v zadnjih desetih letih naredili že ogromno, kljub temu pa je še veliko stvari, ki ostajajo nedodelane. Eden izmed mojih glavnih ciljev je dvigniti prepoznavnost našega poklica in končno urediti odnose s sorodnimi organizacijami ter razčistiti, kdo pri nas lahko vodi goste v gore, kako in kam.

Kaj bo ZGVS naredilo glede svoje prepoznavnosti? Zdi se, da ravno to izkorišča veliko posameznikov in organizacij, ki ponujajo usluge, ki jih ne bi smeli. S tem ustvarjajo tako imenovano ne-legalno konkurenco, ki je škodljiva vam in v naslednjem koraku nevarna vašim morebitnim gostom.

V kratkoročnem načrtu smo imeli organizacijo dveh večjih dogodkov, ki sta bila neposredno vezana na dvig naše prepoznavnosti. Med 8. in 14. majem smo v Kranjski Gori in v Ljubljani organizirali mednarodno srečanje vseh članic IFMGA.

Moje mnenje je, da za dvig prepoznavnosti potrebujemo predvsem dobro delo vseh članov. Na ta način se dobra beseda o naših prednostih in kakovosti širi

¹ Združenje gorskih vodnikov Slovenije

naprej. V zadnjih letih je opazno povečano zanimanje medijev za našo dejavnost in tako počasi vse več ljudi spoznava razliko med gorskim in planinskim vodnikom.

Kaj lahko v okviru ZGVS naredite glede velikega povpraševanja po vodenju v gore? Vedno več ljudi želi v gore, temu primerno se je odzval tudi trg – marsikdo zaradi zaslužka poišče luknjo v zakonu in ponuja storitve za veliko manjše zneske kot vi. Kupca pa, sploh nepoučenega, razlika ne zanima toliko kot cena.

Rešitev za to vidim v tesnejšem sodelovanju med ZGVS in Planinsko zvezo Slovenije, tudi ZGVS in Gorsko reševalno zvezo Slovenije. Organizacije morajo med seboj razčistiti, za kaj je kdo odgovoren v našem gorskem svetu. Vedno se bodo našli posamezniki, ki bodo izkoriščali luknje v zakonih. Lukenj je dovolj in tako se takih ljudi na trgu pojavlja vedno več. Ker pa so se poučili, kako postopati, mi sami v zvezi s tem ne moremo narediti kaj dosti. Je pa res, da so takšne prakse lahko nevarne za goste, ki mogoče različne niti ne opazijo. Ravno to zimo sem naletel na dve sliki, ko sta alpinistična inštruktorja (vsak ima svoje društvo) vodila goste na Triglav. Eden je imel na vrvi šest ljudi, drugi štiri. Tisti, ki se s tem poklicno ukvarjamo, v takih razmerah na vrvi ne navežemo (oz. ne vodimo) več kot dveh oseb, saj jih več nikakor ne moreš voditi varno.

Ali lahko za tiste, ki te problematike ne poznajo, pojasnite, zakaj je cena člana/-ice ZGVS za na videz enako storitev višja od konkurenčnih ponudnikov, ki teh storitev niti ne bi smeli ponujati?

Razlogov za to je več. Prvi je v zahtevnosti šolanja, ki ga moraš opraviti, da postaneš gorski vodnik. V današnjih časih se vsi, ki se podajo na to pot in začnejo šolanje, tega lotijo zato, ker bi se s tem radi poklicno ukvarjali. Gorski vodnik lahko zaradi narave svojega poklica (sezona, vreme, snežne razmere) dela največ sto petdeset dni na leto. Če si samostojni podjetnik in plačuješ prispevke ter davke, moraš za povprečno življenje zaslužiti približno trideset tisoč evrov letno. Od tod izvira naša najnižja priporočena tarifa, ki je dvesto evrov na dan.

Večina naših konkurentov hodi v službo, poleg tega pa si omisli društvo in v gore vodi za priboljšek. Država njim ne vzame ničesar. Ker gre za priboljšek, si lahko privoščijo tudi nižje cene. Sam dostikrat preračunam svojo tarifo na urno postavko. In če je moj dan težak, na uro zaslužim petnajst do dvajset evrov. Toliko vam vzame vsak keramičar, avtomehanik ... Oni lahko delajo vse leto, neodvisno od vremena, pa se to nikomur ne zdi predrago. Nam gostje zaupajo svoje življenje, najraje pa bi videli, da bi mi svoje delo opravili "za dušo", zastonj.

Se pa težave zaradi cene, ki naj bi bila previsoka, pojavljajo samo pri slovenskih gostih, tujci so navajeni, da taka storitev, ki temelji na osebni ravni, nekaj stane, in se jim cena ne zdi pretirana.

Nekateri menijo, da se bo morala zgoditi nesreča, da se bo država zganila in ta zaplet zakonsko uredila. Je to res edina možnost?

Upam, da ne. Sami smo stvari s Planinsko zvezo že začeli urejati in upam, da nam v mandatu končno uspe urediti poklicno vodenje v gore. Res je, da je za to že skrajni čas, saj se pri neprofesionalnih vodnikih pojavlja vse preveč nevarnih praks, ki kar kličejo po nesreči. Mislim pa, da smo na dobri poti, da to uredimo znotraj organizacij, ki se ukvarjajo z vodenjem po gorah.

Ali ima država sploh interes to urediti?

To področje je za državno raven majhno, tako da ne vem, ali sploh obstaja pravi interes za njegovo ureditev. Osebnostno se mi zdi, da je najbolje, da te stvari uredijo organizacije, ki so v to vpletene. Tako bo to rešeno tudi najhitreje.

Posebno poglavje so družbeni mediji, kjer se nekateri zelo agresivno oglašujejo, ZGVS pa zelo malo ali sploh ne. Mislite, da se načrtni promociji po teh kanalih lahko izognete brez dolgoročnih

*Gorski vodnik poskrbi za gostovo varnost.
Arhiv Mitja Šorna*

posledic za združenje?

Z nastopom mandata smo začeli nekaj več časa posvečati tudi tem stvarim. Imamo novo spletno stran na starem naslovu www.zgvs.si, kjer se spodaj prikazujejo dejavnosti naših članov, ki jih objavljajo na svojih računih Instagram. Malo je zaživela tudi stran Facebook. Zavedamo se, da bi v tej smeri lahko storili precej več, vendar nas je večina takih, da svoj čas raje preživimo v gorah kot pa za računalnikom. Zato se stvari v tej smeri premikajo dokaj počasi.

Ali vam mediji pri prepoznavnosti nudijo dovolj podpore? Ne spomnim se, da bi po vaši izvolitvi v večjih medijih zasledila kakšen intervju z vami.

Mediji se vse bolj zanimajo za naše delo. Pojavlja se vse več člankov, intervjujev in televizijskih oddaj, kjer sodelujemo gorski vodniki. Stanje je precej boljše, kot je bilo pred desetimi leti, seveda pa bi lahko bilo še na precej višji ravni. Gorski vodniki preživimo v gorah precej več časa kot gorski reševalci ali planinski vodniki, kljub temu pa imajo oni dostikrat prednost pri izbiri sodelavcev v medijskih hišah. Sam sem lani imel kar nekaj stikov z mediji, po izvolitvi pa je tole res prvo obsežnejše sodelovanje.

Poleg medijev vse večje zanimanje za naše delo kažejo tudi proizvajalci gorniške opreme in tako smo si v zadnjih nekaj letih uredili kar precej vodniških popustov. To je v tujini že dolgoletna praksa, slovenski gorski vodniki pa smo v te sisteme prišli šele pred kratkim. Opremo za svoje delo večinoma kupujemo

Tradicija vodenja v naših gorah je izjemno stara. Ta poklic je bil včasih tudi zelo cenjen. Kako je zdaj? Zdi se, da je (kot mnogi drugi) v tujini bolj cenjen.

Prvi slovenski gorski vodnik je dobil vodniško knjižico leta 1877. Ta dejavnost je v Jugoslaviji kot poklic zamrla, v zadnjih desetih letih pa jo spet postavljamo na zemljevid Slovenije. Seveda v tujini gorski vodnik zasluži več, vendar so tudi stroški življenja tam višji. Sam največjo prednost tistih, ki delajo v tujini, vidim v tem, da delajo tudi, če vreme ni najboljša. Pri nas si ob slabem vremenu preprosto doma, v tujini si poiščeš drug, vremenu primeren cilj, in opraviš svoje delo.

Je primerjava usposabljanja za gorskega vodnika z visokošolskim izobraževanjem primerna?

Usposabljanje je na visoki ravni. Da se prebiješ skozi sito tečajev in izpitov, potrebuješ vsaj deset let plezalnih izkušenj, dober pa moraš biti v vseh zvrsteh gorništa (skalno plezanje, ledno plezanje, snežno plezanje, turno smučanje ...). Ker je usposabljanje na visoki ravni, so naši vodniki v tujini cenjeni in si lahko poiščejo delo kjer koli. Sam sem verjetno z usposabljanjem za gorskega vodnika izgubil več živcev kot na Fakulteti za šport, tako da je primerjava kar na mestu. Seveda usposabljanje ne traja tako dolgo kot visokošolski študij, vendar moraš biti ves čas aktiven v hribih. Moraš trenirati in utrjevati novo znanje, drugače izpitov ne opraviš.

Ko nekdo postane gorski vodnik, lahko naziv tudi izgubi, če ne opravlja licenčnih usposabljanj, kajne? Torej ne gre za poklic, ki ga pridobiš in mirno opravlja vse življenje, ampak se ves čas učiš in izpopolnjuješ.

Seveda. Trenutno se moramo udeleževati dveh licenčnih usposabljanj v triletnem obdobju. Velik del naše dejavnosti je posvečen varnosti naših gostov. Vrvna tehnika, znanje o plazovih in druga pomembna znanja, ki vplivajo na našo varnost in varnost naših gostov, pa so žive stvari, zato je prav, da se sprti seznanjamo z novostmi na vseh področjih gorništa.

Če je naziv gorskega vodnika v formalnem alpinističnem izobraževanju najvišji, od kod in od koga črpate novo znanje? Lastne izkušnje, testi, tujina ...?

To znanje prihaja z vseh omenjenih področij. IFMGA dvakrat letno organizira mednarodno srečanje, kjer se govori tudi o novih znanjih. Naši inštruktorji sodelujejo na tečajih v tujini, tuji inštruktorji sodelujejo na tečajih pri nas, naši vodniki delajo s tujimi vodniki ... Že v IFMGA se zelo trudijo, da bi nova znanja prišla do vseh držav članic, veliko pa na tem področju naredi tudi ZGVS s svojim delom in sodelovanjem s tujino.

Nekateri menijo, da je Slovenija kot država pre-majhna za tako veliko število gorskih vodnikov.²

² Skupaj s pripravniki in neaktivnimi prostovoljnimi člani je pri nas registriranih 79 gorskih vodnikov, od tega dve vodnici.

Varno skozi
skalno okno
Foto: Zorka Bizjak

neposredno od proizvajalcev po posebnih, vodniških cenah. Sam imam to srečo, da me od letošnjega leta s smučmi zalaga francoski Zag in z obleko italijanski Karpos. Vse te malenkosti nam omogočajo, da delo opravljamo lažje in mogoče tudi nekaj več časa posvečamo dvigu svoje prepoznavnosti. Vsa taka sodelovanja te nekako silijo v aktivnejše življenje na družbenih omrežjih in k večji samopromociji.

Kaj menite vi?

Če gledamo samo Slovenijo, je seveda premajhna. Gostov je tu dovolj za normalno življenje enega ali dveh vodnikov in nič več. Pri nas je še vedno zakoninjeno razmišljanje, da 'Franc', ki je enkrat nekeje že bil, obvlada vse, in je škoda denarja za poklicnega vodnika. Se pa pri nas vse bolj razvija turizem. Veliko ljudi pride v Slovenijo zaradi naše narave, dokaj neokrnjenih gora in že spomladi je težko najeti vodnika za vodenje v avgustu.

Ali lahko nekdo, ki pri nas opravlja ta poklic, živi samo od tega? Brez sorodnih storitev, kot so na primer višinska dela in podobno.

Sam sem že nekaj let eden izmed takih. Seveda občasno poprimem tudi za kako višinsko delo, v zadnjem času recimo gradimo *ferate* oziroma zahtevne zavarovane plezalne poti. Vendar devetdeset odstotkov denarja zaslužim z vodenjem v Sloveniji. Je pa vse to vezano na razvoj turizma in na delo, ki sem ga opravil v zadnjih osmih letih, odkar se poklicno ukvarjam z vodenjem ljudi po gorah. Kar nekaj let je trajalo, da so agencije, s katerimi sodelujem, spoznale, da obstaja razlika med vodnikom za osemdeset in vodnikom za dvesto evrov. Sam sem specializiran za vodenje tujih gostov na Triglav in moram reči, da se to področje res hitro razvija. Če smo pred osmimi leti vsi gorski vodniki na Triglav peljali mogoče dvajset skupin, smo jih lani okrog dvesto.

V tujini gorski vodniki sodelujejo tako z lokalno skupnostjo kot tudi s ponudniki turističnih aranžmajev, kar seveda poveča njihov oglaševalski domet in možnost za reden zaslužek. Kako je s tem pri nas?

Tudi mi vedno več sodelujemo z lokalnimi skupnostmi in turističnimi agencijami. Brez takega sodelovanja dela preprosto ne bi dobili. Turistično gospodarstvo se vse bolj zaveda, da smo ob naravnih danostih Slovenije gorski vodniki njegov pomemben del. Nas pa na tem področju čaka še ogromno dela. Še vedno se dogaja, da gostje na raznih turistično informacijskih centrih ne najdejo pravih informacij. Ta težava se pojavlja predvsem v vrhuncu poletne sezone, ko so informatorji preobremenjeni z delom in se jim ne da ubadati s tem, kako bo kdo šel v gore.

Na določene gore ali v smeri v tujini brez spremstva gorskega vodnika ne smemo. Je to pravi način? Bi bilo pri nas to smotrno?

Za kaj takega je v Sloveniji premalo gorskih vodnikov. Kot sem že omenil, našo priložnost vidim v sodelovanju, in ne v omejevanju.

S kom bi si v prihodnosti najbolj želeli sodelovati?

Z vsemi organizacijami, ki se ukvarjajo s poklicnim vodenjem v gore. Prepričan sem, da lahko vse težave rešimo že vodstva različnih organizacij, brez prijav raznim inšpekcijam. Stvari na državni ravni niso urejene najboljše in najlaže jih bomo rešili med seboj. ●

Število vodnikov na turi je odvisno od števila gostov.

Foto: Matevž Vukotič

Še večja prepoznavnost

Slovenski gorski vodniki že 20 let v IFMGA¹

Ob dvajsetletnici članstva Združenja gorskih vodnikov Slovenije (ZGVS) v Mednarodni zvezi gorskih vodnikov (IFMGA) so slovenski gorski vodniki v našo deželo povabili gorske vodnike iz svetovnih zvez, članic IFMGA. Gostili so jih med 8. in 14. majem v Kranjski Gori in Ljubljani, organizirali pa so uradno srečanje, delavnice o različnih gornjskih aktivnostih in generalno skupščino IFMGA, ob zaključku pa še mednarodno tekmo gorskih vodnikov v športnem plezanju.

Poleg praznovanja 20. obletnice včlanitve v mednarodno združenje gorskih vodnikov je bil glavni cilj srečanja v Sloveniji umestitev ZGVS v IFMGA in prepoznavnost slovenskega združenja med ostalimi članicami v mednarodnem okolju. "Vsako leto potekata dve skupščini in vedno organizacijo prevzame ena od članic. Glede na okroglo obletnico smo kandidirali mi in bili izbrani," pravi gorski vodnik Tadej Debevec, predsednik organizacijskega odbora letošnjega srečanja IFMGA v Sloveniji, ki je izpostavil tudi glavne zaključke generalne skupščine. "Ekvador je od zdaj naprej uradna članica IFMGA, politični cilj pa je širitev na vzhod, v Azijo. Cilj IFMGA je internacionalizacija izobraževanja, tako bi na območju vzhodne Evrope potencialnim kandidatom radi ponudili skupen izobraževalni program v angleščini. Eden od pomembnejših ciljev je tudi povečanje izmenjave inštruktorjev med združenji za povečanje kakovosti izobraževanja." Kot pravi Debevec, je velika večina izmed šestdesetih delegatov z vsega sveta, od Japonske do Amerike,

iz Slovenije odšla z zelo dobrimi občutki. "Vsi, ki smo bili vključeni v organizacijo, smo bili priča iskrenemu navdušenju nad dogodkom in nad našo deželo. Večina aktivnih vodnikov si želi k nam priti z gosti in izkoristiti gornjsko-turistični potencial Slovenije. To je tudi v interesu Slovenske turistične organizacije, ki je bila ena od podpornikov srečanja." V organizacijo celotnega srečanja skupaj s skupščino in tekmo je bilo vpetih okoli trideset slovenskih gorskih vodnikov, članov ZGVS, ki so se na ta način še bolj povezali med seboj, pri tem pa so naše gorske vodnike podprli še Grivel, Kibuba, Plezalni center Ljubljana, Slovenska turistična organizacija, GIZ Pohodništvo in kolezarjenje, Planinska zveza Slovenije, Friko in Sidarta.

Tadej, kaj pomeni to srečanje za slovenski prostor in kaj za IFMGA? Pripravili ste namreč zelo pester program tako za gorske vodnike kot za najmlajše.

"Za ZGVS vsekakor srečanje pomeni bistveno izboljšano prepoznavnost med drugimi članicami IFMGA. To bo olajšalo navezovanje stikov tako na uradni kot tudi na osebni oz. vodniški ravni. Naši člani bodo

Srečanja se je udeležilo okoli 60 gorskih vodnikov IFMGA z najrazličnejših koncev sveta.

Foto: Tadej Debevec

¹ International Federation of Mountain Guides Associations - Mednarodna zveza gorskih vodnikov

tako lažje dobili delo v tujini in tudi mi kot organizacija bomo v prihodnje lažje prišli do besede v IFMGA. Za IFMGA kakšnega posebnega učinka ne bo. Seveda so vedno zadovoljni, če srečanje poteka gladko in v prijetnem vzdušju. Tako predsednik IFMGA Christian Tromsdorff kot tudi vsi člani upravnega odbora IFMGA so bili nad srečanjem in Slovenijo navdušeni."

Ali organizacija letnega srečanja pomeni še aktivnejšo vlogo ZGVS v IFMGA?

"Seveda bi si želeli aktivnejše vloge v IFMGA in prepričan sem, da je bila organizacija srečanja pravi način za povečevanje vpliva. Zdaj nas bolje poznajo in bodo stvari lažje stekle. Že na srečanju so na primer naši člani aktivno sodelovali na sestankih podkomisije za kanjoning, kjer si tudi sami želimo večje vloge."

Ob koncu srečanja so 12. in 13. maja v Plezalnem centru Ljubljana pripravili še mednarodno tekmovanje v težavnostnem plezanju, na katerem so svoje moči, znanje in sposobnosti merili gorski vodniki z licenco IFMGA in njihovi družinski člani. Prvič v zgodovini teh tekmovanj je zmaga v moški kategoriji pripadla Sloveniji. Z odličnim plezanjem si jo je priplezal Matevž Vukotič, drugi je bil nemški gorski vodnik Christian Schlasener, tretji pa Christoph Hainz iz Italije. Nastopili so tudi še nekateri drugi naši gorski vodniki, med njimi Tadej Debevec, Luka Stražar, Matjaž Jeran, Cveto Podlogar in Andrej Štremfelj. Med dekleta je zmagala Poljakinja Bogna Wilczynska, takoj za njo sta stali na stopničkah Tina Di Batista in Minca Mramor, sledili pa sta jima še dve Slovenki, Marija Štremfelj in Alenka Pirih.

Naslednje srečanje IFMGA bo jeseni v Nepal. ●

Foto: d.o.o. Verbovca 72, 1000 Ljubljana

NARAVNA IZBIRA ZA VAŠE SKLEPE!

Za ohranjanje gibljivosti sklepov.

Dare Alič alpinist in gorski reševalec

»Imam odlične izkušnje s PERNATONOM. Za boljšo gibljivost sklepov uporabljam gel in kapsule ter jih priporočam tudi vam.«

Na voljo v lekarnah, prodajalnah Sanolabor, specializiranih prodajalnah, drogerijah TUŠ in v Hervis.

PERNATON®

 Pridružite se nam na facebook.com/PernatonSlovenija

SWISS MADE
www.pernaton.ch/sl

Od kočice Zacchi do Kranjske Gore

Ko nam vreme, počutje ali kaj drugega ne dovoljuje, da bi se povzpeli na katerega od višjih vršacev, si lahko izberemo kakšen lažji izlet, na katerega povabimo prijatelje, smo sami sebi najboljša družba ali pa si ogledamo še kaj zanimivega ob poti ... Ena od takšnih možnosti je C6. etapa pohodniške poti Alpe Adria Trail, ki poteka od kočice Luigi Zacchi nad Mangartsko dolino v Italiji do turistične Kranjske Gore v Sloveniji. Turica je ravno prav dolga, da si je zanjo dobro vzeti ves dan, saj se moramo na koncu vrniti še v dolino Mangartskih jezer.

Znak AAT
na vrhu Vratca
Foto: Vladimir
Habjan

Pri kočici Zacchi, ki stoji na izredno razgledni uravnavi, od koder imamo lep pogled na mogočno severno ostenje Vevnice, Malega Koritniškega Mangarta, Mangarta ..., stoji pohodnik. Ta ni navaden, temveč kovinski in nam iz svojega nahrbtnika ponuja informacije o poti Alpe Adria z začetkom v Trbižu in nadaljevanjem, ki ga bomo prehodili od kočice, čez mejo vse do Kranjske Gore. Pa začnimo kar pri njem. Na nasprotni strani dovozne peščene poti nas kažipot za zavetišče pod Ponco in Spodnje Mangartsko jezero (Capanna Ponza – b. 512a, Laghi inferiori di Fusine) napoti na označeno pot št. 512. Po njej se v nekaj okljukah nekoliko dvignemo in zavijemo v levo proti severu. V zmernem vzponu in po lepo uhojeni poti prečimo gozdnato pobočje Visoke Ponce. Vmes so tri manjše grape, ena ima celo lesen most, nato se v krajšem vzponu dvignemo na rob gozda z razglediščem (klopce) ter pogledom na Zgornje Mangartsko jezero in nasprotno Kopo/Pizzo di Mezzodi. Pogled z razgledišča naravnost navzdol je nekoliko zastrašujoč, saj je pod nami strmo, celo prepadno pobočje, a brez strahu, saj stojimo varno za leseno ograjo. Od tod nadaljujemo za oznakami skozi gozd in zagrizemo v strmo pobočje, ki nam ga olajšajo okljuke, in se počasi

prečno približamo grapi z razpotjem. Nad nami na desni se pred radovednimi pogledi skriva Zavetišče pod Ponco/Capanna Ponza, 1657 m. Do sem smo hodili skoraj 45 minut.

Od razpotja (La Porticina, 512 a) krenemo po prečni označeni poti nad potokom na levi, ki ga kmalu prečkamo. Čez leseno brv stopimo v redke macesnov gozd in se vzpenjamo v ključih. Nad nami so strme stene Visoke Ponce. Višje svet postane vse redkejši in bolj razgleden. Za nami so gore nad Mangartskimi jezeri: Mali Koritniški Mangart, Mangart, Kopa ..., pred nami pa je greben z dobro vidno škrbino Vratca/La Porticina, 1844 m. Zadnji del poti je malce

Železnica

Na trasi kolesarske ceste je vozila železnica Trbiž–Ljubljana in je bila del Rudolfove železnice. Leta 1869 je Cesarsko-kraljeva družba prestolonaslednika Rudolfa (KRB) pridobila dovoljenje za gradnjo železnice, ki je povezovala Ljubljano, Kranj, Jesenice in Kranjsko Goro. Za promet je bila proga odprta 14. decembra 1870. Po drugi svetovni vojni se je čezmejni promet občutno zmanjšal, trasa Trbiž–Ljubljana je izgubila pomen in promet na italijanski strani je bil ukinjen leta 1965, leto kasneje pa še na jugoslovanski strani. Progo so razdrli. Rateški domačini so v železnici videli priložnost za zaslužek, saj so od konca 19. stoletja do druge svetovne vojne v zimskem času kopali led v jezeru Ledine in ga pošiljali z vagoni v Ljubljano v hotel Union in v Zagreb. Železniška proga je pred drugo svetovno vojno v Rateče pripeljala ker nekaj turistov – letoviščarjev, kar je bilo pomembno tudi s turističnega vidika. Ostanke železniškega kolodvora Rateče–Planica so zdaj namenjeni stanovanjski dejavnosti.

Postaja Rateče – Bela peč/Fusine Laghi

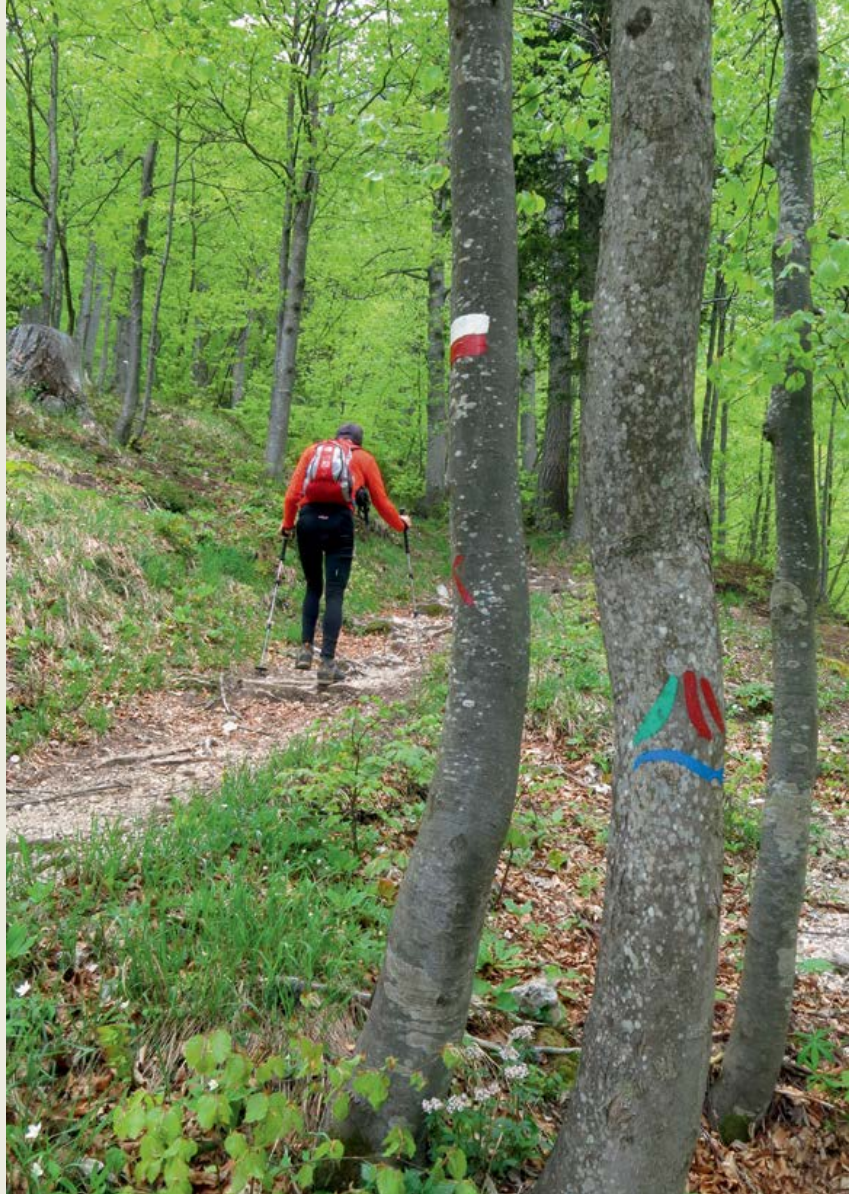
Do leta 1965 je bila končna postaja italijanskega odseka in na meji s tedanjo Jugoslavijo. Postaja je bila po ukinitvi železniške proge zapuščen, v začetku 80. let prejšnjega stoletja so jo porušili. Vodnjak nekdanje železniške postaje je edini ostanek obmejne železniške postaje v Ratečah – Beli peči, ki se je še ohranil. Obnovljen je bil leta 2013.

Smerokazi Foto: Irena Mušič Habjan

strmejši, krušljiv in skalnat. Vrata dosežemo skozi strm skalnat žleb. Škrbina je ozka in ni primerna za počitek. Na drugi strani se nam odkrije svet nad dolino Planica, kamor vodi neoznačena lovska pot. Na škrbini, ki leži med Malo Rateško Ponco in Visoko Ponco (desno), se naučimo razgledov na bližnje vrhove, nato pa sestopimo po isti poti do že znanega razpotja. Nekaj deset metrov pod škrbino je na italijanski strani odcep neoznačene poti na Malo Rateško Ponco. V počasnem tempu bomo do škrbine hodili manj kot 40 minut.

Na že znanem odcepu poti zdaj nadaljujemo svojo pot v dolino proti Spodnjemu Mangartskemu jezeru (Monte Svabezza, Laghi inferiore di Fusine, 512). Prečimo potok in skoraj vodoravno nadaljujemo skozi redk smrekov gozd in ruševje, a kmalu pridemo v odprt svet, od koder imamo lep razgled na Požgatico, zgornji del doline pod severnim ostenjem Vevnice in Mangarta. Prečimo nekaj poraščenih grapic do roba z Marijinim kipom. Od tod nas čaka krajše izpostavljeno prečenje treh zagruščenih grap, ki je vzorno zavarovano z jeklenicami, lažji prehod nam omogoča lesena brv. (Pozor: v zgodnji pomladi je lahko pot posuta s kamenjem, saj je svet bolj razbit.)

Dolina Planica ...

... poimenovana tudi dolina pod Poncami je ledeniška, najzahodnejša in najvišje ležeča izmed prečnih dolin, ki se stekajo v Zgornjesavsko dolino. Poteka od vasi Rateče do Planinskega doma Tamar. Od tam naprej se dolina nadaljuje z imenom Tamar. Nad Planico se na zahodu dvigujejo Ponca (Mala Ponca, 1925 m, Visoka Ponca, 2275 m, Srednja Ponca, 2230 m, Zadnja Ponca, 2242 m), na vzhodu Ciprnik, 1747 m, in Slemenova špica, 1815 m, na jugu nad Tamarjem se dvigujejo Mojstrovke (Mala, 2333 m, Velika, 2366 m, in Zadnja, 2354 m), Travnik, 2379 m, in Jalovec, 2645 m. Na začetku doline je v letu 2015 zgrajen sodoben skakalno-tekaški center, s katerim smo Slovenci zaokrožili bogato zgodovino gradnje prve 70-metrške skakalnice iz leta 1932, dosedanje velikanke, in s tem počastili njihove vizionarske graditelje: Stanka Bloudka, Ivana Rožmana, Lada in Janeza Goriška ter vrsto neimenovanih sodelavcev in ljubiteljev smučarskih skokov in poletov.

Med potjo nas spremljajo markacije in oznake AAT.
Foto: Irena Mušič Habjan

Med hojo do Kranjske Gore
si lahko ogledamo naravni
rezervat Zelenci.
Foto: Franci Horvat

Zelenci, naravni rezervat

"Najbolj se mi je priljubila savska dolina s slapovi in jezeri. V Evropi ne poznam ničesar, kar bi bilo lepše," je zapisal znameniti angleški kemik in naravoslovec sir Humphry Davy (1778–1829).

Med lepše vsekakor sodi leta 1992 razglašen naravni rezervat z jezerom Zelenci in drugim izvrom Save Dolinke, ki je vključen v evropsko ekološko omrežje Natura 2000. Močvirje z barjem Drni je dolgo okoli 1200 metrov in široko povprečno 150 metrov (najširši del okoli 200 metrov, najožji skoraj 20 metrov). Jezero je nastalo ob čelni moreni tako imenovanega planiškega ledenika, ki je v zadnji poledenitvi pred 20.000 leti segalo iz doline Planice. Vode slapa Nadiže v Tamarju in drugi pritoki na dan spet privrejo pod planiškim vršajem, na skrajnem zahodnem delu močvirja v številnih izvirih polnijo jezero smaragdno zelene barve. Zelenci pozimi ne zmrznejo, skozi

vse leto je njihova stalna temperatura okoli 6 stopinj Celzija.

Raznoliko in pestro je tudi rastlinstvo in živalstvo na tem območju. Drni, barje kot osrednji del močvirja, sestavljajo značilni šotni mahovi (*Sphagnum spp.*), tu rastejo mesojedi rosiki, okroglostna in dolgolista (*Drosera rotundifolia* in *Drosera anglica*), redke in ogrožene vrste, dlakavoplodni šaš (*Carex lasiocarpa*), rjava kljunka (*Rhynchospora alba*), loeselova grezovka (*Liparis loeselii*), kljunasti šaš (*Carex rostrata*) pa raste na zamočvirjenem delu ob barju in mu daje značilni videz. Številne žuželke, med njimi kačji pastirji, vodni hrošči, vodni drsalci, vodni pajek (*Argyronetta aquatica*), ki plete mrežo pod vodo, avtohtona potočna postrv (*Salmo trutta fario*), živородna kuščarica (*Zootoca vivipara*), razne vrste netopirjev, ptiči ..., sestavljajo izjemen življenjski prostor, ki ga moramo ohraniti.

Počasi zapustimo ta svet in se po hrbtu skozi redke gozde spustimo na manjši pomol, od tam pa sestopamo po mehki gozdni poti po strmem pobočju, vmes dvakrat prečimo v desno, saj se približujemo Spodnjemu Mangartskemu jezeru. Pod oznako AAT Kranjska Gora, 12 km po strmem hrbtu stopimo na razgleden rob, od koder vidimo mirni modri gladini obeh jezer. Pobočje na levi je strmo in izpostavljeno, zato nadaljujemo po desni strani roba (kratko) in dolgo prečimo gozdno pobočje v desno (daljše), nižje pa zavijemo levo. Prečna pot vodi čez plitev jarek na njegov rob, ki nas pripelje na začetek jarka (na desni vidna gozdna cesta). Zavijemo levo in po položnem

gozdnem pobočju v okljukah stopimo na asfaltno cesto (AAT oznaka, Rif. Zacchi, 512).

Pot zdaj nadaljujemo po dolini. Na nasprotni strani Jezerskega potoka/Rio del Lago (malo višje od začetka poti št. 512 čez brv prečimo potok) ob njegovem levem bregu poteka urejena pešpot/Sentiero Rio del Lago, po kateri se spustimo do njenega začetka v bližini križišča. Zdej nadaljujemo po kolesarski poti, ki je urejena na trasi nekdanje železniške proge in označena s malimi tablami AAT.

Na križišču (informativna tabla) stopimo čez most, gremo mimo stanovanjske hiše (na desni) in nadaljujemo proti barju oz. šotišču Scichizza/Torbiera

Informacije

Zahtevnost: Srednje zahtevna označena AAT pot, del poti ima oznako poti št. 512. V začetnem delu poti od Vrtic v dolino je nekaj deset metrov izpostavljena in zavarovana, v nadaljevanju po gozdu pa ponekod precej strma. Od Mangartskih jezer do Kranjske Gore hodimo po asfaltirani kolesarski poti, ki poteka po trasi nekdanje železniške proge.

Oprema: Običajna planinska oprema, predvsem dobri čevlji. V pomoč so tudi pohodne palice.

Dolžina poti: 16,2 km

Izhodišče: Koča Luigi Zacchi, 1380 m. Avto pustimo na parkirišču pri Zgornjem Mangartskem jezeru, do koč sledimo označeni poti št. 512 (oznake tudi za AAT).

Cilj: Kranjska Gora, 810 m

Čas hoje: 5–6 h

Sezona: Kopni letni časi

Literatura: *Alpe Adria Trail. Pohodništvo po rajskem vrtu.* Kärnten Werbung GmbH, 2013, brezplačna publikacija; Rudolf Abraham: *Alpe-Adria Trail.* Bradt Travel Guides Ltd, 2016 (v angleščini).

Spletna stran: www.alpe-adria-trail.com/sl/.

Zemljevidi: *Kranjska Gora z okolico*, Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo, 1: 25.000; *Triglav*, Sisdarta, 1: 25.000; *Alpi Giulie Occidentali Tarvisiano*, Tabacco 019, 1: 25.000; *Kranjska Gora*, turistična karta, LTO Kranjska Gora, 1: 30.000; *Julijske Alpe, zahodni del*, PZS, 1: 50.000.

Presihajoče jezero Ledine ...

... se nahaja pod vasjo Rateče na vhodu v dolino Planice. Napaja ga potok Trebiža, ki izvira pod Sovško planino/Seltschacher Alm, 1453 m, pri tromeji med Slovenijo, Avstrijo in Italijo. Ob vsakem obilnem spomladanskem ali jesenskem deževju se jezero napolni z vodo, poleti pa presahne. Vzrok za pojav bifurkacije (tudi viličenje ali raztočje reke, lat. *bifurcus* – razvodni) je, da se blizu Ledin nahaja razvodnica med savskim in dravskim vodovjem. Ko je v Ledinah veliko vode, se preljuje čez razvodnico.

di Scichizza. Na križišču kolesarskih poti (levo Trbiž) zavijemo desno in se počasi približujemo mejnemu prehodu. Preden prestopimo mejo, se lahko na informativni tabli (obnovljen vodnjak) poučimo o železniški progi, ki je tod nekoč potekala. Zdaj smo že v Sloveniji, ob poti si lahko ogledamo presihajoče jezero Ledine, zavijemo desno v Planico do bližnjih skalnic. Med hojo do Kranjske Gore si lahko ogledamo še naravni rezervat Zelenci (po posebni leseni brvi). V središču Kranjske Gore zaključimo svoje potepanje in si organiziramo prevoz na izhodišče. ○

Obisk pri sosedih v Rožu na avstrijskem Koroškem

Rož, koroška dolina, ki jo res lahko dosežete preko Ljubelja ali Jezerškega, vabi z veliko pokrajinskimi lepotami: od razgledov s panoramske poti Karavanke-Svinška Planina, da kar obmolkneš ob pogledu, do soteske Čepe/Tscheppaschlucht s svojo romantično divjino.

Poden/Bodental in alpinistična vas Sele/Bergsteigerdorf Zell sta idilični izhodiščni točki za izlete v neokrnjeni naravi, samotne gorske ture in zahtevnejše plezalne poti.

Preizkusite raznolikost regionalne kuhinje v gorskih kočah in v domačih gostilnah.

Carnica-Region Rosental
Freibacher Straße 1
A-9170 Borovlje/Ferlach
Tel. +43 4227 5119
www.carnica-rosental.at

KÄRNTEN
Carnica Rosental

U gorah si napolnim baterije

Manja Rajh

Manjo Rajh so v planinstvo zvalili mladi. Dolga leta je delala v vrtcu Zarja v Celju, kjer so jo kot ljubiteljico narave povabili k planinskemu krožku. Pri Lili Jazbec na Zavodu za šolstvo se je udeležila izobraževanja za pridobitev naziva mentor planinske skupine in si s tem pridobila ustrezno strokovno izobrazbo.

Manja Rajh
Foto: Vladimir Habjan

Članica PD Matica Celje je od leta 1998. V letih 2000–2004 je bila načelnica mladinskega odseka, leta 2003 je postala podpredsednica društva, leta 2004 pa predsednica, to funkcijo je opravljala do leta 2008. Leta 2007 je začela aktivno delovati v Savinjskem meddruštvenem odboru planinskih društev (MDO PD) in s tem tudi v upravnem odboru Planinske zveze (UO PZS). Leta 2010 je kandidirala za predsednico PZS. Danes je že drugi mandat predsednica Savinjskega MDO. Z upravnih odborov jo poznamo kot aktivno članico, ki odločno zagovarja tako lastna stališča kot tudi svojega MDO. Živi v Preboldu.

Kdo vas je zvalil v gore in kdaj?

Sem raziskovalni tip, zanima me narava na sploh. Ni sem planinka od mladih let, čeprav sem rojena na deželi in sem tam prebivala skoraj celo življenje. Hišni

hribi so mi bili vedno na doseg roke. V hribe sem hodila na svoj način, ne zato, da bi se povzpela na hrib, temveč me je zanimalo, kako se z njega vidi na drugo stran. Pogosto sem se na katerega odpravila z vseh možnih točk. Pristopala sem analitično. Imam ogromno strokovne literature, ki sem jo tudi preučila. Ko sem začela z aktivnostmi v društvu, sem dolga leta s partnerjem, ki je še danes aktiven alpinist, prehodila veliko visokogorja, ki ga sama ne bi.

Imate kakšne svoje koticke, goro, kje ste najraje?

Res imam dva, kamor grem vsaj enkrat na leto. To sta planina Zabrožnica z Matkovim oknom in Ute pod Krofičko. Tam meditiram in poslušam, kar se dogaja v dolini.

Koliko še obiskujete gore?

V hribe še hodim in to precej, saj imam štiri vnuke, stare od 4 do 14 let. Najstarejši hodi z mano že od četrtega leta. Vse naše počitnice imajo v programu veliko planinskih izletov, gremo tudi na visoke gore, npr. na Peco.

Kako doživljate planinstvo in svet gora? Kaj vam to pomeni?

Gore mi veliko pomenijo. Obiskujem jih najraje sama, čeprav pravijo, da to ni dobro. Vendar čim sta dva, se med sabo pogovarjata. Zato ni tišine, ki jo imam rada. Tudi zaradi tega, ker marsikdo ne zna problemov, ki jih ima v dolini, pustiti za sabo. Sama vidim marsikatero žival, ki je sicer ne bi, ker hodim potihoma, se ustavljam, ni mi pomembno, koliko časa porabim do vrha. Če me kdo vpraša, koliko je še do vrha, jim povem, da ne vem. V gorah si napolnim baterije.

Kako se je začela vaša pot v planinskem društvu?

Aktivneje sem se začela ukvarjati s planinarjenjem okoli leta 1989, ko sem začela delati z otroki iz vrtca, ki smo jih vključili v PD Celje - Matica. Ker sem kot vodja krožka večkrat iskala različne informacije ali iskala vire za sofinanciranje naše dejavnosti, me je takratni predsednik povabil v društvo, da bi prevzela oz. postavila na noge mladinski odsek, ki že nekaj let

ni bil aktiven. Čeprav sem bila že v letih, ko po kriterijih nikakor ne bi mogla biti načelnica, sem sprejela, ker mi je bil to izziv. Takrat mi je uspelo, da smo vključili skoraj vse celjske šole, ki so imele planinske krožke, v društvo in s tem dobili strokovno pomoč planinskih vodnikov pri izvedbi pohodov.

Leta 2008 vas del članstva ni podprl za še en mandat. Kje vidite razloge za to?

Razlog je bil Zakon o društvih, ki je v tistem času povečal odgovornost predsednikov za vse aktivnosti, ki jih društvo izvaja. Vemo, da tam delajo pogosto "po domače", odgovornost pa ostane predsedniku. Tako pač nisem bila izvoljena. Vendar to ni bilo nič hudega. Sem pa kasneje opravljala več drugih funkcij. Za aktivno delo sem bila povabljena v Savinjski MDO.

MDO so nekakšen delegatski sistem naše organizacije. V čem ta sistem prispeva k boljšemu delovanju organizacije?

Menim, da je MDO kot oblika dela društev, ne PZS, to stalno poudarjam, za naše društvo potreben. Imamo namreč kar 56 društev, smo največji. Nekdo mora poznati ta društva, kaj potrebujejo, kje imajo težave, kako jim pomagati, svetovati. Društva potrebujejo dobro strokovno podporo. Zato odbore vodijo strokovni planinci, ki področja obvladajo, in se lahko ljudje obrnejo nanje. Menim tudi, da društva, združena v MDO, lažje dosegajo cilje, ki so si jih postavili. Zdi pa se mi, da bi morali večji MDO imeti več kot samo en glas, za to smo si zelo prizadevali, saj ga sicer pri glasovanju drugi preglasujejo, pa čeprav je predlog dober.

Poznamo vas kot aktivno članico upravnega odbora. Kakšni so vaši vtisi z delom UO PZS?

Manj prijetni kot na MDO, ker se pogosto nerviram. *(smeh)* A se spleča, ker vodstvo mora vedeti, da člani UO nismo zato tam, da vsako njihovo zamisel potrdimo, ker ni vedno dobra. Vsi smo zmotljivi in tisti, ki se zmoti, naj svojo napako prizna. Tisti, ki kritizira, naj tudi sprejme kritiko. Ljudje hitro pozabljamo in smo hitro pozabljeni. Zato sem žalostna, da se je na Toneta Tomšeta tako hitro pozabilo. Včasih so bili Tončkovi dnevi, zdaj pa je dan slovenskih markacistov.

Katera področja dela vam najbolj odgovarjajo?

Najraje delam z mladimi. Zelo se razumem z njimi, pa naj so domači ali drugi. Precej znanja imam tudi s področja gospodarjenja s planinskim premoženjem. En mandat sem bila tudi članica gospodarske komisije pri PZS.

Administracija in dokumentacija v PZS je res obsežna. Bi se dala na kakšen način skrciti?

Zagotovo bi se jo dalo. Ko gledam, koliko aktov obravnavamo in sprejmemo na UO, sem prepričana, da bi tega lahko bilo manj oz. da bi lahko imeli manj vsebin, pa bi bilo vseeno vse skladno s predpisi. Vendar pri nas marsikdo veliko stvari prepíše iz obstoječih predpisov, kar je nepotrebno. Zagovarjam stališče, da v svoj akt napišemo le tisto, česar v predpisu ni.

PZS spodbuja in razvija mnogo aktivnosti v gorah, pri čemer so si nekatere med seboj v protislovju, npr. gorsko kolesarjenje, množičnost, kočje ... in tudi z varovanjem gorske narave. Kje je

Krofička z Moličke planine, v ospredju Kocbekova kočja in kapelica

Foto: Franci Horvat

po vašem prava pot? Je to v eni organizaciji sploh združljivo?

Mislím, da bi PZS morala delovati tako, da ohranja naravo. V PZS je bilo zadnja leta vključenih več dejavnosti, ki ne gredo v koncept varovanja gorske narave. Na UO smo se pogovarjali, zakaj, a ker članstvo upada, je bilo vodstvo mnenja, da tiste, ki jih zanima, vključimo v PZS in tako ohranjamo število članstva. Pripomb na kolesarje na našem območju, kjer je pravi raj zanje, je veliko, saj vsi tega ne podpirajo. Če pa so že tukaj, bi bilo treba več narediti na področju izobraževanja, a ne z žuganjem. Če bi kolesarje, ki ne spoštujejo pravil, na to opozorili, bi se situacija izboljšala. Samo spomnimo se, kako so včasih smetili po gorah, danes pa je to zanemarljivo.

Naj bodo po vašem kočje gorski hoteli ali bolj skromne?

Sem zagovornica tega, da imajo kočje, ki imajo dovolj prenočitev, na voljo tudi toplo vodo s tušem.

V preteklem mandatu je pri sprejemanju novega statuta PZS prišlo do blokade na skupščini. Koliko je demokracije v planinski organizaciji?

Demokracije ni toliko, kot bi si je želeli. To, kar pri članih UO ali na skupščini pogrešam, je, da se delegati ne pripravijo. Tako se zgodi, da dvigajo roke tudi za tisto, kar morda ni dobro oz. zato, da bo sestanek čim prej mimo. To pa ni dobro.

Na katerih področjih se kaže napredek PZS v zadnjih dveh mandatih? Kaj bi se dalo še narediti in kje so po vašem mnenju razlogi, da do tega ni prišlo?

Vsak predsednik ima neko dodano vrednost, odvisno od področja, ki ga najbolj pozna. Glede na to, da je sedanjí predsednik Bojan Rotovnik informatik, smo

seveda na tem področju precej naredili. Društvom pa še vedno ne ustreza, da gre na PZS prevelik delež članarine in tako njim ostane premalo za svoje dejavnosti. Ne vem, kako bo letos, predlog naj bi bil, da bi nekatera društva dobila več (pogovor je nastal marca, op. a.). Menim, da to ni dobro, saj je članarina različno visoka in tudi društva od posamezne članarine dobijo različno. Pomembno je pa to, koliko članov ima društvo. Tudi stroški izobraževanja so previsoki, na kar smo že večkrat opozorili.

V preteklosti ste že kandidirali za predsednico PZS, boste tudi v letu 2018? Je že čas za prvo predsednico PZS? Je PZS moška organizacija?

Težko bi rekla, da je moška. Na našem MDO sem kot kandidatka imela tri moške protikandidate, a pri naših članicah ni bilo zadržka. Menim, da bi lahko bila za predsednico PZS izvoljena ženska, ki bi imela ustrezen program in bi bila prepoznavna pri članstvu. Predsednik PZS naj odpira vrata, generalni sekretar pa bi moral biti v funkciji direktorja v podjetju, kar PZS v bistvu je, saj upravlja premoženje. Danes pa se vsi vtikajo v vse in je to dejansko problem.

Boste naslednje leto še enkrat kandidirali za predsednico PZS?

Moram povedati, da v delu predsednice MDO uživam, ga rada opravljam. Vsako leto obiščem 17–20 občnih zborov, a mi ni težko, saj se med njimi dobro počutim. Vem, da imam dovolj znanja, da jim pomagam, imam podporo članic našega MDO. To se kaže tudi pri udeležbi na plenarnih sejah, saj se zavedajo, da sem njihov glas, da zastopam njihova stališča. Društva smo ustanovili zvezo, ta pot mora potekati od spodaj navzgor. Za predsednico ne bom kandidirala, saj novi statut določa najmanj VII. stopnjo izobrazbe, jaz pa imam VI. ◻

Varni tudi v tujini!

Ekskluzivna ponudba zdravstvenega zavarovanja v tujini z asistenco CORIS AS za člane PZS, ki je odlična dopolnitev članskega zavarovanja PZS za aktivnosti v tujini!

Zavarovanje krije stroške zdravstvene oskrbe v tujini ter stroške prevoza v domovino. Poleg tega zagotavlja tudi **24-urni asistenčni center v slovenskem jeziku**, ki vam pomaga pri organizaciji pomoči v tujini.

Z zdravstvenim zavarovanjem CORIS AS poskrbite za ustrezno finančno varnost in pomoč tudi v primeru nezgode ali bolezni, ko ste v tujini na počitnicah, službeni poti, smučanju ali samo na kratkem izletu.

V zavarovanje je vključeno tudi športno plezanje, deskanje in smučanje izven urejenih prog ter planinarjenje in trekking do 6.500 metrov nadmorske višine.

Zavarovalna vsota znaša 25.000 EUR, letna premija za posameznika 43,68 EUR (redna premija 96 EUR) za družino z družinskimi člani, ki so člani PZS, pa 103,04 EUR (redna premija 184 EUR).

Več na www.clanarina.pzs.si, na e-naslovu clanarina@pzs.si ali na telefonski številki 01/43-45-688.

Suhokranjci postavili zavetišče

Zavetišče Sveti Peter

Sveti Peter, z 888 metri najvišji vrh Suhe krajine, je že več desetletij priljubljeno zbirališče suhokranjskih planincev in drugih ljubiteljev pohodništva. Najprej so na poti proti vrhu postavili križev pot, nato pa je pred dobrimi dvajestimi leti nekaj domačih zanesenjakov zaradi vedno bolj obiskanega vrha v vseh letnih časih in vremenskih razmerah sklenilo, da postavijo majhno zavetišče, kjer se bodo obiskovalci lahko odpočili in okrepčali. S tem se je priljubljenost tega vrha bistveno povečala in razširila prek lokalnih meja. Planinci so prihajali z različnih koncev Slovenije. V letu 2014, ko so se Planinski skupini Dvor v okviru Planinskega društva Krka Novo mesto pridružile že nove generacije planincev, so se odločili zavetišče povečati in obenem preurediti njegovo notranjost. Le nekaj mesecev po odprtju prenovljenega zavetišča, točneje 28. decembra 2014, je v zgodnjih jutranjih urah po vsej Suhi krajini zakročila skoraj neverjetna novica: zavetišča ni več. Decembrska noč z močnim sneženjem je naše zavetišče spremenila v kup pepela. Prevečali sta nas jeza in žalost in spraševali smo se, zakaj, kako. Vendar se žilavi in trdni Suhokranjci nismo dali. Nesreča je še bolj povežala vse ljubitelje Sve-tega Petra, in kar nas je še posebej veselilo, pritegnila številne nove. Začeli smo kovati načrte za postavitev novega zavetišča.

V marcu 2015, ko je skopnel še zadnji sneg z vrha Sve-tega Petra, smo spravili ostanke pogorišča ter zapčili lopate in se lotili gradnje novega zavetišča. Poleg številnih posameznikov, ki so po svojih močeh pomagali pri obnovi, so nas podprle vse tri občine, Kočevje, Žužemberk in Dolenjske Toplice, vodstvo matičnega društva PD Krka Novo mesto in mnogi domači podjetniki. Kljub materialni in moralni podpori brez vztrajnih in zavzetih domačinov novega zavetišča ne bi bilo. Več kot dva tisoč ur prostovoljnega dela, tudi na račun družinskega življenja in osebnih obveznosti, predvsem pa dobra organizacija, so v dobrem letu pripeljali do novega zavetišča. Izgradnja, ki bi jo v novi podobi lahko uvrstili med planinske kočje, je velik zalogaj za bistveno večje planinske skupine, kot je dvor-ska, in to z močnejšim gospodarskim zaledjem.

Prenovljeno zavetišče smo slovesno odprli 12. junija 2016. Opremljeno je s prijetno domačim kuhinjskim kotom, ob mizah s klopmi pa se lahko spočije

štirideset do petdeset pohodnikov. V mansardi je mogoče prespati, z *ganka* pa se je mogoče razgledati po bližnji in daljni okolici. Okolica zavetišča je tlakovana in brezhibno urejena. Zagotovljena je tudi elektrika na osnovi vgrajenih kolektorjev, kar omogoča priklop sodobnih elektronskih naprav. Ob pokritem paviljonu pred zavetiščem se je mogoče na klopcah pogreti, na kurišču pa tudi kaj speči. Nad zavetiščem, kjer je nekdaj stala cerkev, je križ z razpelom in vpisno knjigo, pod njim pa mize in klopi, ki služijo za počitek in prigrizek obiskovalcem ob lepem vremenu. Z razglednega stolpa za križem se odpirajo razgledi daleč naokrog vse do Alp, tudi na tiste dele, ki jih sicer zakriva gozd.

Sveti Peter je danes ena izmed najbolj poznanih izletnih točk Suhe krajine. Nanj prihajajo pohodniki z vseh koncev Slovenije, za domačine pa postaja ustaljena pohodniška pot. Dobra obiskanost in izrazi podpore dajejo domačim prostovoljcem dodaten zagon za nadaljnje delo in uresničevanje novih idej. Zavetišče je odprto vse nedelje v letu in večino praznikov, ki so dela prosti dnevi. Za organizirane skupine pa zavetišče po predhodnem dogovoru s PD Krka Novo mesto (www.planinsko-drustvo-nm.si) odprejo kateri koli dan v tednu. ●

Zavetišče Sveti Peter

Foto: Zdravko

Damjanovič - Somy

Vlado in lisjak Lisko

Zgodba o udomačenem trentarskem lisjačku

V globeli pod Kriškimi podi je gorsko tišino tu in tam presekala ropot. Slišalo se je nabijanje kladiva, žaganje, piljenje in vijačenje. Vas zanima, kdo je povzročal hrup? Trentar Vlado! Tudi ta čudoviti, s soncem nasmejani dan je Vlado izkoristil za delo pri svoji bajtici. Hlev, ki so ga njegovi predniki nekdaj namenjali ovcam in kozam, je namreč že kar nekaj časa preurejal v hišico, kjer je nameraval uživati zadnje dni svojega življenja. Že dolgo je bil upokojen, a je vseeno ostal zelo poskočen, čil in žilav, zato je upal, da bo še dolgo občudoval svoje ljube gore v bližini novega doma.

Na drugi strani, tam ob potoku, ki so mu nekatere pravili Beli, se je iz gozda prikazal lisjak. Od nekdaj je živel v tistem planinskem gozdu med bukvami in smrečjem, kjer si je bil izkopal svoj brlog. Najbolj se je razveselil, kadar se je pod večer zbudil, se pretegnil in imel srečo, da je brez večjega navora kmalu naletel na kaj slastnega za pod zob. Ampak tistega dne je bil lisjak lačen že tretji dan, saj nikjer ni našel ničesar užitnega. Pošteno ga je črvičilo po lačnem želodcu in ni čudno, da je postajal zelo slabe volje, ko ga je lakota že sredi dneva prignala na plan.

"Le kje naj najdem kaj hrane, le kje? Nikjer ni niti ene zanikrne žuželke, niti ene suhe miške, da bi jo snedel," se je pridušal lačni lisjak ob prečkanju presušene struge, saj v Belem potoku po dolgotrajni suši ni ostalo niti kaplje vode.

V bližini je pred počitniško hišico pasla dolgčas pitbulka Dixie. Njena skrbnica se je sončila na ležalniku za hišo, psica s kožuščkom srnje barve pa ni imela česa pametnejšega početi, zato se je strašansko dolgočasila. Komaj je čakala, da se bo njena gospodinja dvignila na noge in jo bosta skupaj mahnila na popoldanski sprehod čez drn in strn. Dixie je zelo rada pohajala po gozdnih brezpotjih in planinskih stezah, saj je kar prekipevala od silne pasje energije. Cele dneve bi lahko divjala, skakala, hodila, se podila za žogo in nebrzdano tekala sem ter tja, ampak njeni skrbnici niti na kraj pameti ni padlo, da bi si vzela cel dan samo za Dixiejino veselje. Zato je psica lagodno poležavala na svoji odeji, zdolgočaseno lizala prednjo desno šapo, in kot se za pravo pasjo čuvajko spodobi, hkrati nenehno opazovala okolico.

"Hov, hov, hov, kaj pa je zdaj to? Hov, hov, hov ... Kaj se premika tam spodaj po strugi? Ne me hecat, saj to je neka žival!" se je zelo glasno razburila Dixie, ko je v daljavi zagledala lisjaka. Ampak gospodinja ni razumela pasje govorice, zato se niti premaknila ni. Kar ležala je tam na tistem ležalniku, oblečena samo v kopalke, in svoje telo nastavljala soncu.

"Eh, ja. Taki so pač ljudje! Za skoraj nič jim ni mar," se je še naprej jezila Dixie. Privezana na vrv je nekajkrat

nemočno zarenčala proti lisjaku, ga za slovo še prav grdo oblajala, potem pa se je vdala v usodo, saj ji je lisjak izginil izpred oči.

* * *

Vlado je ravno meril deske, jih žagal, nosil v hišo in z njimi oblagal nastajajoči strop. Pribijal jih je z žebli, ponekod pa jih je tudi privijačil. Užival je v delu in si predstavljal, kako bo že to jesen posedal na klopi pred svojim novim domom ter opazoval hribe in doline pred seboj.

Izmenoma je hodil v hišico in iz nje na plan, kjer je imel pripravljene deske. Ko se je ponovno prikazal na pragu, ga je zagledal. Prav zlagoma, brez kakršne-goli strahu je prečil travnik, saj Vlada še opazil ni.

"Glej, glej, če to ni lisjak, naj me koklja brčne!" je polglasno izdaval mož, ki skoraj ni mogel verjeti svojim očem. Kako tudi ne: bilo je sredi dneva, za lisjake pa je splošno znano, da vsaj v poletnem času podnevi ne kolovratijo naokoli.

"Le kaj ga je zgrabilo, da je ob tej uri zapustil svoj brlog in meni nič tebi nič stika tod, kot da je sam na svetu? Ali se me nič ne boji? ... Saj me sploh ne opazi!" je razmišljal Vlado, ogledujoč si lisjaka.

Lisjakovo vitko telo so naokrog nosile kratke tačke, kar se mu je zdelo precej smešno. Za povrh je bil njegov košati rep, ošpičen v konico, belo kot sneg, za vsaj polovico daljši kot polovica njegovega telesa z glavo vred. Hecna pojava, res, tale lisjak!

Lisjak je slednjič le zavohal neznani vonj in se zazijal v Vlada, kot da res še nikoli ni naletel na človeka.

"Ali prvič vidiš človeka, da tako buljiš vame?" je žival nagovoril vse bolj radovedni Vlado, ki je tudi sam prvič v življenju zijal v živega lisjaka. Seveda niti približno ni mislil, da bi mu živalica lahko odgovorila.

"Ja, prvič vidim človeka, pa sploh nisi videti tako strašen, kot mi je pravil moj oče, ko sem bil še majhen lisjaček," mu je v svoji lisičji govorici odvrnil lisjak. Vlado odgovora seveda ni niti slišal niti zaznal. Je pa opazil, da lisjak, ki se je bil tako nepričakovano prikazal pred njim, ni rejen. O, ne, nasprotno! Prav mršav je bil! Najbrž ne tehta niti sedem kilogramov, je razmišljal Vlado

*Tistega dne je bil lisjak lačen že tretji dan, saj nikjer ni našel ničesar užitnega.
Risba: Jernej Kovač Myint*

in si še kar ogledoval nepovabljenega prišleka, medtem ko je žival motrila človeka.

"Moj oče je vedno pravil, naj se bojim človeka in njegove bližine. Ampak tale tu je res videti čisto v redu. Mogoče mi bo dal celo kaj za pod zob, če ga bom še naprej gledal naravnost v oči," si je mislil lisjak in ob tem svoja usta raztegnil v nasmeh.

In res: človek je očitno spregledal, kaj si žival želi! Lisjaku sploh ni bilo treba dolgo čakati, saj je Vlado kmalu stopil v hiško in iz nje prinesel velik kos klobase.

"O, kako to božansko diši," je prešinilo lisjaka, ko je Vlado klobaso nastavil na najbližji štor.

Zver se je rahlo prihulila k tlom in ni minilo dolgo, ko se je začela polagoma in zelo previdno pomikati slastnemu grizljaju naproti. Vlado je opazoval lisjakov rdečkasto rjavo siv kožuh na hrbtu in z umazano belo dlako poraščeni trebuh. Oči je imel črno obrobline in tudi uhlja sta bila temno obarvana.

"Ti si pa res lepotec svoje vrste. Pravi pravcati lisko si, ni kaj! Če boš večkrat prišel k meni v vas, te bom hitro tako poredil, da se bodo vse lisičke zaljubile vate, boš videl," je lisjaku, ki je ravnokar dobil ime Lisko, strokovno razlagal Vlado.

Lisko je takrat že snedel ponujeno. Zatem si je s svojim hrapavim jezikom najprej izdatno obliznil smrček, se pretegnil in usedel kot vsak spodoben pes, tačke si je po mačje ovil s svojim košatim repom in spet začel motriti Vlada.

"Je bilo fino, a! Si se končno malo okrepcal," je še kar govoril Vlado. A ker ga je čakala obilica dela, je kmalu zapustil žival in spet poprijel za žago. Lisjak pa ga je nepremično opazoval.

Tako je, kot bi mignil, minilo popoldne, in ko se je začelo večeriti, je moš zaključil delo. Pretegnil se je in pogled uprl v gore pred seboj. Triglav, Pihavec in Kriški podi so se bleščali v sončni pozlati, ki pa je z neverjetno hitrostjo spreminjala svoje barvito okrasje: sprva iz rumene v zlato, zatem v škrlatno pa v vijolično in slednjič, ko je sonce zašlo, se je gorski svet ovil še v sive tone. Le gozdovi pod skalami so vztrajali v svojem zelenilu.

"Zdaj bo pa treba kaj dobrega pojesti," si je zamrmral Vlado in ošinil Liska, ki je še vedno kot kip sedel v njegovi bližini in se je ob slišanjem obliznil.

"Pa saj ti me razumeš," se je začudil Vlado in spet ni razumel, ko mu je Lisko v hipu po lisičje pritrtil: "Itak!" Iz hiške je Vlado prinesel same dobrote: domač trentarski ovčji sir, skuto, polento in kozarec mleka. Mleko je moral kupiti v trgovini, saj v vsej Trenti niso premoogli niti ene krave več.

No, Lisku pa je tokrat ponudil košček mesa in surovo jajce za povrh. O, kako se je Lisko potem mastil! Sprva sploh ni mogel verjeti, da se mu je nasmehnila tako neverjetna lisičja sreča, sčasoma pa se je povsem privalil in tudi razvadil.

Dnevi so tekli, kot pač tečejo dnevi: drug za drugim, iz večera v večer. Poletje se je prevešalo v jesen, ko je Vlado zaključeval z gradnjo svoje hišice. Lisko mu je v vsem tem času zvesto stal ob strani kot pes in mu delal družbo. Na žalost pa se je zaradi Vladovega vsakodnevnega hranjenja tako privadil, da se mu ni nič več ljubilo tekati po gozdu in stikati za mrhovino. Raje je posedal v človekovi bližini in čakal, da je Vlado iztegnil roko s slastnim grizljajem na dlani. Povsem udomačeni in tudi porejeni lisjak se mu je brez strahu približal in prav nežno s sprednjimi zobki vzel ponujeno. Zadovoljna sta bila oba: Lisko, ker je končno imel hrane v izobilju, in Vlado, ki ni bil nič več sam in osamljen, saj je lisjak izkopal nov brlog prav blizu Vladovega doma. Tako sta živela skupaj podnevi in ponoči.

Je pa lisjak kljub udomačenosti in domačnosti vseeno ohranil nekaj divjega v sebi. Ob vsaki polni luni se je postavil pred svoj brlog. Lajal je, lajal, lajal in kot obseden še tulil v luno. Takrat se je tudi Vlado prebudil. Čez pizamo si je oblekel debelo jakno, saj je bilo zunaj že pošteno mrzlo, in se usedel na klop pred hiško. Občudujoče je zrl v planinsko pokrajino, odeto v pravljичno srebrno mesečino, obujal spomine na svojo mladost in poslušal prvinski napev živalskega prijatelja Liska. ○

Kam pa vi greste?

Učasih ni vse tako logično, kot je videti

Pred leti sem se odločil udeležiti se alpinistične šole, ki so jo organizirali v odseku PD Litostroj. Tako planinskega društva kot alpinističnega odseka že dolgo ni več, saj brez zaledja nekoč mogočne tovarne nista mogla preživeti. Slaba karma se je očitno takrat prenesla s tovarne še na odsek, ki je organiziral alpinistično šolo. Kajti čeprav je bilo vse popolnoma brezplačno, se nas je prijavilo vsega pet tečajnikov. Mene je celo znanec nagovoril, ker se je bal, da bo prišel sam in bo alpinistična šola odpovedana. Nazadnje smo šolo kljub vsemu izvedli, bilo pa je nadvse zanimivo, saj je v njej sodelovalo več alpinističnih inštruktorjev kot nas tečajnikov. In potem so se začele skupne ture, ki so mi ostale v lepem spominu, tale pa je bila tudi zelo zabavna.

Kje so Uršiči

V načrtu smo imeli preplezati nekaj smeri v Vršičih. Gre za lepe, ne prav visoke stene nad Petkovimi njivami in plezališče se lahko doseže tudi med potjo iz Kamniške Bistrice do Korošice, le po brezpotju in z druge strani, kot če gremo čez Presedljaj. Neoznačena lovska pot iz Kamniške Bistrice je orientacijsko malo zahtevnejša, preplezati pa je treba tudi Skok, ki sploh v sestopu ni od muh. Temu se da izogniti, treba je le vedeti, kje.

Bilo nas je šest, tri naveze, bili smo verjetno precej glasni in sproščeni, saj smo si obetali zanimiv plezalni dan, v katerem bi vsaka naveza preplezala po dve

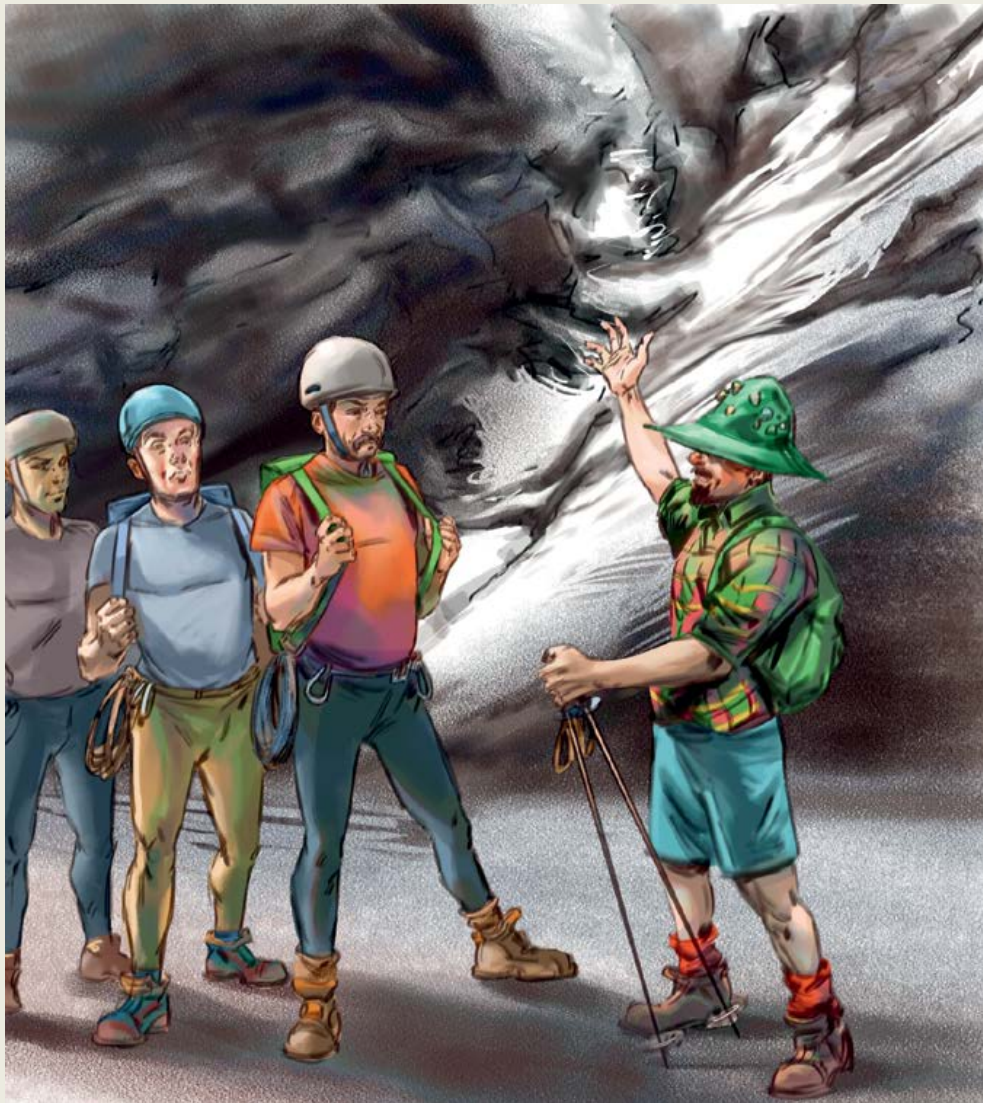
srednje težki smeri. Označeno pot, ki pelje na Presedljaj, smo zapustili malo pred slapom Orličje in se usmerili v sosednjo grapo, kjer je kmalu treba zaviti levo v strmino, to pa je tudi začetek omenjene lovske poti.

Šele kasneje smo ugotavljali, od kod se je pravzaprav vzel tisti možakar. Nihče ga ni opazil, kdaj se nam je priključil. Bili smo zatopljeni v pogovor in smeh, ko nas je očitno dohitel in se nam preprosto "prilepil na pete". Danes bi verjetno rekel, da je bil kakšno leto starejši od mene, ker pa sta od takrat minili že dve desetletji, sem v njem videl gospoda zrelih let, ki je dajal vtis izkušenega planinca. Kar nekako vpadel je v naš

Lučki Dedec
nad Korošico

Foto: Franci Horvat

*Možakar se ozre
proti Skoku, pogleda
v tisto strmino in
se glasno nasmeji:
"Ah, dajte ga no
biksati! Pa ne vendar
tam gori!"
Ilustracija
Milan Plužarev*

pogovor, malo spraševal to in ono, koliko kaj hodimo v hribe, spomnim se, da se je pohvalil tudi s precej mogočnim številom gora, ki jih je že obiskal v tistem letu, skratka, na vsak način je skušal narediti pomemben vtis, čeprav mu nismo posvečali pretirane pozornosti. Imeli smo pač svoj cilj in na njegova rahlo vsiljiva vprašanja smo odgovarjali bolj kot ne vljudnostno.

Srečno – a ne za večno

Očitno se mu nismo zdeli dovolj zanimivi, da bi še vztrajal z nami, saj je nenadoma pogledal na uro, zavzdihnil, kako čas beži, ter dodal, da mora hitro naprej, ker ima še dolgo pot pred seboj. Mi pa, kakor lahko vidi, kljub svoji mladosti nismo ravno nabiti s kondicijo, zato bo pohitel dalje. Nekoliko osupli smo mu prikimali in si seveda mislili svoje. Pride in vpa-de v naš pogovor, potem pa nas še okara zaradi slabe kondicije, ker da smo zanj prepočasni. No, pa srečno torej!

Mine četrť ure. Na mestu, kjer lovska pot ni prav dobro vidna, saj preči suho strugo potočka, možakar stoji in čaka. Praska se po bradi in nas pričaka z vprašanjem, kje se vendar nadaljuje ta presneta pot. Pokažemo mu, on prikima in se zapodi dalje v hrib. Kmalu

ga ni več videti in ponovno se zatopimo v pogovor. Pa ne za dolgo. Spet ga zagledamo nekoliko više: ista plošča, vrti se okoli sebe in tiho preklinja, ker smo ga ponovno ujeli.

"Kar tamle naprej," mu s prstom pokaže Aleš, naš najstarejši inštruktor. Pokima, ne reče pa ne bele ne črne, nekaj zamrmra o slabi poti in se spet zažene navzgor. Malo se spogledamo in skomignemo z rameni. Nekoliko čuden tič je tale planinec, ki je letos stal že na zelo veliko vrhovih!

Tja kot vi

Ko se približamo Skoku, se seveda nihče med nami ne začudi pretirano, ko ga ponovno zagledamo. Sedi na skali in mirno grize jabolko, da bi vsaj nekoliko koristno zapolnil svoj izgubljeni čas. Ko pridemo bliže, je situacija že res čudna, saj ne vemo več, kako naj se obnašamo. Mar naj pozdraviš človeka, ki ga v eni uri vidiš že četrtič, pa čeprav je to v hribih? Planinskega kodeksa ne poznam na pamet, vendar sem kljub temu prepričan, da takih skrajnih primerov ne omenja.

Gleda nas izpod čela. "Poslušajte, pa saj tule sploh ni nobene poti. Markacij je zmanjkalo, očitno je, da

greste narobe." Debelo gledamo. Aleš pokaže na Skok za njegovim hrbtom in mu razloži, da že vse od slapa naprej hodimo po neoznačeni poti, kjer ni markacij. "Skok je ta strmi kamin za vami, ki ga bo treba preplezati." Možakar se ozre nazaj, pogleda v strmino in se glasno nasmeji: "Ah, dajte ga no biksat! Pa ne vendar tam gori."

Aleša grize radovednost, zato končno postavi vprašanje. "Gospod, kam pa vi pravzaprav greste?"

Ta se namrdne in ponovno ugrizne v jabolko. "Kam? Kakšno vprašanje. Tja kot vi vendar."

Poglej, no. Ta gospod celo ve, kam smo namenjeni, si mislimo. Pa mu Aleš reče: "Veste, mi gremo plezat na Vršiče."

"Ahahaha, vi ste pa humoristi. Prejšnji teden sem bil tam, ko sem šel na Mojstrovko. Fantički moji, sem prehodil že več hribov, kot jih boste vi verjetno v vsem življenju, ne boste mi tega prodali!"

Slab začetek dolge poti

"Ne Vršič, rekel sem Vršiče," se ne dá Aleš. "To so ste ne nad Petkovimi njivami, blizu Vežice, če poznate."

"Njive, vežica, ja pa kaj še. Kje pa to sploh je – če je?" se razhudi. "Dobro vem, da greste lahko samo na Korošico, ker druge poti tu pač ni," pribije.

Seveda mu razložimo, da ima prav. Lahko bi šli s Petkovih njiv tudi do Korošice, pol ure naprej. Vendar to

ni naš cilj. Naš cilj so Vršiči, tole pa je najenostavnejši dostop do njih. Nekateri po njem hodijo tudi na Korošico, vendar ta pot žal ni markirana.

Gospod nekaj časa gleda brez sape, potem pa izbruhne. "Kako ni označena? In vi kar rinete po njej. Jaz sem se namenil v dveh dneh prečiti celotne Kamniške Alpe. Začel bom z Ojstrico nad Korošico in potem čez Škarje in Planjavo na Kamniško sedlo, kjer bom prespal. Jutri pa imam pred seboj še vso dolgo pot čez Brano, Skuto in Grintavec na Kočno. Ali vi sploh veste, kakšna tura je to? Zdaj pa sem zaradi vas že na začetku dve uri v zaostanku! Presneta reč, vi pa res niste normalni, da počnete take neumnosti v gorah," jezno zamahne z roko in vrže tisto napol oglodano jabolko nekam v ruševje. Obrne se, in ne da bi nam privoščil en sam pogled ali pozdrav, preklinjajoč odhiti v dolino, da bi pri slapu spet našel označeno pot na Korošico. Mi le začudeno gledamo za njim in si mislimo vsak svoje. Nato odidemo proti Vršičem.

Dan je bil lep in smeri za tečajnike ne pretežke, zato smo se dobre volje vračali v dolino. Aleš pa nas je že kmalu utišal. "Fantje, popolna tišina vsaj pol poti v dolino! Lahko nas sliši kakšen planinec, ki sestopa s Planjave, in se nam 'prilepi na pete'. V Kamniški Bistrici nas bo pa obtožil, da smo ga zavedli, ker je pravzaprav mislil sestopiti v Logarsko dolino. Potem ga bomo morali pa še domov peljati za kazen! Hahaha ..."

BODITE NEUSTAVLJIVI

MAGNEZIJ Krka 300

Granulat za pripravo napitka vsebuje magnezijev citrat in vitamin B₂.

Magnezij in vitamin B₂ prispevata k zmanjšanju utrujenosti in izčrpanosti ter normalnemu delovanju živčnega sistema.

Magnezij prispeva tudi k delovanju mišic.

- ✓ Okus po pomaranči in limeti.
- ✓ Brez konzervansov.
- ✓ Brez umetnih barvil, arom in sladil.
- ✓ Ena vrečka na dan.

Prehransko dopolnilo ni nadomestilo za uravnoteženo in raznovrstno prehrano. Skrbite tudi za zdrav življenjski slog.

www.krka.si

KRKA

NOVO

Zaljubljen v hribih

Pred nekaj leti sem se na jesensko deževno soboto odpravil na eno tistih nepotrebnih službenih poti, zaradi svoje lagodnosti pa skoraj zamudil let, tako da sem se le s težavo in veliko prepričevanja letališkega osebja prebil do svojega sedeža na letalu. Namestil sem se ob oknu, saj je bilo zasedenih le malo sedežev, in si mislil, da je pri tisti stewardesi, ki me je po dolgem trpinčenju na koncu le spustila na pot, najbrž pretehtalo ravno to, saj se ji morda ni zdelo pošteno, da bi na tleh pustili nekoga, ki je na check-in zamudil le nekaj minut, ob tem pa so imeli na pol prazno letalo.

Čakal sem na vzlet, zaprl oči ter v polsnu čutil, kako je pilot krepko stopil na plin in pospešil do mere, da smo se zlahka odlepili od tal. Nekajkrat sem zazelhal, da sem izenačil pritisk v ušesih, potem pa me je zmanjkalo.

* * *

Zbudil me je zračni pritisk, ki me je prisilil, da sem sunkovito požrl slino in ulovil nekaj sape. Nisem vedel, koliko časa sem spal. Pogledal sem na uro, vendar mi ni bilo nič jasno. Potem sem pogledal skozi okno. Pod menoj je bil gorski lepotec, mogočna gora v sončnem jutru, za katero sem presodil, da je najbrž kak vršac v avstrijskih Alpah in da je Slovenija s svojimi oblaki in dežjem že daleč za nami. Gledal sem po njegovem pogorju, po njegovih grebenastih hrbtih, ki so z raznih strani vodili k vrhu, po zelenih dolinah, ki so ga obdajale z vseh strani, po skalnih stenah, ki so se vzpenjale kvišku, tistih, kolikor sem zmogel na hitro presoditi po soncu, na severu, zelo strmo, skoraj navpično, tistih na jugu in zahodu pa nekaj položneje. Sonce je sijalo na kamnito goro, lepa je, sem si rekel, oktobrsko vreme je še ni pobelilo, čeprav je najbrž visoka čez tri tisoč metrov. Potem pa se je naravni relief pokrajine pred menoj začel pregibati v enodimenzionalno perspektivo; kot pri kakemu računalniškem programu za prepoznavanje pokrajine so se mi skalni balvani zložili v ravnino, pobočja in doline pa so se preklopila v strukturo plastnic, ki je značilna za zemljevide. Še nikoli nisem imel priložnosti in možnosti, da bi takole na dlani, iz ptičje perspektive gledal pokrajino pod seboj, ki sem jo poprej tolikokrat opazoval na zemljevidu. Moje oči niso prepoznale gore, prepoznali so jo možgani. Stvarne podobe dolin so dobile svojo geografsko perspektivo, iz njih pa so izplavala imena: ja, pod menoj so se bočili Vrata, Kot in Krma, vzdigovali so se proti vrhu Triglava, očaka vseh slovenskih gora. Na drugi strani sem zagledal Planiko, kočo, s katere sem se na vrh povzpel kar nekajkrat, desno od nje sem postavil Kredarico, nekje v daljavi, za Kanjavcem pa zaslutil Prehodavce. Na vrhu se mi je v odsevu sonca pobilisil Aljažev stolp, v severni steni pa sem skušal uzreti tudi Sfingoj. Potem sem se s pogledom vrnil spet

Jutro pod
Triglavom
Arhiv
Sama Ruglja

k dolini Vrat. Srce mi je vztrepetal, kot da bi Triglav uzrl povsem na novo.

Kot takrat, ko sem bil zaljubljen.

* * *

Imam prijatelja, ki je svojo bodočo ženo za enega pomembnih preizkusov, ali je prava *za oženit*, iz nič, brez poprejšnje napovedi, odpeljal na Triglav, da bi videl, ali zmore. Zmogla je, in sedaj sta že dvajset let poročena, s tremi otroki. Ko pa sem jaz svoje prvo resno dekle peljal na Triglav, ni šlo tako gladko. Pravzaprav je šlo vse narobe.

Zamislila sva si dvodnevno turo, na kateri se bova najprej zapeljala do Mojstrane, potem pa se iz doline Kot preko Staničeve kočice in Kredarice povzpela na vrh. Bil je svež poznopoletni konec tedna, ko sva se popoldan

Na Malem Triglavu
Arhiv Sama Ruglja

začela vzpenjati iz Kota. Naenkrat me je prešinilo, da sem doma pozabil zemljevid. Ustavil sem se, prebrskal nahrbtnik in moje slutnje so se potrdile: zemljevida ni bilo. Tako je to, če je človek zaljubljen.

Nekako sem se pomiril s tem, da sem po teh koncih pred leti že hodil z očetom. Bom že nekako našel pravo pot, sem si rekel. Seveda sem se zmotil že na prvem resnem križišču. Očitno sem namesto markacij videl zvezde. Pot se je, namesto postopnega dvigovanja po grabnu do sedla, kar naenkrat začela vse bolj strmo vzdigovati, dokler nisva prišla na greben, prepređen z jeklenicami in klini.

"Hm, a nisi rekel, da bo pot lepa?" je previdno vprašalo dekle.

"Ne vem, tega se ne spomnim. Morda je samo tukaj malo zračno," sem se izgovarjal ter si razbijal glavo, kako to, da mi je težavnost te poti ušla iz glave.

Nadaljevalo se je v istem slogu. Prepadni in ostri greben

s strmimi spusti in odsekanimi skoki ni ponehal in na nekaj koncih, kjer so bile jeklenice potrgane in klini izruvani, je zaskrbelo tudi mene. Kje za vraga sva, sem premišljeval in obžaloval, da nimam zemljevida.

Tudi vreme se je začelo vse bolj kvariti. Iz jasnega zgodnjega popoldneva, v katerem sva začela pot, je začel pihati veter, pa tudi pooblačilo se je. Poleg tega nama nihče ni prišel naproti. Vzdušje je postajalo mračno. Vendar je dekle neustrašno rinilo za menoj, tako da me je vsaj to malce pomirilo.

Čez čas sva končno prišla ... no, ne do koč, temveč na neki čuden vrh, s katerega sva med meglo in oblaki navzdol zagledala Staničevo koč. Dekle me je malce jezno pogledalo, češ, kod si me pa vodil. Vendar je napetost ob nepredvidenem plezanju v zadnjih dveh urah hitro izpuhtela zaradi vznichenosti ob opravljenem zahtevnem vzponu.

Počasi se je nočilo, ko sva se spustila k Staničevi koči, ki pa je bila zaprta, zato sva morala podaljšati še do Kredarice. Tam sva na izposojenem zemljevidu hitro ugotovila, da sva v skalnatem grabnu namesto po normalni poti naredila ovinek čez Vrbanovo špico, ki je seveda precej zahtevnejša. Šlo je za klasično napako: ker sem se bal, da bi zavila preveč levo proti Rjavini, sem namesto tega zavil preveč desno.

"No, to je pa bonus k tej najini triglavski turi," sem vse skupaj obrnil na *hec*.

Naslednji dan je močno deževalo, tako da sva prišla samo do eno uro oddaljene Planike, kjer sva vedrila in se ves dan pogovarjala z drugimi planinci. Izkazalo se je, da je eden izmed njih predavatelj mojega dekleta na fakulteti. Nekoliko pokroviteljsko naju je zasliseval, od kod prihajava in ali imava, glede na slabo vreme, ki je bilo napovedano tudi za naslednji dan, vse potrebno s seboj.

Na Triglav
Foto: Peter Strgar

Ko se je izkazalo, da nimava niti zemljevida niti primerne opreme, nama je odsvetoval nadaljevanje poti proti vrhu. Seveda se mi je zdelo zamalo, da me nekdo poučuje, kako in kaj je treba v hribih, kjer sem se kljub mladosti počutil kot doma, vendar je imel prav: pred odhodom na pot nisem pregledal niti vremenske napovedi. Tako je to, če si zaljubljen.

Prespala sva in tudi naslednji dan je deževalo. Pot na Triglav v takem vremenu pač ni bila smiselna. Nekaj časa sva razmišljala, kaj bi, potem pa se pod Triglavom odpravila proti Doliču. Na ramenih in okoli srca sem čutil težo vse te skalnate triglavske gmote, bil sem jezen, ker se nisem mogel postaviti s tem, da bi dekle peljal na vrh, a tokrat je imel Triglav z menoj druge načrte. Čez Hribarice, Sedmera jezera in Komno sva se žalostna spustila v dolino.

Ta triglavski neuspeh me je peklil še nekaj časa.

Naslednje poletje se mi je, po enomesečnem študentskem kolesarjenju po jadranskih otokih, na sprehodu sredi prazne Ljubljane in visokega poletja, ki je bilo napovedano še naprej, utrnila misel.

"Kaj pa, če bi šla na Triglav – s kolesom?" sem bleknil dekletu.

Bila je za in tako sva se naslednji dan, vajena potepanja in pakiranja kolesarskih torb, z učvrščenimi mišicami odpravila na pot. Vodila naju je cesta.

Ustavila sva se na Bledu, se tam okopala v jezeru, potem pa pozno popoldan prišla do Bohinja. Zamislil sem si, kje bi lahko prespala.

Zapeljala sva se do tabornega prostora, kjer sem v najstniških letih preživel nekaj poletij s taborniki, in upala, da tudi sedaj kdo tabori. Izkazalo se je, da je tam nekaj šotorov, saj je *zahodnica* ravno pospravljala tabor. Nekoga sem celo poznal. Z veseljem nama je pokazal šotor, kjer sva lahko prespala, poleg tega pa sva lahko za ta čas pri njih pustila tudi kolesi. Ko sem zvečer gledal v taborni ogenj, v njene oči in v toplo zvezdnato nebo, sem vedel, da bo tokrat šlo gladko.

Naslednji dan sva se že zarana odpravila na pot ter preko Voj in Vodnikove kočice že zgodaj popoldne prišla do Planike. Gnala naju je energija poletne kondicije, zlahka sva hodila in zdelo se je, da nama celo sonce sije v pozdrav.

Pomalicala sva in se ozrla proti vrhu.

"Bi šla že danes gor?" sem pomignil proti Triglavu.

Pokimala je.

Čez dobro uro sva se že fotografirala na vrhu. Zdelo se mi je, da vidim do morja.

Ko sva se strumnih korakov vračala nazaj čez mali Triglav, pa se je zgodilo nekaj nenavadnega. Na obeh mojih gozdarjih, s katerima sem tedaj praznoval desetletnico skupnega hribolazenja, se je v razmaku nekaj minut odlepil petni del gumijastega podplata. Tako sem rahlo negotov, ali bo sploh šlo, preostanek spusta previdno prehodil v poslušanju udarjanja pete ob čevlji na vsakem koraku. Bila je čudna glasba. Začelo pa se je tudi megliti. Triglav je poslal svoje sporočilo, da je bil tokrat izjemno prijazen.

Minilo je kar nekaj let, preden sem šel spet gor. ○

WE GO DEEP TO RISE UP

ZA VRHUNSKO
DOŽIVETJE
POTREBUJEŠ
VRHUNSKO OPREMO

#MILLETRISEUP

M
MILLET

U klasičnem duhu

Medgeneracijski plezalni prepad

"Lahko bi šla kdaj skupaj plezat," je predlagal moj novi znanec, ki sem ga spoznala po službeni dolžnosti in ki se je v mlajših letih ukvarjal z alpinizmom. "Morda pa res, zakaj pa ne," sem zinila. To je bilo v časih, ko se s pretirano natančno izbiro soplezalcev nisem preveč ukvarjala. V časih je bilo dovolj kakšno tako hitro povabilo, pa smo šli – glavno, da se je plezalo! Tudi možak srednjih let, ki me je snubil za plezanje, je sodil v kategorijo "mimogrede snetih" soplezalcev; to, da ga nisem poznala, me ni kaj dosti skrbelo. Kakšno štirico, petico bova pa ja stisnila.

Pa me je, še preden sva prišla za skalo, začelo stiskati tam nekje v želodcu, v grlo pa se je ugnezdil cmok. Moj soplezalec je namreč pred odhodom pod steno začel iz prtljavnika avtomobila vleči arhivske primerke plezalne opreme, ki bi zlahka dobili mesto v planinskem muzeju, če bi takrat že obstajal. Zarjaveli klini, trdi najlonski trakovi, težke vponke namesto kompletov ... Vsak kos opreme je imel svojo zgodbo. "Si že videla kaj takega?" me je vprašal in pokazal na zelo dolg klin, narejen iz kdo ve česa. "To so bili najboljši klini za šoder," je rekel. S prikrito grozo sem ga opazovala, ko je nekaj teh potrebščin stlačil v star nahrbtnik in nanj privezal še kot kabel trdo vrv domnevno enakega datuma kot ostali pripomočki. Brez besed sem pograbila nekaj svoje robe, ki je bila, kljub temu da je preživela že marsikaj, videti v primerjavi s soplezalčevo kot nova, in sva šla.

Pod steno sva navešala nase opremo, ko nama je zaropotalo nad glavama in nedaleč od naju je v grušč treščilo nekaj kamenja, ki so ga na zemljo poslale naveze nekaj nadstropij višje. Tik pred tem sem soplezalca previdno pobarala, ali si ne namerava nadeti čelade, pa je le odkimal, rekoč, da so "oni včasih kar brez". Po kانونadi si jo je le poveznil na glavo. Naslednje presenečenje je bilo varovanje. Tehnika mi je vzela sapo: vrv je vpel v vponko tako, kot jo običajno vpnemo v komplet, in – to je bilo to. Še danes ne vem, ali se mu ni dalo narediti polbičevega vozla ali pa si me je le pošteno privoščil, tako da se še danes zadovoljno hahlja v brk, ko se spomni mojih zgroženih pogledov.

Malo me je skrbel tudi njegov plezalni slog – očitno je bila tista na trenutke po klasično *zagamana* štiri plus le prehud zalogaj zanj. A pomanjkanje oprimkov starega mačka pač ni motilo – zagrabil je vponko, jo vpel v klin in se, ne da bi preveril, ali bo klin zdržal težo let, lahkotno potegnil zanj. Vrv je sicer v klin vpel le redko, pa je bilo tako konec koncev skoraj prav, saj zaradi trenja, ki ga je povzročala uporaba vponk namesto kompletov,

Le v kaj sem tokrat zabredla?
Arhiv Mateje Pate

verjetno ne bi prišla prav daleč. No, daleč v enem zamahu tudi sicer nisva mogla, saj je bila vrv vsaj polovico krajša od dandanašnjih.

Tu nekje sem se začela resno spraševati, v kakšno godljo sem se spravila. Nizala sva *raztežajčke* drugega za drugim in vsakič, ko je prevzel vodstvo, so bili živci napeti kot struna. Starodobni slog je dodobra načel mojo dobro voljo. Sodu je izbilo dno, ko me je soplezalec varoval kar brez sidrišča; udobno sedeč na z gruščem posuti polici je vrv vrغل le okoli nekega piškavega roba. "Nisem našel klina, pa sem kar takole, po klasično naredil ..." je skomignil, ko sem prilezla do njega in me je skoraj kap. Točno tam, na tisti polici, me je nekoč kapapultiralo z varovališča, ko se je moja soplezalka prav neugledno zvalila čez neki sicer nemarno nizko očenje, a prav tako nemarno spodjeden prag, ki jih v tisti steni kar mrgoli.

Odsihmal se po stenah nisem več klatila s plezalskimi veterani, tura v klasičnem duhu se mi je preveč zažrla v spomin ... A bolj ko razmišljam o stari garnituri plezalcev, z večjim spoštovanjem gledam na njihove dosežke – kdo od nas (razen redkih izjem) bi si pa še upal v taki opremi in maniri plezati ne le "rekreativnih" smeri, temveč včasih tudi smeri na meji svojih zmožnosti? Če upoštevam neusmiljeni zob časa, moram priznati, da se je moj soplezalec pravzaprav dobro odrezal – v moji generaciji tujem slogu pač. In konec koncev me je po končani turi kot pravi džentelmen povabil na koso, česar pri svojih siceršnjih soplezalcih nisem ravno pogosto doživela, če sploh kdaj ... Pa vendar sem se posledje vseeno raje držala sodobnikov - menda ne pravijo zastoj, da "gliha vkup štriha". ◉

6. srečanje vodstev PZS in HPS

Šesto redno letno srečanje vodstev Planinske zveze Slovenije (PZS) in Hrvaške planinske zveze (HPS) je bilo 13. in 14. maja 2017 v Planinskem domu na Sviščakih. Gostiteljica letošnjega srečanja je bila PZS, povod za izbiro lokacije pa 110. obletnica PD Snežnik Ilirska Bistrica in 15. obletnica planinske skupine KPD Bazovica z Reke.

Sodelovanje planincev iz Ilirske Bistrice in Reke je odličen primer mednarodnega povezovanja in razvijanja prijateljskih odnosov z obeh strani državne meje. Slovensko planinsko zvezo so na srečanju zastopali predsednik PZS Bojan Rotovnik, podpredsednik Tone Jesenko in generalni sekretar Matej Planko, hrvaško pa predsednik HPS prof. dr. Hrvoje Kraljević, podpredsednica Jadranka Čoklica, glavni tajnik Darko Berljak, predsednik izvršnega odbora Vlado Novak, član izvršnega odbora Ivan Hapač in urednik revije *Hrvatski planinar* Alan Čaplar.

Na sestanku so analizirali rezultate sodelovanja v obdobju od lanskega sestanka v Paklenici. Posebno pohvalo si zasluži vse intenzivnejše strokovno sodelovanje med posameznimi komisijami PZS in HPS, uredništvu revij *Planinski vestnik* in *Hrvatski planinar* ter med planinskimi društvi, ki delujejo na obmejnem območju. Slovenski in hrvaški planinci se redno vzajemno udeležujejo organiziranih planinskih pohodov, vodstvi obeh zvez pa sta soglašala, da si bosta skupaj prizadevali za normalno prehodnost planinskih poti ob meji, ki je zdaj na nekaterih delih ovirana s postavljenimi žičnimi ograjami. Na mednarodni ravni PZS in HPS združujeta moči pri slovensko-hrvaškem pokalu v lednem plezanju,

s pridružitvijo drugih zvez v regiji pa želijo tekmovanje še razširiti.

Vodstvo HPS je izrazilo hvaležnost za gostoljuben sprejem predstavnikov HPS na tečaju za mladinske voditelje, orientacijskem tekmovanju na Pokljuki in v uredništvu *Planinskega vestnika*. Bojan Rotovnik se je zahvalil za sodelovanje pri izidu večjezičnih planinskih zemljevidov PZS in povezovanju dela evropske pešpoti E-12 čez Slovenijo. Pri aktivnostih na sestankih mednarodnih organizacij (UIAA, IFSC, BMU, ERA) zvezi uspešno dopolnjujeta in zastopata usklajena stališča. Na sestanku so utrdili poenoteno stališče glede nastajanja krovne evropske planinske zveze. Vzajemno sodelovanje v bližnji prihodnosti se bo prilagodilo dolgoročnejšim aktivnostim, dogovorjenim na sestanku.

Drugi dan srečanja so se zbrani povzpeli na Snežnik (1796 m), najvišji vrh južne Slovenije, in na Sviščakih sooblikovali slovesnost. Zbrane slovenske in hrvaške planince so nagovorili Jadranka Čoklica, prof. dr. Hrvoje Kraljević in Bojan Rotovnik. Tako člani ilirskobistriškega društva kot bazoviške skupine so poudarili izjemne rezultate dosedanjega sodelovanja in se zavezali k še močnejši povezavi planincev pri skupnih idejah in aktivnostih. ●

*Delegaciji pred
planinskim domom
na Sviščakih
Foto: Alan Čaplar*

V višjih legah se sneg počasi poslavlja, večina niže ležečih sten je kopnih in njih oprimki so očiščeni pajčevin in drobirja, ki se je nabral v preteklih mesecih. Kljub muhastemu vremenu, ki je bilo v letošnjem maju še posebej mokro, pa alpinisti niso mirovali. Še največ se je dogajalo v plezališčih doma in na tujem, predvsem Paklenica je bila deležna številnega obiska slovenskih plezalcev. Dotaknili se bomo tudi odprave v Kanado, kjer Luka in Aleš nista imela sreče z vremenom in razmerami, a sta kljub temu veliko plezala. Komaj sta prišla domov, sta že odletela novim ciljem naproti. Luka na Aljasko, Aleš pa v Indijo. Sezona odprav se je začela in v prihodnjih mesecih jih bo še nekaj odletelo v daljne kraje.

Začetek sezone?

Muhasto vreme je precej pogojevalo alpinistično dejavnost v stenah naših bregov. Plezalo se je nad **Vršičem, nad Kamniškim sedlom, v Koglu** in verjetno še kje. Predvsem vse klasične smeri so za začetek sezone doživele nekaj obiska in poskrbele za radost in potešitev *apetitiv* po skali, dehtečih plezalniških, rjavih klinih in poslušanju opreme na plezalnem pasu. Ob oddaji novic za številko, ki jo pravkar držite v rokah, se je vreme le stabiliziralo in z velikimi pričakovanji zrem v prihodnji mesec, ko bo novic, upam, že veliko več.

Zadnji vzdihljaji zime

Zima se še ni vdala, tako kot se še niso vdali posamezniki, ki iščejo zadnje možnosti za trening pred odpravo. Tako je Miha Zupin (AO Kranj), zahvaljujoč turnim smučarjem, ki so na družbenih omrežjih objavili fotografije, ugledal lepo potegnjeno *štrajfn* v Kranjski Rinki. "Jebela," si je zabrusil Miha, ko je nejeverno gledal beli trak v steni in v kratkih hlačah tlačil dereze v nahrbtnik ter izpod postelje vlekel

turnosmučarske čevlje. Mladenič se je tako odpravil proti **Smeri skozi okno**, kjer pa ni bilo gneče. Čudno, saj bi človek to na tako lep majski dan skoraj pričakoval. Razmere je imel solidne, pa še smuka izpod stene je v celoti uspela, zato je bila tura še toliko bolj sladka, kajti vprašanje je, kdaj bo spet možno maja plezati po škripavčku nad Jezerskim.

Kje so naše ladje?

Razveseljiva novica je prišla iz baznega tabora pod **Anapurno**, kjer sta Nives Meroi in Roman Benet naskakovala zadnjega izmed štirinajstih osemtisočakov, ki je še manjkal v njuni zbirki. Naskok jima je uspel 11. maja, ko sta v dopoldanskih urah (po lokalnem času) stopila na svoj zadnji osemtisočak. Roman je tako postal prvi Slovenec s popolno zbirko, Nives tretja ženska na svetu, ki ji je to uspelo, poleg tega sta pa tudi prvi par na svetu, ki se lahko pohvali s tem dosežkom. Dodaten sijaj uspehu pa daje tudi dejstvo, da sta vse vrhove osvojila brez uporabe dodatnega kisika, kar je danes, sploh kar se tiče plezanja na najvišje vrhove, že skoraj redkost. Ob popularizaciji plezanja in popolni komercializaciji, kjer je pomemben samo še uspeh, ne glede na to, kako se vrh doseže, je plezanje brez kisika treba pohvaliti. Vsakič znova in znova. Luka Stražar (Akademski AO) in Aleš Česen (Alpski gorniški klub) sta dober del marca in začetek aprila preživela v Skalnem gorovju v Kanadi. Vreme jima sicer ni služilo, a sta kljub temu plezala ves čas, tako da nista imela niti dneva počitka. Še tisti dan, ki je bil temu namenjen, je minil v obliki hoje in teka na bližnji hrib. Kot je zapisal Luka, ju je na začetku pozdravil *arsenal* slabih razmer in plazovnih nevarnosti. Tako sta morala precej prilagajati svoje želje in cilje, a s preudarnostjo in potrpežljivostjo jima je uspelo opraviti veliko vzponov. Prve dni sta tako večinoma prebila v zaledenelih slapovih, varnih pred plazovi. Ob tem sta skrbela tudi za pravilno prehrano športnika s testeninami z omako, pri kateri je razpon sestavin segal od graha, bučk do piščanca in lososa. Ko so se razmere nekoliko unesle in

vreme stabiliziralo, sta takoj zarinila proti višjim ciljem, in sicer sta poskusila v smeri **Greenwood-Locke** v severni steni Mount Tempa. Kljub ugodni napovedi jima je družbo delal oblak, ki je vztrajal nad goro in ju nenehno rahlo zasipal s snežinkami. Kljub temu sta fanta zjutraj zarana odrinila iz šotora in začela plezati. Snežilo je neprekinjeno, temu pa so se pridružili tudi vedno močnejši pršni plazovi, zato sta še pred polovico smeri sklenila, da je čas za vrnitev. Po neuspelem poskusu sta se odločila za plezanje v veliki klasični Stanleyja Headwalla, v smeri **French Reality (180 m, M6, WI6)**. Zaradi novozapadlega snega se je plezanje v kombiniranem terenu močno zavleklo, poleg tega pa so jima preglavice povzročale tudi zanimive krušljive gobe v lednih raztežajih, ki so zakriville marsikatero prasko na obrazu.

Pri iskanju smeri so jima bili v pomoč tudi lokalni plezalci Brandon Pullan, Raphael Slawinski, Jon Walsh in Ian Welsted. Polna njihovih modrosti sta se še pravi čas (zaradi toplega vremena) usmerila v ponekod izredno krušljivo Slawinskijevo smer **The chase is better than the catch (150 m, M8)** in opravila prvo ponovitev. Pozneje sta spet obiskala steno Stanley Headwall, tokrat v družbi Raphaela in Jona, na Jonov predlog zavila v smer **Cosmik Debris** in izstopila po kombinirani smeri **Rhamnusia (120 m, M8)**. Za zadnji dan sta si zaželela še nekaj tople skale in obiskala steno Yamnuske. Žal je *martinčkanje* na soncu odpihnil veter, ki je divje bril in poskrbel, da sta fanta dodobra spoznala, da alpinizem ni turizem. Kljub temu sta preplezala legendarno smer **CMC wall (315 m, 5.11b)**, ki jima bo še dolgo ostala v spominu. Upam si trditi, da ne zaradi lepote, kajti tudi tukaj ni šlo brez zabele v obliki snežnih kristalov v zadnjem raztežaju. Kljub neuspešni odpravi, saj nista uresničila načrta (plezanje v velikih stenah), je Luka odpravo ocenil kot zadovoljivo, saj sta dane snežne in vremenske razmere popolnoma izkoristila.

*Novice je pripravil
Peter Bajec - Poli.*

NOVICE IZ TUJINE

Spomladanska himalajska sezona

Novice, ki prihajajo v spomladanskem oziroma predmonsumskem obdobju iz Himalaje, so kar preveč tragične, čeprav je bilo opravljenih tudi nekaj zanimivih vzponov. Za nas je seveda pomembno, da sta se Roman Benet in Nives Meroi povzpela na svoj zadnji osemtisočak, ki jima je še manjkalo v zbirki vseh štirinajstih – na Anapurno I, 8091 m. Benet je tako postal prvi Slovenec, seveda z druge strani meje, ki je osvojil vse osemtisočake. Njuna pot po najvišjih gorah sveta, dolga več kot dvajset let, je nekaj posebnega, saj sta se odpravila brez dodatnega kisika, brez višinskih nosačev in ves čas sta dajala oporo drug drugemu, se žrtvovala drug za drugega in dolgo ter težko pot prehodila skupaj. Skratka njuna zgodba je lahko marsikomu za zgled. Še vedno je veliko odmevov po tragični nesreči Uelija Stecka, o čemer smo pisali v prejšnji številki. Prihajajo pa še bolj tragične novice, saj so samo na Mount Everestu v tej sezoni našli že deset smrtnih žrtev, pet samo v drugi polovici maja. Zadnje štiri žrtve so našli v šotorih tabora IV na Južnem sedlu skoraj osem tisoč metrov visoko, verjetno so se zaдушili zaradi ogljikovega monoksida.

Dan pred tem je prav tako v taboru IV umrl slovaški plezalec, ki je plezal sam. Ob teh tragičnih dogodkih se zdi dramatisiranje o tem, da je izginil del Hillaryjeve skalne stopnje pod vrhom, slaba šala. Zaradi posledic potresov v zadnjih letih je erozija prisotna tudi na najvišjih gorah sveta in temu se seveda ne moremo izogniti. Glede na številne vzpone v zadnjem mesecu pa tudi to ni nič slabega, saj naj bi bil ta skalni del zdaj nekoliko krajši in posledično lažji. Marsikoga, predvsem vodje komercialnih odprav, pa skrbi, da se bo zdaj tukaj ustvarilo ozko grlo, kjer bo treba čakati, kar je na takih višinah seveda nevarno. No, to pa je predvsem nevarnost komercialnih odprav, in ne samih gora ...

V zvezi z Everestom pa se je zgodilo še nekaj zanimivega: poljski alpinist Janusz Adam Adamski se je kot udeleženec odprave z zvenečim nazivom "No Oxygen Solo Everest Expedition 2017" 21. maja povzpел po tibetanski strani na vrh Everesta, se stopil pa na Južno sedlo na nepalsko stran in od tam v dolino. S tem je postal petnajsti plezalec, ki je prečil najvišjo goro sveta. Vendar pa se je zapletlo. Nepalci trdijo, da ni imel dovoljenja za to oz. da je to v Nepalu nezakonito, kar pomeni, da mu grozi zapor. Ali bo šel v zapor, še ne vemo, zagotovo pa za zdaj ne bo

*Mount Everest z nepalske strani: s C4 je označen tabor IV, s HS pa Hillaryjeva stopnja.
Foto: Boris Strmšček*

MOUNTAIN BOOTS HANDCRAFTED WITH PASSION

BORN IN BAVARIA – WORN AROUND THE
WORLD

ROČNO IZDELANI V EVROPI
LEPLJENA SESTAVA ČEVLJA //
MOŽNA MENJAVA PODPLATA
IZJEMNO TRPEŽNA OBUTEV

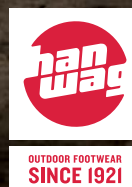
Hanwag Tatra GTX®

Lahka, a hkrati robustna in še posebej udobna – Hanwag Tatra GTX® je del najbolj uspešne serije obutve, ki jo je Hanwag do danes ustvaril. Na voljo je v standardni obliki ali v posebnih oblikah: Wide (širša), Narrow (ožja) in Bunion (Hallux Valgus).

PRODAJNA MESTA: trgovina Annapurna: www.annapurna.si

WWW.HANWAG.COM

smel odpotovati iz Katmanduja. To, da njegov zvezni oficir ni vedel za njegov načrt in ga je zaskrbljen čakal v baznem taboru ter iskal informacije za "izginulim", je seveda krona zgodbe. Skratka, himalajska dogajanja so zelo pestra.

Za konec himalajskih zgodb pa še ena hitra plezalska. Italijan Hervé Barmasse in Nemeč David Göttler sta se v pičlih trinajstih urah povzpela čez 2200 metrov visoko Južno steno na tibetanski strani osem-tisočaka Shisha Pangma, 8024 m. Vzpon sta opravila brez dodatnega kisika, brez fiksni vrvi, predhodnega opremljanja smeri in seveda brez višinskih nosačev. Le z najnujnejšo opremo sta v kratkem vremenskem oknu opravila zelo hiter vzpon po Španski smeri iz leta 1995 ter natančno po trinajstih urah malo pred osemnajsto stala tri metre pod vrhom, kamor pa se zaradi nevarnosti plazju nista povzpela. Njuna hitrost pa vendarle ne preseneča, če vemo, da sta se za odpravo pripravljala tudi skupaj z Uelijem Steckom, Göttler pa je že lani z njim tukaj preplezal novo smer. Očitno bo duh preminulega švicarskega "plezalskega stroja" živel še dolgo in hkrati dobil tudi nove dimenzije v modernem alpinizmu.

Smučarski spust z italijanskega "mini Matterhorna"

Becca di Monciair, 3544 m, je markantna koničasta gora, ki jo poznajo predvsem tisti, ki so se kdaj povzpeli na štiritisočak Gran Paradiso mimo kočé Vittorio Emanuele II, 2735 m. Od tam je namreč najlepše vidna skupaj s sosednjim nekoliko višjim vrhom Ciarforonom, 3642 m. Oba predstavljata zanimiv plezalski cilj, obenem pa ponujata tudi nekaj odličnih smučarskih spustov. V drugi polovici aprila sta dobre snežne razmere izkoristila Giulia Monego in Yannick Boissenot ter opravila spust po markantnem in dobro vidnem žlebu v severni steni gore, ki jo nekateri imenujejo kar "mali Matterhorn". Morebiti nista prva, saj informacij o predhodnih spustih ni, vsekakor pa gre za enega zelo redkih spustov z gore, ki je vsem na očeh. Naklonine se gibljejo od štirideset do petdeset

Severna stran Becca di Monciair in smer spusta

Foto: Boris Strmšek

stopinj, prehod iz žleba na snežišče pod steno pa zapira kratka in strma skalna pregrada, ki sta jo Giulia in Yannick preplezala s smučmi na nahrbtniku. Menita, da bi se v zelo bogatih zimah tudi ta del verjetno dal presmučati. Žleb je dolg okoli 350 metrov, v okolici nad dolino Valsavarenche pa je še nekaj možnosti za odlične smučarske spuste.

Nova kombinirana smer v pogorju Mont Blanca

Švicarski alpinist Simon Chatelan se je na začetku aprila iz modernih kombiniranih smeri podal v granitne stene nad ledenik Trient v pogorju Mont Blanca. Tête de Biselx je 3509 metrov visoka granitna gora s tristometriško severno steno. Lanskega aprila je tam preplezal zelo lepo novo smer Full Dry for Love (M7+, 9 raztežajev, 260 m). Takrat ga je spremljal David Pache. Letošnji april pa mu soplezalca ni naklonil, zato se je v zamišljeno linijo po markantnem kaminu odpravil kar sam. 8. aprila je zgodaj zjutraj prečkal krajno poč in začel plezati po sprva nekoliko kočljivo skali. Ko je dosegel sistem poč, ki so ga po dveh raztežajih privedle do kamina, ga je čakalo nekoliko zahtevnejše plezanje. Ključni raztežaj gre čez veliko streho. Zaradi težav z vrvjo in pomanjkanja stopov za dereze ga je preplezal tehnično, ocenjuje pa, da bi bil prosti vzpon ocenjen z M8+/9. Nad kaminom so ga lepe

poči pripeljale direktno na vrh, od koder se je po vrvi spustil na vzhodno stran in nato sestopil po ozebniku Copt do vznožja. Tristometriško smer je poimenoval Misanthropie i-conique, njene težave pa ocenil z M7+, A2. Prosta ponovitev vas torej še čaka. Aprila so menda najboljše razmere ...

Solo na Baffinovih otokih

Poljski alpinist Marek Raganowicz se je februarja letos odpravil v Kanado na Baffinove otoke, ki slovijo po številnih možnostih za plezanje v visokih granitnih stenah, seveda pa tudi po muhastem vremenu in precej težkih razmerah za plezanje. Njegovo bivanje pod stenami je trajalo dvanajst tednov, od tega jih je kar sedem preživel sam. Na otoku Scott se je lotil znane stene Ship's Prow, kjer je bila do njegovega prihoda preplezana le smer The Hinayana, ki jo je leta 1999 sam preplezal Mike Libeck. Marek je dodal še dve novi. Od 23. marca do 8. aprila je v vzhodni steni preplezal smer Mantra Mandala, 450 m, s težavami, ocenjenimi z A3+. Smer je preplezal brez uporabe svetrovcev in v enem poskusu od vznožja. Vsekakor je njegova 17-dnevna samotna plezalska odisejeda zahtevala veliko psihične trdnosti in volje. Po kratkem počitku se je lotil še severne stene, kjer je v trinajstih dneh preplezal novo smer Secret of Silence (VI, A4, 600 m). Vrh je dosegel 1. maja. V obeh smereh je za varovanje uporabljal le naravne razčlembe, kar je bil eden od njegovih glavnih ciljev. Ob občasnem

Marek v smeri Secret of Silence
Foto: Marek Raganowicz

sneženju so ga ovirale tudi nizke temperature, ki so se spustile celo do trideset stopinj pod ničlo, zato je bilo za plezanje primernih le nekaj kratkih ur dnevno.

ŠPORTNO PLEZALNE NOVICE

Martina Čufar: 400 × 8a

Martina Čufar je marca podrla še en

mejnik v svoji izjemno bogati plezalni karieri. V plezališču La Turbie nad Monacom je preplezala Une couenne pour Graou (8a), kar za plezalko, ki je dotlej posegla po že dveh smereh težav 8c, ni sicer nič posebnega. Pomemben je podatek, da ji je s tem vzponom uspelo doseči mejnik štiritotih smeri z oceno 8a ali več.

Bizjak do 8c

Jakob Bizjak je bil spomladi zelo dejaven, posledično je tudi njegova bera težkih smeri zelo dobra. Plezalec iz Rogaške Slatine, ki je preplezal tudi že 8c+, je tokrat uspel v dveh smereh z oceno 8c: najprej je v osmem poizkusu splezal Strelvod

v Mišji peči, dva dni pozneje pa mu je uspelo v tretjem poizkusu preplezati še Osapsko pošast v Ospu.

Prva 9a za Uezionika

V Burjakovih pečeh, plezališču na Koroškem, je Gregor Vezonik premagal smer Aikula. Prvi jo je leta 2001 zmozel Uroš Perko in jo ocenil z 8c. Prvi del smeri poteka po smeri Mašina (8a), kjer pa ta zavije v levo, Aikula nadaljuje naravnost čez velik previs. Na njegovem začetku plezalca čaka najtežje mesto v smeri, po katerem pa mora zdržati še deset metrov težkega in natančnega plezanja do vrha. Cela smer je dolga dobrih 20 metrov. Prvo ponovitev je leta 2015 opravil Domen Škofic in ker se je v smeri od prvega vzpona polomilo nekaj oprimkov, predlagal oceno 9a.

Zaključena Uzhodna liga 2017

S tekmo v Vojniku se je 23. aprila 2017 zaključila sezona Vzhodne lige. Letos je bilo izpeljanih pet tekem. Prvič je bila izvedena tekma v hitrosti, ki je naletela na dober odziv tekmovalcev in klubov. Uvodni tekmi v hitrosti v Slovenji Gradcu so sledile še štiri tekme v težavnosti, ki so jih gostili v Slovenski Bistrici, Radljah ob Dravi, Trbovljah in Vojniku. Skupaj je v ligi sodelovalo 379 tekmovalcev iz 27 klubov. Plezalci in plezalk

Pohodniški nahrbtniki.

Pripravljene na avanturo.

Na voljo v:

Trgovine Kibuba (Ljubljana BTC, Ljubljana Šiška, Ljubljana Supernova, Celje, Kranj, Nova Gorica),

Trgovine Iglu Šport (Ljubljana Vič, Ljubljana BTC, Ljubljana PCL, Maribor, Lesce, Tolmin),

Trgovina Annapurna (Ljubljana), Trgovina Outdoor Galaxy (Bovec),

Trgovina Elan (Begunje), Trgovina Pod skalco, (Bohinj)

www.factorystore.si

Kategorija	Absolutno	B skupina
Starejši cicibani	Janej Kotar Tominšek (PK Slov. Konjice)	Anej Koštomaj (PS Beta)
Starejše cicibanke	Eva Hren (ŠPO APD Kozjak MB)	Ema Korošec (PK Slov. Konjice)
Mlajši dečki	Lovro Črep (ŠAO Velenje)	Uroš Tomažin (PS Ascendo Grosuplje)
Mlajše deklice	Ema Seliškar (AK Slov. Bistrica)	Eva Košenina (Posavski AK)
Starejši dečki	Gal Leskovar (AK Slov. Bistrica)	Samo Hribar (PS Ascendo Grosuplje)
Starejše deklice	Lucija Tarkuš (AK Slov. Bistrica)	Neja Draškovič (PK 6b Ptuj)
Kadeti	Nik Golej (PK Laško)	Anže Borinc (PK Laško)
Kadetinje	Petra Glušič (AK Ravne)	Sara Bohorč (PK Rimske Toplice)

Zmagovalci v skupnem seštevku Vzhodne lige 2017

so nastopili v starostnih kategorijah mlajši cicibani in cicibanke, starejši cicibani in cicibanke, mlajši dečki in deklice, starejši dečki in deklice ter kadeti in kadetinje. Letošnja novost, namreč da so tekme mlajših cicibanov in cicibank netekmovalnega značaja, pri čemer se preplezane višine niso štete za razvrstitev na posamezni tekmi in v skupno razvrstitev lige, se je izkazala za posrečeno odločitev, saj se število sodelujočih, kljub omejitvi letnice rojstva do letnika 2009, ni zmanjšalo.

Novice je pripravil Peter Mikša.

PISMA BRALCEU

Uodniški učbenik – dopolnitev informacije

V *Planinskem vestniku* 4/2017 je bil na strani 74 objavljen sestavek *Vodniški učbenik*. Informacijo želim dopolniti, saj ima priprava ter izdajanje vodniških učbenikov dolgo in bogato tradicijo. S prvim tečajem za mladinske vodnike leta 1957 ter nadaljnji centralnimi in področnimi tečaji za mladinske vodnike je bilo vse bolj nujno, da se pripravi program za to usposabljanje. Z uporabo do tedaj izdelanih in pripravljenih osnutkov, predlogov programov posameznih dotedanjih inštruktorjev, članov Mladinske komisije (MK PZS) in gradiva Toneta Strojina je leta 1966 MK PZS izdala gradivo, ki so ga pripravili Danilo Škerbinek, Jože Melanšek, Franček Vogelink in Karli Kordež. V začetku šestdesetih let se je po planinskih društvih v Sloveniji vse pogosteje

izvajala tudi planinska šola. Prvi program snovi za mladinske vodnike je bil na osnovi navodil namenjen tudi izvajalcem planinskih šol in zato imenovan "Program snovi za mladinske vodnike in osnovno planinsko šolo". V dopolnjeni izdaji je izšel še nekajkrat, leta 1970 prvič v tiskani obliki. Od sredine sedemdesetih let je ta program planinske šole izšel večkrat v samostojni izvedbi. Republiški sekretariat za prosveto in kulturo je leta 1969 "Program za mladinske vodnike in osnovno planinsko šolo" ocenil kot del splošne izobrazbe in vzgoje ter poudaril, da program ni le privajanje na gorski svet in uvajanje v rekreacijo v gorski naravi, marveč tudi dopolnjevanje pouka v celi vrsti predmetov (kultura in politična zgodovina, geografija, biologija, mineralogija, meteorologija, predvojaška vzgoja oziroma obramba in zaščita, prva pomoč, oblikovanje kulturnega odnosa do narave, varstvo narave). Zato so vsem osnovnim in srednjim šolam Slovenije v svojem dopisu priporočili sodelovanje in vrednotenje dela prosvetnih delavcev v izvajanju tega programa ter pospeševanje ustanavljanja in razvoja planinskih skupin na svojih ustanovah. Leta 1974 je PZS na osnovi takratnih razmer in predlogov planinskih društev sprejela odločitev za vzgojo novega prepotrebne profila v vrstah planinskih delavcev – planinskega vodnika. Prvi program vzgoje za planinske vodnike je leta 1975 pripravila skupina dvanajstih avtorjev, gradivo je uredil Danilo Škerbinek. Prvo usposabljanje za ta vodniški profil je bilo že leta 1976. Leta 1983 je bila na voljo tiskana publikacija z naslovom *Planinski vodnik*, ki je prav tako doživela več ponatisov.

Danilo Škerbinek

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Konec letošnjega leta se izteče triletno zavarovalno obdobje za članne PZS, zato spomladi PZS začenja s postopki za izbor zavarovalnice za novo triletno obdobje 2018–2020. Ob tem je PZS konec aprila odprla javno razpravo (trajala je do 22. maja) o izhodiščih za razpravo o planinski članarini za naslednje triletno obdobje. Ta izhodišča naj bi bila prvi korak znotraj planinske organizacije pri razmišljanju in razjasnitvi, kakšen sistem planinske članarine si želimo in potrebujemo.

Na Dnevu slovenskih planinskih doživetij bodo na osrednji prireditvi nastopili tudi planinski pevski zbori; tako jih je PZS pozvala, da se 17. junija na dogodku na Domu pod Storžičem predstavijo z repertoarjem do treh pesmi s planinsko vsebino, vsi zbori pa naj bi skupaj zapeli slovensko planinsko himno Oj, Triglav, moj dom. PZS ponuja v najem Planinsko učno središče (PUS) Bavšica, ki je glavno središče PZS za usposabljanje strokovnih kadrov, in sicer v prostih terminih in izključno za vzgojno-izobraževalne dejavnosti. Najemniki so lahko planinska društva, vrtci, šole, fakultete, društva in druge organizacije, ki imajo v svojem programu razviden okolju prijazen odnos, prav tako je treba poskrbeti za primerno obnašanje, saj se objekt nahaja znotraj območja Triglavskega narodnega parka. Za več informacij obiščite spletno stran www.mk.pzs.si/pus. Delovna skupina PZS, imenovana Planinstvo za invalide, vabi vodnike PZS in mentorje planinskih skupin, ki želijo nadgraditi svoje znanje in izkušnje, na izobraževanje Planinstvo za invalide, ki bo po novem med 29. septembrom in 1. oktobrom 2017 v Planinskem domu na Uštah - Žerenuku.

Mladinska komisija (MK) je poročala o 42. srečanju mladih planincev Primorske v Kortah sredi slovenske Istre. S študenti so se 13. maja podali

na Lubnik, od koder seže pogled na vršace Kamniško-Savinjskih Alp. Slovensko planinsko orientacijsko tekmovanje Letošnje usposabljanje za mladinskega voditelja bo potekalo od 22. do 30. julija v PUS-u Bavšica, prijave pa so sprejemali do konca maja. Planinska društva z registriranimi mladinskimi odseki so se prav tako do konca maja lahko javili na razpis za sofinanciranje letošnjih planinskih taborjenj. 20. in 21. maja je v Halozah potekalo Slovensko planinsko orientacijsko tekmovanje 2017, ob pomoči Odbora za orientacijo Mladinske komisije PZS so tekmovanje organizirala Planinska društva Ptuj, Ruše, Cirkulane, Majšperk, Žetale in Gornja Radgona.

Vodniška komisija (VK) je poročala z dveh terminov kopnega izpopolnjevanja za vodnike PZS, ki ga je VK organizirala med 21. in 23. aprilom na Boču. Udeležilo se ga je 48 vodnikov kategorij A, B in C. Kandidati za usposabljanje za vodnike PZS (kategorija A) so na Zelenici opravljali sprejemni izpit.

Gospodarska komisija (GK) je povabila na odprtje Planinske kočice na Sv. Jakobu nad Preddvorom, ki so ga v PD Preddvor pripravili 27. maja. GK je posredovala razpise planinskih društev za oskrbnike in/ali najemnike in osebe za Kočo na Hleviški planini, PD Idrija, za Dom planincev v Logarski dolini in za Orlovo gnezdo ob slapu Rinka, PD Celje - Matičica, in za kočice PD Nova Gorica, za Planinski dom pri Krnskih jezerih in Gomiščkovo zavetišče na Krnu. Aktualni razpisi so objavljeni na spletni povezavi PZS (www.pzs.si/vsebina.php?pid=169). Na spletu so objavili seznam trenutno odprtih planinskih koč, pred odhodom v gore odprtost preverite na spletni strani www.pzsi.si/koce.

Komisija za planinske poti (KPP) je poročala z zbora markacistov 2017, na katerem so poleg poročil in načrtov dela potrdili tudi novi pravilnik KPP. Letošnjo diplomu Alojza Knafelca je za svoje dosedanje delo prejel Florjan Nunčič. PD Krka Novo mesto je obvestilo o zaprtju odseka planinske poti iz Novega mesta na Trško goro. Gre za odsek od semaforja v Ločni mimo Tovarne zdravil

Krka do križišča Severni priključek Krka, ki je zaprt do preklica. Zaradi podora na območju Boštjance pa je do nadaljnjega zaprta planinska pot Kamniško sedlo-Turska gora. Člani APD Kozjak Maribor so na delovni akciji sanirali uničen most na planinski poti po Šturmovi grabi na Sveti Duh na Ostrem Vrhu in postavili novega.

Komisija za varstvo gorske narave je 6. in 7. maja na Tončkovem domu na Lisci izvedla prvi del usposabljanja za varuhe gorske narave, savinjski varuhi gorske narave pa so z naravovarstveno-planinskim izletom na Donačko goro obeležili svetovni dan Zemlje.

Komisija za alpinizem (KA) je objavila razpis izpitov za plezalni tabor za alpiniste v domačih hribih, ki je že potekal konec maja. Za pripravo zbornika *Slovenski alpinizem 2015 in 2016* je KA do konca maja zbiral opise smeri, skice, fotografije in vse potrebne podatke o opravljenih vzponih ali poskusih. Med 11. in 18. marcem 2017 je potekal tabor KA za perspektivne alpiniste v Chamonixu. Tabor je bil, tako kot vsako leto, namenjen predvsem plezanju zimskih lednih in kombiniranih smeri ter spoznavanju gora nad Chamonixom.

Letos je na tabor odpotovalo 12 alpinistov pod vodstvom Nejca Marčiča in Petra Bajca. Luka Stražar in Aleš Česen sta se iz Kanade vrnila praznih rok kar se tiče realizacije glavnega cilja odprave. Kljub temu sta med 13. marcem in 6. aprilom opravila precej lednih in kombiniranih vzponov v slapovih in nižjih stenah. KA je poročala tudi o zgodovinskem uspehu Romana Beneta, Slovenca iz Trbiža, in njegove življenjske in alpinistične sopotnice Italijanke Nives Meroi, ki sta kot prvi par stala na vseh štirinajstih osemtisočakah sveta, Roman pa je tudi prvi Slovenec, ki mu je to uspelo.

Komisija za športno plezanje (KŠP) je poročala o drugem mestu Janje Garnbret in tretjem mestu Jerneja Kruderja na tekmi svetovnega pokala (SP) v balvanih v Nanjingu na Kitajskem. Garnbretova je zmagala na naslednji tekmi SP v balvanih v Tokiu, na prizorišču olimpijskih iger leta 2020, in na mednarodnem

USTVARITE SI VEČNE SPOMINE

Z NOVO SERIJO CAMPFIRE

Zahvaljujoč elegantnemu skandinavskemu oblikovanju in trpežnim materialom, vam naši novi produkti serije Campfire omogočajo, da odkrivате popolnoma nove oblike življenja in kuhanja na prostem. Preizkusite nove inovativne kuhalnike, pribor, posodo in pripomočke za kuhanje.

NAJ PLAMEN NE UGASNE

PRIMUS

www.primus.eu

Stanje zaprtih planinskih poti

dne 28. 5. 2017 ob 15.54

Informacije o stanju planinskih poti najdete na spletni strani <http://stanje-poti.pzs.si/>. Na podlagi obvestil društev in skrbnikov poti jih zbira ter objavlja PZS. Po planinskih poteh hodite na lastno odgovornost.

Odsek: **Ragovo** ↔ **Grm, Z** (D0237–novi)

Lahka pot, dolžina = 2621 m, območje: **Dolenjska in Bela krajina**, skrbnik: **PD KRKA NOVO MESTO**

Novo Mesto–Trška gora (posamezni odseki so ZAPRTI)

Odsek: **Dovška, JZ** ↔ **Čez Kamen, S** (k Pihavcu_1)

Lahka pot, dolžina = 898 m, območje: **Gorenjska, Julijci**, skrbnik: **PD RADOVLJICA Pogačnikov dom–Pihavec** (posamezni odseki so ZAPRTI)

Odsek: **Razcep ob Bistrici** ↔ **Most pod žičnico** (E0002)

Lahka pot, dolžina = 2328 m, območje: **Kamniško Bistriški**, skrbnik: **PD KAMNIK Koželjeva pot ob Kamniški Bistrici** (posamezni odseki so ZAPRTI)

Odsek: **Boštjanca, V** ↔ **Sod brez dna** (E0010–novi)

Zahtevna pot, dolžina = 1059 m, območje: **Kamniško Bistriški**, skrbnik: **PD KAMNIK Kamniško sedlo–Kotličiči–Turska gora** (posamezni odseki so ZAPRTI)

Odsek: **Petačev graben** ↔ **Selo nad Polhovim gradcem** (N0134)

Lahka pot, dolžina = 1622 m, območje: **Notranjska**, skrbnik: **PD BLAGAJANA Petačev graben –Prosenov grič** (posamezni odseki so ZAPRTI)

Odsek: **Belo** ↔ **Kobilja dolina** (N0413)

Lahka pot, dolžina = 1392 m, območje: **Notranjska**, skrbnik: **PD BLAGAJANA Gabrje –Grmada** (ODPRTA)

Odsek: **Kanja greben** ↔ **Bavški Grintavec** (G2552)

Zelo zahtevna pot, dolžina = 335 m, območje: **Posočje**, skrbnik: **PD JESENICE Koča pri izviru Soče–Bavški Grintavec** (posamezni odseki so ZAPRTI)

Na Bavški Grintavec čez sedlo Kanja (posamezni odseki so ZAPRTI)

Zavetišče pod Špičkom–Kanja–Bavški Grintavec (Pot prijateljstva) (posamezni odseki so ZAPRTI)

Odsek: **Poče** ↔ **Na Strelanjih** (P0260)

Lahka pot, dolžina = 1319 m, območje: **Posočje**, skrbnik: **PD CERKNO Poče–Medrce–Porezen** (posamezni odseki so ZAPRTI)

Poče–Porezen (posamezni odseki so ZAPRTI)

Odsek: **Na Strelanjih** ↔ **Medrce, S** (P0261)

Lahka pot, dolžina = 2195 m, območje: **Posočje**, skrbnik: **PD CERKNO Poče–Porezen** (posamezni odseki so ZAPRTI)

Odsek: **Na Strelanjih** ↔ **Sedlo Medrce** (P0262)

Lahka pot, dolžina = 1275 m, območje: **Posočje**, skrbnik: **PD CERKNO Poče–Medrce–Porezen** (posamezni odseki so ZAPRTI)

Odsek: **Pr Cunarju** ↔ **Ravnica** (A0143)

Lahka pot, dolžina = 3765 m, območje: **Primorska**, skrbnik: **PD POSTOJNA Zagorje–Jerusi–Jurišče** (ODPRTA)

Odsek: **Razgorce, Z** ↔ **Lipnik** (Razgorce–Lipnik)

Lahka pot, dolžina = 1205 m, območje: **Savinjska, vzhod**, skrbnik: **PD VINSKA GORA Lamperček–Razgorce–Lipnik–Obirc** (ODPRTA)

Odsek: **Rinka, S** ↔ **Rinka, V** (S0133–novi)

Zahtevna pot, dolžina = 669 m, območje: **Savinjska, zahod**, skrbnik: **PD CELJE–MATICA Logarski kot–Izvir Savinje** (posamezni odseki so ZAPRTI)

Odsek: **Zidani most** ↔ **Gornje Brezno** (Z0112)

Lahka pot, dolžina = 1627 m, območje: **Zasavje Posavje**, skrbnik: **PD RIMSKE TOPLICE Zidani most–Kopitnik** (posamezni odseki so ZAPRTI)

tekmovanju Triglav *The Rock* Ljubljana serije Masters v balvanih. V Ljubljani sta njen uspeh dopolnila Katja Kadič in Jernej Kruder na drugem mestu.

KŠP je plezalce pozvala k izpolnitvi obrazca za uveljavljanje statusa kategoriziranega športnika, razpisala prvo tekmo državnega prvenstva v težavnostnem plezanju, ki je bilo 13. maja v Škofiji Loki, in objavila razpis za članstvo v strokovni komisiji KŠP za tekmovalno šortno plezanje.

Komisija za turno kolesarstvo (KTK) organizira usposabljanje za turnokolesarskega vodnika I; prvi del tečaja je potekal 3. in 4. junija na Kravcu, drugi del pa bo izveden od 22. do 25. junija na Valvasorjevem domu pod Stolom.

Planinska založba. Knjiga *Živeti z gorami*, ki je izšla pri Planinski založbi PZS avtorja Vladimira Habjana, publicista, pisca planinskih vodnikov in urednika *Planinskega vestnika*, je letos vključena v projekt Primorci bremo. Projekt, ki se je začel 21. aprila in se bo zaključil 11. novembra 2017, v primorskih knjižnicah poteka že enajsto leto, v njem pa bralce nagovarjajo k branju sodobnih slovenskih avtorjev. Letos so na seznam uvrstili 62 proznih del in 13 pesniških zbirk. PZS je poročala o pomladnih in predpoletnih popustih za člane PZS v Thermani Laško, o izidu četrtega biltena Združenja planinskih organizacij alpskega loka (CAA) ter povabila na praznovanje 110-letnice PD Snežnik Ilirska Bistrica in 15-letnice planinske skupine Bazovica z Reke, na projekcijo filma *Osem krogov* in pol v domžalski kulturni dom in na prvi dogodek letošnje, sicer že osme akcije Očistimo naše gore. Sto petdeset ljubiteljev narave in gora je tako 14. maja čistilo lahke do zelo zahtevne poti v okolici kampa Tura pri Vipavi.

Zdenka Mihelič

Novi državni prvaki v planinski orientaciji

Na obronkih Haloz je 20. in 21. maja potekalo Slovensko planinsko orientacijsko tekmovanje (SPOT), na katerem se je pomerilo več kot dvesto osemdeset tekmovalcev v petinšestdesetih najboljših ekipah iz vse

Državni prvaki v kategoriji B, učenci od 7. do 9. razreda OŠ, iz PD Dobrovlje Braslovče so se veselili zmage in nagradnega tabora v Bavšici. Foto: Rok Dajnko

Slovenije. Tekmovanje, ki predstavlja krono tekmovalcev v področnih ligah Gorenjsko-Dolenjske, Podravske, Rogaške, Zasavske, Savinjske, Primorske in lige Smrekovec, so pod okriljem Odbora za orientacijo Mladinske komisije PZS organizirala planinska društva Podravske lige, PD Ptuj, Ruše, Cirkulane, Majšperk, Žetale in Gornja Radgona.

Na sobotni dnevni in nočni tekmi so nastopili tekmovalci v najzahtevnejših kategorijah (C, Č, D, H), na nedeljski tekmi pa so se jim pridružile še ekipe ostalih kategorij. Poleg odličnega znanja iz orientacije, sposobnosti gibanja po zahtevnem terenu in splošnega planinskega znanja so morali tekmovalci pokazati tudi praktično poznavanje snovi planinske šole in dodatnega gradiva o Halozah, Žetalah in tamkajšnjih zanimivostih, na progi pa so jih čakale še praktične naloge iz orientacije, planinskih vozlov, prve pomoči, varstva narave in poznavanja gorstev, prilagojene zahtevnostni stopnji posamezne kategorije.

Državna prvaka v kategorijah A (učenci do 6. razreda osnovne šole) in B (učenci od 7. do 9. razreda OŠ) sta postali ekipe PD Dobrovlje Braslovče; v kategorijah C (srednješolci od 1. letnika do 18. leta) in D (člani nad 27 let) so državni prvaki postali

planinci PD Poljčane, v kategoriji Č (mladi od 19. do 26. leta) ekipa PD Vransko, v kategoriji E (člani nad 40 let) planinci PD Ruše, v kategoriji F (družine) pa je naslov ubranila ekipa PD Nazarje. Zmage v manj zahtevni odprti kategoriji G1 (osnovnošolci) so se veselili mladi iz PD Krka Novo mesto, v manj zahtevni odprti kategoriji G2 (ostali) ekipa PD Zabukovica in v zahtevni odprti kategoriji H (primerljivi s Č in D) pa so zmagali člani PD Domžale.

Vodja ekipe državnih prvakov v kategoriji B Gregor Kalar se je veselil zmage svoje ekipe, še posebej ker so lani zasedli drugo mesto: "V orientaciji tekmujejo že od šestega razreda, v planinski krožek pa je večina od nas vključena že od prvega razreda. Orientacijska tekmovanja so nam najzanimivejša, ker se družimo, tekamo in iščemo kontrolne točke, ki so včasih pravi izziv. Tudi če so dobro skrite, jih poskušamo najti. Največji izziv letošnjega SPOT-a nam je bil izboljšati lanski rezultat, ko smo bili drugi - in uspelo nam je. Na zmago smo ponosni, saj smo prvi v državi! Dobili smo nagradni tabor v Bavšici. Naša želja je, da bi mogoče enkrat šli tudi na evropsko tekmovanje."

Prve tri uvrščene ekipe v kategorijah C, E in Č/D (absolutno) bodo sodelovale na mednarodnem tekmovanju Združenja planinskih organizacij Balkana (Balkan Mountaineering Union) v planinski orientaciji, ki bo od 6. do 8. oktobra letos v Srbiji.

Po sporočilu za medije povzela
Zdenka Mihelič.

U SPOMIN

Franček Vogelnik

(1931–2017)

Poleti 1963 smo se razigrana družba, vračajoč se s potepa po gorah, naključno srečali s prof. Frančkom Vogelnikom. Beseda je dala besedo, in ko smo Frančku povedali, da se kot udeleženci planinske šole vračamo s praktičnih vaj v gibanju na Šmohorci na Uršlji gori, je napovedal, da se nam bo pridružil.

Franček, rojen 22. februarja 1931 v Mariboru, je bil po treh razredih osnovne šole s starši ter dvema bratoma in sestro izseljen na Hrvaško, kjer je končal osnovno šolo in opravil tri razrede gimnazije. Po vrnitvi v Maribor je leta 1950 dokončal gimnazijo, se leta 1952 vpisal na Filozofsko fakulteto v Ljubljani na smer komparativna slavistika ter za diplomu prejel Prešernovo nagrado. Do leta 1962 je služboval na Srednji tehnični usnjarski šoli v Domžalah, kasneje pa deset let kot korektor, lektor, prevajalec iz več jezikov in predavatelj pri založbi Obzorja v Mariboru. Od leta 1972 do 1977 je v Univerzitetni knjižnici v Mariboru delal kot klasifikator, po strokovnem izpitu za bibliotekarja na Pedagoški akademiji, nato pa do leta 1984 kot vodja službe za odrasle v Mariborski knjižnici. Tega leta se je kot lektor in urednik ponovno zaposlil pri založbi Obzorja in ostal tam vse do upokojitve. Prevajal je iz srbohrvaščine, ruščine, češčine, francoščine ter nemščine. Z njegovimi petnajstimi kvalitetnimi prevodi smo v Sloveniji prišli do prelepih beril, ljubitelji gora pa med drugim do odličnih prevodov Tonija Hibelerja *Pustolovščina Everest* in Radovana Kucharja *Deset*

velikih sten. Leta 1970 je Mladinska komisija PZS poskrbela za prvo učno-vzgojno berilo planinske tematike po drugi svetovni vojni. Nemška planinska zveza je MK PZS brezplačno dovolila prevod svoje knjižice *Nevarnosti v gorah* Fritza Schmita, Franček Vogelnik in Vasja Doberlet sta poskrbela za njen kvaliteten in strokoven prevod.

Nekaj dni po omenjenem srečanju je Franček postal član Planinskega društva Obrtnik Maribor, predhodnika današnjega Akademskega planinskega društva Kozjak v Mariboru. S svojo umirjenostjo, resnostjo in znanjem je bil kmalu cenjen in dobrodošel v vseh dejavnostih društva. Mladinski odsek je imel več kot deset planinskih skupin na osnovnih in srednjih šolah, poleg izletniškega programa in planinskega usposabljanja za člane skupin in odsekov ter za Mariborčane je PD prirejal tudi številna predavanja o gorski naravi, kulturi, varovanju narave in drugo. Zlasti varovanje narave ter gorska flora sta bila Frančku izredno pri srcu. Kmalu ni bilo več usposabljanja po programu planinske ali alpinistične šole in ne tečaja za mladinske vodnike ali obnavljanih seminarjev za slednje, da predmeta o varovanju narave ne bi odlično predstavil Franček, ki ga je še obogatil s tesnim sodelovanjem z Mirkom Šoštarčičem, priznanim mariborskim varuhom narave. Franček je s svojim sodelovanjem v programu planinskih skupin po šolah prispeval k višjemu nivoju sodelovanja na šolskih zavodih in s tem h kvaliteti fakultativnega programa dela z otroki ter dijaki. Pri delu z najmlajšimi in mladimi je bil zelo uspešen, deležen je bil zaupanja in radi so mu sledili. Kmalu je bil zadolžen za samostojno vodenje planinske skupine na osnovni in nato na srednji šoli.

Franček je vodil številne izlete z domačimi in tujimi planinci pa tudi sam se je velikokrat podal na pot v gore, vedno s fotografskim aparatom. Posledica slednjega so bile številne samostojne ali skupinske fotografske razstave pa tudi predavanja, na katerih je z besedo ter sliko opisoval svoje planinske poti. Kot slavist nam je vrsto let pomenil nenadomestljivo pomoč s pisanjem prispevkov,

predvsem pa pri urejevanju in lektoriranju prispevkov za glasilo mladinskega odseka *Gozdovi in stene*. S svojim slavističnim znanjem se je razdal tudi za potrebe drugih planinskih društev in povsod je bil zaradi svoje dobrodušnosti izjemno cenjen. S kvalitetnimi prispevki v *Planinskem vestniku* je hitro opozoril nase, opazili so ga tudi v planinski srenji, in ko so kasneje iskali novega urednika *Planinskega vestnika*, je bil med kandidati tudi Franček. Zaradi bolezni v družini, ki je zahtevala njegovo stalno prisotnost, se je za veliko priznanje zahvalil.

Svoje planinsko znanje za lastne potrebe in za potrebe usposabljanja članov odsekov ter planinskih skupin je želel tudi nadgraditi. Najdemo ga med udeleženci prvega štajerskega tečaja za mladinske vodnike na Kozjaku. Čeprav med starejšimi, je pokazal izredno zanimanje in voljo za obvladanje predpisanega znanja. Pridobljeni naziv mladinskega vodnika mu je za delo s planinci dal še večji elan.

Leta 1976 je matično društvo pripravljalo in nato izvedlo prvo mariborsko alpinistično odpravo. Med možnimi cilji smo se odločili za centralni Kavkaz, saj je njena izvedba na osnovi reciprocitete pomenila veliko prednost za celotno moštvo, neizkušeno z odpravami. Pričakovane in dejansko doživete administrativne težave v takratni Sovjetski zvezi so narekvale, da imamo v moštvo udeleženca z znanjem ruskega jezika. Franček je bil kot dober planinec, takrat že z izkušnjami v visokogorju, z znanjem jezika in kasneje umirjen razpravljalca ter pogajalec z vodstvom Alplagerja Bezenge in mestne uprave v Moskvi odlična izbira. Odpravo, ki je delovala skupinsko, je Franček spremljal na vseh vzponih do višinskega tabora, včasih tudi višje, in skrbel za radijske zveze med navezami in vodstvom Alplagerja.

Dragi Franček, 24. februarja se je zaključila tvoja bogata življenjska pot. Manjkala nam bo tvoj včasih resen, včasih hudomušen nasmeh ali komentar. Pogrešali te bomo! Naj ti bo lahka slovenska zemlja. Počivaj v miru.

Janko Lapajne

(1923–2016)

Janko Lapajne je izbral čudovit dan za slovo od prijateljev, znancev in sovaščanov. Bohinj z vencem njemu najbolj ljubih gora je pripravil prelepo ozadje za njegovo zadnjo pot k večnemu počitku na bistriškem pokopališču.

Več kot trideset let je bil predsednik Planinskega društva Bohinjska Bistrica in tudi njegov častni predsednik. Ko je prevzel krmilo društva, je organiziral prve legendarne obiske tujih gora, poskrbel za dograditev Mencingerjeve kočice, spodbudil mladino k organizaciji mladinskega odseka, pomagal mladim alpinistom pri nabavi nepotrebne opreme in pripomogel, da je Bohinj dobil Bohinjsko planinsko pot. S pokojnim Francem Podlipnikom - Anžinom sta bila dolga leta nepogrešljiva soorganizatorja tradicionalnega turnega smuka Rodica.

Že v visoki starosti je uresničil svoje zadnje planinske želje. Ob 80-letnici smo ga v imenitni družbi bivšega kolesarskega svetovnega prvaka Renosta pospremili po Slovenski smeri v Steni in se na izstopu srečali s Tržičani. Čez šest let sta z Jankom Arhom vstopila še v Nemško smer in jo uspešno premagala. Tako je postal eden izmed najstarejših Slovencev, ki so preplezali Steno. Njegovemu prispevku k planinstvu se je s priznanjem zahvalila PZS, prejel je tudi Bloudkovo značko in bil v rajnici Jugoslaviji kot edini Bohinjec odlikovan z redom zaslug s srebrnim vencem. Kljub večkrat trnovi življenjski poti je dočakal častitljivo starost. K temu sta gotovo pripomogla njegov večni optimizem in podpora razumevajoče žene Ivce.

Čeprav si odšel, je za teboj ostala večna sled lepih spominov na naša skupna gorska doživetja. Najina srečanja se žal ne bodo več odvijala na tvojem domu na Poljah. Večkrat pa te bom obiskal na bistriškem pokopališču med sprehodom med grobovi nepozabnih prijateljev.

APD Kozjak Maribor

Lojze Budkovič

**POČITNIŠKA
PLEZALNA
ŠOLA**

Aktivne in zabavne počitnice | Za začetnike in izkušene mlade plezalce
10 terminov preko celega poletja | www.plezalnicenter.si

PLEZALNI
CENTER
LJUBLJANA

U prihodnjih številkah Planinskega vestnika boste lahko prebrali ...

TEMA MESECA

Gorsko kolesarstvo

INTERJU

Luka Lindič, Miljko Lesjak, Claudia Schmid, Miranda Ortar

Z NAMI NA POT

Mont Blanc, Rinke in Skuta

gorenjska televizija
www.gtv.si

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,

99,5 MHz, 103,7 MHz,

105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

Od Trente do Trojan, najbolj poslušana regionalna radijska mreža na Primorskem.

POLETNA DOŽIVETJA NARAVE

vsak petek ob 17.05 h

na Radiu Ognjišče

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

99.5 MHz

106.8 MHz

107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10

F: 01/893 99 24

E: info@univox.si

**RADIO
KRANJ 97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

gore – ljudje.net

LAŠKO

GREMO v HRIBE

1 13. 5. 2017
Planinski dom
na Mrzlici ✓	4 24. 6. 2017
Kosijev dom
na Vogarju
2 20. 5. 2017
Tumova koča
na Slavniku ✓	5 1. 7. 2017
Planinski dom
na Zelenici
3 3. 6. 2017
Mariborska koča
na Pohorju ✓	6 26. 8. 2017
Planinski dom
na Šmohorju

Pohodniški projekt
Gremo v hribe
podpira Planinska
zveza Slovenije

#NALEGENDE

WWW.GREMOVHRIBE.SI

